RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933. Andra kammaren. Nr 30.

Tisdagen den 4 april.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Föredrogos för justering de vid kammarens sammanträden den 28 och den 29 sistlidna mars förda protokoll. *Vid justering av protokoll.*

Därvid yttrade:

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! I det först föredragna protokollet förekom det en lögnaktig beskyllning emot mig ifrån herr Edoff Andersson på Stockholmsbänken. Jag hörde inte vid tillfället i fråga allt vad herr Andersson sade, men jag hörde ett och annat glåpord, som jag inte trodde var någonting att svara på. Jag skall emellertid nu be att få citera en passus i hans anförande. »Jag undrar emellertid», säger herr Andersson enligt det stenografiska referaret, »om inte denna fråga för herr Olofssons i Digernäs vidkommande ligger till på samma sätt som när herr Olofsson i fjol talade om statstjänarnas löner. Jag märkte, att när herr Olofsson i pressen skulle försvara de uttalanden, som han gjort i riksdagen, kröp han fegt ifrån vad han här sagt, och det visade sig, att vad han refererade till tidningarna stämde inte alls överens med de stenografiska referaten av hans tal i riksdagen. Jag tycker, att man i riksdagen borde kunna inskränka sig till att giva till känna en mening, som man också är beredd att stå för.»

Jag står för vad jag har sagt, herr Andersson, och jag betraktar denna beskyllning som en ren lögn. Det är en lömsk beskyllning, som herr Andersson pådyvlar mig, och jag protesterar emot detta tal på det allra bestämdaste. Var god och sök skaffa bevis för vad herr Andersson säger. Han brukar hålla långa tal här, och jag har många gånger undrat, om de långa talen berodde på att det är svårt för honom att hålla sig till sanningen. Det brister i sanningen, och därför bli talen långa.

Herr **Andersson** i Stockholm: Det är givet, att det står herr Olofsson fritt att protestera. Jag har emellertid läst herr Olofssons uttalande i Dagens Nyheter från den debatt, som fördes i fråga om statstjänarnas dyrtidstillägg i fjol, och jag ber här få understryka vad jag sade i tisdags i förra veckan, nämligen att herr Olofsson i sitt uttalande till tidningarna icke refererade det uttalande, som han gjort här i debatten utan något helt annat. Jag vill hänvisa herr Olofsson till att ta reda på protokollet från debatten om statstjänarnas dyrtidstillägg i fjol och jämföra det med den artikel i Dagens Nyheter, där hans tal var återgivet på det sätt, som han vill ha ut det i pressen. Herr Olofsson skall då kunna konstatera, att det föreligger en betydande skillnad. Detta är vad jag för dagen vill säga.

Beträffande min sanningsenlighet i övrigt, när det gäller uttalanden i debatterna här, lär det väl stå herr Olofsson fritt att försöka att bevisa, att jag gjort mig skyldig till några osanna påståenden. Så länge herr Olofsson nöjer sig

Vid justering av protokoll. (Forts.)
med allmänna talesätt, är det givet att hans uttalanden här inte äro värda något särskilt bemötande.

Herr talman! Jag vidhåller de uppgifter och de uttalanden, som jag lämnade i den debatt, vilken herr Olofsson här åsyftade.

Herr **Olofsson** i Digernäs: Jag vill säga, att mitt uttalande här och min upplysning till Dagens Nyheter, som ringde på till mig, stämma fullgott överens. Det är herr Andersson, som försöker dyvla på mig lögner här. Jag står för vad jag har sagt.

Vidare anfördes ej. Ifrågavarande protokoll godkändes.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Riksdagsmannen Emil Hultman är på grund av sjukdom (Ischias) tills vidare oförmögen att lämna sin bostad, vilket härmed på heder och samvete intygas.

Stockholm den 3 april 1933.

B. Allander,
leg. läk.

Att riksdagsmannen Axel Gunnar Lundqvist lider av funktionell nervsjukdom och att han på grund därav är oförmögen deltaga i riksdagsarbetet under tiden 3 april t. o. m. 13 april 1933, intygas.

Stockholm den 3 april 1933.

R. Grönquist,
leg. läkare.

Att riksdagsman Nils Persson på grund av reconvalescens efter operation för urinstämma är tjänsteoförmögen, 1 april—9 april 1933, intygas.

Arvika 1 april 1933.

Eric Kjellgren,
stadsläkare.

§ 3.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord vilande motionerna; och hänvisades därvid:

till behandling av lagutskott motionen nr 470 av herr *Petersson* i Lerbäcksbyn *m. fl.;*

till jordbruksutskottet motionen nr 471 av herrar *Bengtsson* i Kullen och *Gustafson* i Kasenberg;

till bankoutskottet motionerna:

nr 472 av herrar *Lindberg* i Umeå och *Hage;* och
nr 473 av herr *Meyerhöffer m. fl.;*

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 474 av herr *Hagman m. fl.;*
nr 475 av herr *Jönsson* i Boa *m. fl.;*
nr 476 av herr *Liedberg m. fl.;*
nr 477 av herr *Wallén m. fl.;* och
nr 478 av herrar *Strindlund* och *Andersson* i Rasjön;

till statsutskottet motionen nr 479 av herr *Holmström;*
till bankoutskottet motionen nr 480 av herr *Holmström;* samt
till jordbruksutskottet motionen nr 481 av herr *Magnusson* i Skövde.

§ 4.

Härefter föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 10 och 47, bevillningsutskottets betänkanden nr 26 och 27, första lagutskottets utlåtande nr 34 och andra lagutskottets utlåtande nr 28.

§ 5.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets memorial, nr 45, angående överlämnande till särskilda utskottet av vissa till jordbruksutskottet remitterade ärenden, som äga samband med frågan om arbetslöshetens bekämpande, biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 6.

Slutligen föredrogos, men bordlades åter jordbruksutskottets utlåtanden nr 46—67 och andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4.

§ 7.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herrar *Olsson* i Ramsta och *Osberg*, nr 482, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 211, angående anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten;

herrar *Johanson* i Hallagården och *Gustafsson* i Lekåsa, nr 483, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 233, angående indragning av viss personal vid domänverket m. m.; samt

herr *Osberg*, nr 484, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 234, angående anslag till lantbruksstyrelsen m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 8.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från konstitutionsutskottet, nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 40 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse;

från statsutskottet:

nr 7, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1933/1934 under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet, jämte en i fråga om en av dessa framställningar väckt motion; och

nr 125, med överlämnande av tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1932/1933;

från bankoutskottet:

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare i vad angår flottans pensionskassa;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statskonsulenten A. Östergrens framtida löneförmåner jämte en i ämnet väckt motion;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av delaktighet i statens pensionsanstalt åt lärare vid Svenska röda korsets barnhem för friska barn från tuberkulösa familjer samt Evangeliska fosterlandsstiftelsens barnhem i Hillsand i Ströms församling;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande av pensionsrätt för vissa lärare vid de högre militärläroverken;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av särskilda pensionsunderlag för befattningshavare vid navigationsskolorna; och

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlämnande till Svenska jordbrukskreditkassan av svenska statens obligationer till visst belopp;

från första lagutskottet:

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående blodundersökning i mål om barn utom äktenskap m. m.;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till lagen den 28 maj 1886 angående eftersökande och bearbetande av stenkols- och saltfyndigheter samt om ändring i lagens överskrift; och

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § lagen den 27 juni 1924 (nr 321) angående införande av lagen om förmynderskap;

från andra lagutskottet:

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlösning av rekognitionsavgifter till Danviks hospital; och

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 3 mom. 1 och 2 i förordningen den 31 mars 1922 (nr 130) angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete; samt

från jordbruksutskottet, nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts under nionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till bekämpande av växtsjukdomar.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes första lagutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. 6 § rättegångsbalken.

§ 10.

Ordet lämnades nu på begäran till herr **andre vice talmannen,** som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att på morgondagens föredragningslista måtte bland två gånger bordlagda ärenden först upptagas första lagutskottets utlåtande nr 34, därefter statsutskottets utlåtande nr 10 och sedan statsutskottets utlåtande nr 47.

Denna hemställan bifölls.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Wallerius* under 5 dagar fr. o. m. den 4 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.22 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 5 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet herrar *Olssons* i Ramsta och *Osbergs* på kammarens bord vilande motion nr 482.

Vid härefter skedd föredragning av herrar *Johansons* i Hallagården och *Gustafssons* i Lekåsa på bordet liggande motion nr 483 hänvisades den framställning, som innefattades i punkten 1, till jordbruksutskottet och motionen i övrigt till bankoutskottet.

Slutligen föredrogs och remitterades till jordbruksutskottet den jämväl på bordet liggande motionen nr 484 av herr *Osberg*.

§ 2.

Första lagutskottets utlåtande nr 35, som nu föredrogs, bordlades åter.

§ 3.

Ang. lag om boutredning och arvskifte m. m.

Till avgörande företogs första lagutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om boutredning och arvskifte m. m., dels ock i ämnet väckt motion.

Genom en den 27 januari 1933 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 7, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga här nedan omförmälda förslag till

1) lag om boutredning och arvskifte;
2) lag angående införande av lagen om boutredning och arvskifte;
3) lag angående ändring i 12 och 13 kap. giftermålsbalken;
4) lag angående ändring i 2 och 9 kap. lagen om arv;
5) lag angående ändring i lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden;
6) lag angående ändring i 2 och 3 kap. lagen om testamente;

Ang. lag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

7) lag angående ändring i 7 kap. lagen om förmynderskap;
8) lag angående ändring i 17 kap. handelsbalken;
9) lag angående ändring i vissa delar av utsökningslagen;
10) lag om ändrad lydelse av 11 kap. 11 § rättegångsbalken;
11) lag angående ändring i vissa delar av konkurslagen;
12) lag angående ändrad lydelse av 7 § 1. lagen om nya konkurslagens införande och vad i avseende därå skall iakttagas;
13) lag angående ändring i förordningen den 4 mars 1862 (nr 10) om tioårig preskription och om årsstämning;
14) lag om ändrad lydelse av 2 och 4 §§ förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom; samt
15) lag om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående särskilda protokoll över lagfarter, inteckningar och andra ärenden.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *Ekman* i anledning av propositionen väckt motion, nr 237, vari hemställts, att propositionen måtte av riksdagen avslås samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande av nytt förslag med beaktande av vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i punkten intagna förslag till

1) lag om boutredning och arvskifte;
2) lag angående införande av lagen om boutredning och arvskifte;
3) lag angående ändring i 12 och 13 kap. giftermålsbalken;
4) lag angående ändring i 2 och 9 kap. lagen om arv;
5) lag angående ändring i lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden;
6) lag angående ändring i 2 och 3 kap. lagen om testamente;
7) lag angående ändring i 7 kap. lagen om förmynderskap;
8) lag angående ändring i 17 kap. handelsbalken;
9) lag angående ändring i vissa delar av utsökningslagen;
10) lag om ändrad lydelse av 11 kap. 11 § rättegångsbalken;
11) lag angående ändring i vissa delar av konkurslagen;
12) lag angående ändrad lydelse av 7 § 1. lagen om nya konkurslagens införande och vad i avseende därå skall iakttagas;
13) lag angående ändring i förordningen den 4 mars 1862 (nr 10) om tioårig preskription och om årsstämning;
14) lag om ändrad lydelse av 2 och 4 §§ förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom; samt
15) lag om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående särskilda protokoll över lagfarter, inteckningar och andra ärenden;

B) att den i anledning av förevarande proposition väckta motionen, i den mån den ej kunde anses besvarad genom utskottets hemställan under A), icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade två nedan närmare omförmälda reservationer rörande särskilda paragrafer i förslaget till lag om boutredning och arvskifte.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Linnér**, som yttrade: Herr talman! Jag skall be att beträffande föredragningssättet få föreslå, att utskottets hemställan må föredragas punkt-

Ang. lag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

vis, att punkten A) företages till avgörande på det sätt, att först föredragas vart för sig de under punkten upptagna lagförslagen, förslaget till lag om boutredning och arvskifte paragrafvis med ingress och rubrik sist, och därefter utskottets hemställan, att vid den del av utskottets förslag, varom först uppkommer överläggning, debatten må omfatta utlåtandet i dess helhet, samt att lagtext icke behöver uppläsas, om detta icke särskilt påfordras.

Denna hemställan bifölls.

Punkten A).

Förslaget till Lag om boutredning och arvskifte.

Efter föredragning av 1 § lämnades på begäran ordet till

Herr statsrådet **Undén**, som anförde: Herr talman! Då justitieministern är upptagen av överläggningarna i första kammaren, skall jag tillåta mig att i hans ställe yttra några ord, när kammaren nu går att behandla föreliggande utskottsutlåtande rörande lag om boutredning och arvskifte.

Lagförslaget gäller ju ett ämne, som icke är ägnat att sätta lidelserna i svallning eller att ens framkalla några mera djupgående meningsskiljaktigheter. Icke desto mindre är det av ganska stor betydelse för avsevärda delar av befolkningen, och det är av vikt, att de förhållanden, som regleras däri, ordnas på ett ändamålsenligt och praktiskt sätt.

Förslaget förtjänar emellertid att ett ögonblick uppmärksammas även ur en allmännare synpunkt. Det utgör nämligen det sista ledet i en mångårig revision av de familjerättsliga delarna av 1734 års lag, en revision, som genomförts systematiskt alltifrån år 1915, då det första steget togs i sådan riktning. Sistnämnda år kom som bekant första delen av giftermålsbalken. Denna lag följdes år 1918 av lag om utomäktenskapliga barn m. m. År 1920 kom återstoden av giftermålsbalken, 1924 antogs förmynderskapslagen, 1928 arvslagen, 1930 testamentslagen, och nu föreligger slutligen förslag till lag om boutredning och arvskifte. Härmed är hela det område, som täckes av giftermålsbalken och ärvdabalken i 1734 års lag, färdigbehandlat i materiellt avseende. Vad som ytterligare kan återstå är eventuellt ett formellt samarbete av de särskilda lagarna och vissa ändringar rörande övergångsbestämmelserna i giftermålsbalken.

Om hela detta nya, familjerättsliga lagverk tror jag det kan med fog sägas, att det utgestaltats under behörigt hänsynstagande till våra sedvänjor och till vår rättsuppfattning, och att man tillika tagit tillbörlig hänsyn till utländska förebilder, i den mån sådana synts vara av intresse för oss. Lagarna äro otvivelaktigt präglade av en human anda och äro utarbetade på ett i lagtekniskt avseende skickligt sätt. Man har alltså all anledning att värdesätta den moderna svenska familjerättslagstiftningen synnerligen högt. Av större social betydelse är väl framför allt det parti av ifrågavarande lagar, som gäller gift kvinnas ställning, och vidare den del som rör de utomäktenskapliga barnens rättsställning.

Särskilt glädjande har det varit, att stora delar av denna lagstiftning kunnat utarbetas under samförstånd med de övriga nordiska länderna, vadan resultatet blivit, att det föreligger i stor utsträckning gemensamma lagbestämmelser i samtliga nordiska länder. Denna gemensamhet gäller dock endast partiellt beträffande det nu föreliggande förslaget om boutredning och arvskifte. Därvidlag har på grund av ämnets natur endast med Finland ett närmare direkt samarbete ägt rum.

Ang. lag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

Lagförslaget har av första lagutskottet behandlats med synnerligen stor välvilja, och endast i några detaljpunkter ha jämkningar av utskottet föreslagits. Dessa jämkningar föranleda icke några erinringar från regeringens sida. Det är endast på två punkter, som meningsskiljaktigheter förekommit inom utskottet. De avse ganska speciella frågor och torde alltså icke sätta i fara framgången för lagförslaget i dess helhet.

Jag tillåter mig att å regeringens vägnar anbefalla kammaren förslaget till godkännande.

Vidare yttrade

Herr **Lithander:** Herr talman! Det förefaller mig, som om man här lagt fram ett förslag, som onödigt ingriper i folks förhållanden. Vad som årligen kommer fram till beskattning, böra människorna ha rätt att förfoga över något så när som de tycka inom de gränser lagen föreskriver, och den mer än nödigt ingående efterprövning, som skall ske vid dödsbo, synes mig icke lämplig. Jag skulle för min del helst, herr talman, ha velat yrka avslag på det hela. Det förefaller mig emellertid, som om detta vore skäligen hopplöst. Jag hoppas dock, att kammaren kommer att stanna åtminstone vid de reservationer, som äro avgivna av herr Anderson i Hägelåkra och herr Johanson i Huskvarna.

Härmed var överläggningen slutad. Paragrafen godkändes.

2—6 §§; rubriken till 1 kap.; 2 kap.

Godkändes.

3 kap.

1—4 §§.

Godkändes.

5 §.

Denna paragraf hade enligt Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag följande lydelse:

Är efter den döde testamente eller, om han var gift, äktenskapsförord angående förmögenhetsordningen, skall det intagas i bouppteckningen eller därvid fogas såsom bilaga i bestyrkt avskrift.

Bouppteckningen skall jämväl innehålla uppgift om sådan den döde tillhörig livförsäkring, som, enär förmånstagare är insatt, ej ingår i kvarlåtenskapen.

Är bland delägarna laglottsberättigad arvinge, skall i bouppteckningen uppgift lämnas om vad arvinge eller hans avkomling av den döde mottagit i förskott eller eljest såsom gåva, så ock om gåva, som efterlevande maken, dennes avkomling eller universell testamentstagare mottagit av den döde; och skall tillika uppgivas vad arvinge i förskott bekommit av efterlevande makens giftorättsgods. Vad nu är sagt skall ej gälla, där fråga är om sedvanliga skänker, vilkas värde icke står i missförhållande till givarens villkor.

Vid denna paragraf hade reservation avgivits av herrar *S. Erik Anderson* och *Johanson* i Huskvarna, som hemställt att paragrafens tredje stycke måtte erhålla följande avfattning: Är — — — skall, därest någon delägare därom framställt yrkande, i bouppteckningen — — — villkor.

Ang. lag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

Paragrafen föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Johanson** i Huskvarna: Herr talman! Den föreslagna lagen ansluter sig i stor utsträckning till gällande rätt, men det förekommer dock rätt många nyheter i densamma. Inför dessa nyheter har jag i mångt och mycket stått tvekande. Jag hade helst velat instämma i det uttalande, som gjordes här nyss om att man kunde varit frestad att gå på avslag helt och hållet, men då ett sådant yrkande icke har utsikt att vinna gehör, har jag inskränkt mig till att tillsammans med herr Anderson i Hägelåkra foga en reservation vid förevarande paragraf.

En av nyheterna i lagen gäller vad som skall tagas upp i bouppteckning såsom tillgångar. Hädanefter skall man — enligt den föreslagna lagen — upptaga såsom tillgång i boet gåvor och förskott, som utbetalats av den avlidne under hans livstid till arvsberättigade släktingar. För vår del ha vi ingenting emot, att sådana gåvor upptagas, som överhuvud taget böra bli föremål för beskattning, men vi anse dock, att man gått för långt. Vi ha därför icke velat vara med därom och detta av åtskilliga skäl.

Ett av de skäl, som för mig varit avgörande, är det, att det kan vara rätt svårt för den som enligt lagen är skyldig att uppgiva boet att kunna lämna tillfredsställande uppgifter om de gåvor och förskott, som lämnats. Den som sitter i boet och har det om hand är skyldig att lämna sådan uppgift. Då är att märka, att denna 5 § är tvingande för vederbörande. Sådana tvingande bestämmelser förekomma annars i mycket ringa utsträckning i lagen — och i övrigt icke i detta kapitel — utan delägarna få välja det sätt och den form de helst önska. Lagen angiver visserligen vägen och formen, men delägarna i boet ha sedan frihet att välja den form för förvaltning och boutredning, som de vilja ha. Härvidlag är det emellertid annorlunda, och det kan särskilt på landsbygden bli ganska svårt för den som är i den ställningen, att han under edlig förpliktelse skall uppgiva boet, att göra detta på ett tillfredsställande sätt. När det gäller städerna och de förmögnare hemmen, är det väl i allmänhet så, att det finns bokföring och handlingar, som visa vad som betalts ut i förskott och gåvor till arvingarna. På landsbygden däremot är det icke på det sättet.

Jag skall taga ett exempel. En man med en jämförelsevis god ställning anser sig ha råd att hjälpa sina fattiga släktingar, som äro i behov därav. Hjälpen sker i form av såväl kontanter som naturaförmåner. Han har syskon. En syster är död men har efterlämnat barn, och mannen önskar hjälpa barnen, när de skola börja sin verksamhet. Han skänker dem kanske utsäde till det jordbruk de skola börja, eller han ger dem en ko, en häst eller dylikt. Detta skänker han dem med varm hand, och han har sin glädje i att hjälpa dem. Men icke blir den saken så noga bokförd. Den som nu sitter i boet efter denne man — det är möjligt, att det icke är någon närstående arvinge, utan det kan vara t. ex. en trotjänarinna, som närmast har hand om boet och är skyldig att under edlig förpliktelse uppgiva det — har en aning om, att mannen hjälpt vederbörande på detta sätt, men det hela är rätt dunkelt, och det är svårt för henne att bestämt uppgiva, att så och så förhåller det sig. Eller ett annat exempel. En person har hjälpt en anhörig med en biljett till Amerika. Denne dör och lämnar barn efter sig i Amerika såsom arvingar i boet. Arvingarna ha kanske en aning om att fadern fått hjälp av sin far, men de ha icke riktigt klart, hur mycket det var.

Det kan därför uppstå svårigheter i många fall, varför vi velat begränsa den obligatoriska uppgiftsskyldigheten till de fall, då någon av bodelägarna begär dylik uppgift. Om arvingarna tro sig veta, att det under den avlidnes

Ang. lag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

livstid skänkts bort någonting, och begära, att detta skall upptagas såsom tillgång i bouppteckningen, kan saken bli föremål för överläggningar arvingarna emellan. Det kan då hända, att vederbörande komma till insikt om att det icke är skäl i att draga fram mannens livsgärning. De resonera i stället så: Den avlidne har varit en god man och har velat hjälpa de sina: vi avstå från yrkandet att gåvorna upptagas. Enligt den reservation vi avgivit är en sådan väg möjlig och framkomlig.

Utskottets förslag åter innehåller tvingande bestämmelser i detta fall, och gåvor och förskott måste uppgivas såsom tillgångar i bouppteckningen. Jag fruktar, att i all synnerhet när det gäller den rena landsbygden, där gåvorna och förskotten ha så säregen karaktär, många personer vid dylika tillfällen måste komma att gå ifrån en bouppteckning med den känslan, att de varit lagbrytare. De ha icke kunnat uppfylla lagens krav och angiva t. ex. värdet på de gåvor in natura, som givits bort. Jag tror därför, att det vore till fördel för saken i dess helhet, om tredje stycket i 5 § finge den form, som vi angivit i vår reservation, och om alltså uppgiftsskyldigheten begränsades till de fall, då någon av bodelägarna begär eller fordrar sådan uppgift. I så fall ligger ju vägen klar, och man får handla efter vad lagen i det hänseendet föreskriver. Enligt vårt förslag föreligga icke tvingande bestämmelser, utan vederbörande få besluta, som de anse lämpligast i den situation, som råder.

Jag ber, herr talman, att med det sagda få yrka bifall till 5 § tredje stycket i den form, som angives i den reservation, som är avgiven av herr Anderson i Hägelåkra och mig.

Häruti instämde herrar andre vice talmannen *Magnusson* och *Johansson* i Krogstorp.

Herr **Linnér:** Herr talman! Den ärade reservanten tycks här ha uttalat den uppfattningen, att det skulle ha varit lyckligast, om han hade kunnat yrka avslag på hela lagförslaget. Ett liknande uttalande gjordes av den förste talaren. Det förefaller mig, som om denna uppfattning vore grundad på den föreställningen, att lagen innefattar några mera genomgripande nyheter. Så är icke förhållandet. Såsom statsrådet antydde i sitt inledningsanförande, innebär det föreliggande lagförslaget i huvudsak ett lagfästande utav den rättspraxis, som så småningom utvecklat sig på 1734 års lags grundval. Dessutom innefattar den en nödvändig komplettering på ett par synnerligen viktiga punkter. Då emellertid icke för närvarande någon anmärkning gjorts i det hänseendet, skall jag icke för tillfället gå in därpå.

Den betänklighet, som herr Johanson i Huskvarna hyste beträffande § 5 i 3:e kapitlet, tycks, så vitt jag uppfattade rätt, huvudsakligen röra den omständigheten, att den uppgiftsskyldighet, som här är föreskriven och som innebär en nyhet, skulle medföra vissa svårigheter, speciellt på landsbygden. Därför borde bestämmelsen icke vara av tvingande karaktär. Jag tror, att om herrarna se på lagtexten, ni skola finna, att svårigheterna äro i högst betydlig grad överdrivna. Av lagtexten framgår nämligen, att uppgiftsskyldigheten är mycket begränsad. Den förutsätter först och främst — för att överhuvud taget förekomma — att i boet finnes laglottsberättigad arvinge. Den är vidare begränsad till att avse de gåvor, som äro givna till arvinge eller hans avkomling eller till efterlevande make, dennes avkomling eller universell testamentstagare.

Skulle det sålunda vara så, att det icke finns bröstarvinge i boet, föreligger icke det fall, som herr Johanson i Huskvarna antydde, nämligen att gåva till syskon skall uppgivas.

Ang. lag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

Vidare är uppgiftsskyldigheten begränsad på två viktiga punkter. Den omfattar icke sedvanliga skänker, vilkas värde icke står i missförhållande till givarens villkor. Detta är ju i allmänhet fallet på landsbygden just beträffande sådana gåvor, som föräldrar under årens lopp giva åt sina barn, vilka t. ex. under en följd av år arbetat i föräldrarnas jordbruk. Dylika gåvor falla alldeles givet under begreppet sedvanliga skänker, och beträffande dem behöver uppgift icke lämnas. Den andra begränsningen, som emellertid icke står i lagtexten, innehåller, att kostnad för utbildning, som ingår i arvlåtarens underhållsplikt, icke heller betraktas såsom gåva och således icke skall uppgivas.

Den föreslagna bestämmelsen om uppgiftsplikt är tillkommen för att trygga en mycket gammal rättssedvänja och sedan lagfäst rättighet, den nämligen, att den laglottsberättigade arvingen skall ha företräde framför andra arvsberättigade så att hans rätt icke får lida inskränkning annat än på ett visst i arvslagen angivet sätt. För att kunna genomföra denna rättsregel, som ju fastslagits i arvslagen och som ju för övrigt vilar på urgammal föreställning, är det, som bestämmelsen om uppgiftsskyldighet tillkommit. Jag tror således ingalunda, att uppgiftsskyldigheten, om man fattar den, såsom den i verkligheten är begränsad i lagtexten, kommer att medföra några större svårigheter, men däremot tryggar den bröstarvingarnas rätt.

Reservanterna föreslå införandet av en uppgiftsskyldighet, beroende på därom framställt yrkande. Denna fråga har ingående diskuterats i utskottet. Vi ha emellertid icke ansett, att en sådan utväg vore lycklig, framför allt av det skälet, att ett sådant yrkande givetvis skulle framkalla den uppfattningen, att misstänksamhet rådde från en, i detta fall sannolikt en bröstarvinges sida mot andra delägare i boet. Man skulle därigenom sannolikt få en inledning till stridigheter, som kanske kunnat undvikas, ifall uppgiftsskyldighet utan vidare föreskrivits i lagen.

Jag tror icke, att jag för närvarande behöver närmare motivera lagförslagets av Kungl. Maj:t föreslagna och av utskottet förordade lydelse.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag beträffande § 5 i tredje kapitlet.

Herr **Johansson** i Bro: Herr talman! Ehuru jag på denna punkt inte haft tillfälle att reservera mig, får jag dock erkänna, att jag efter moget övervägande kommit till samma ståndpunkt som reservanterna.

Lagen innebär ju, att bodelägarna själva skola få tillfälle, om så är lämpligt, att dela sitt bo, och det är ju riktigt. Det förekommer emellertid ofta, att även andra än bodelägarna komma med, och då det nu är bestämt, att man kan få hänskjuta frågan till en boutredningsman, är det klart, att det kan bli vissa omständigheter, som innebära, att lagparagraferna komma att användas i den allra vidaste utsträckning. Av många års erfarenhet har jag kommit till den uppfattningen, att man bör söka göra dessa lagparagrafer, som man är beroende av i sådana här fall, så mjuka som möjligt, för att inte onödiga trakasserier skola behöva förekomma. Den föreslagna uppgiftsplikten kan i viss mån leda dithän, naturligtvis inte i alla fall men i vissa, att åtskilliga trakasserier kunna rullas upp.

Med anledning härav skall jag be att få yrka bifall till den av herrar Anderson i Hägelåkra och Johanson i Huskvarna avgivna reservationen.

Herr **Lithander:** Herr talman! Utskottets ärade talesman uttalade, att denna lag inte innebar några nyheter. Jag kan inte se annat än att den bestämmelse, som herr Johanson i Huskvarna pekade på, är en nyhet. Även om det är så, att man i städerna har mera reda på vad som blivit bortskänkt

Ang. lag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)
såsom gåva till den och den och att bokföringen där är litet klarare, har jag i alla fall svårt att förstå, att en stadsbo skulle vilja vara med om annat än den reservation, till vilken herr Johanson i Huskvarna yrkat bifall, och jag kan absolut inte förstå, att en lantman, vilket parti han än må tillhöra, skall kunna rösta annat än för denna reservation. Hur rimligt reservationens krav är, framgår av, att om det är någon av släktingarna, som har anledning att tro, att något blivit bortskänkt, begär han, att det skall uppgivas. Rättvisan och bröstarvingarnas rätt äro således helt tryggade genom ett bifall till reservationen.

Jag kan, som sagt, inte förstå, att någon lantman vill vara med om att medverka till att de förhållanden inträda, som bleve följden, om utskottets förslag antoges. Det sägs visserligen, att gåvor, vilkas värde icke står i missförhållande till givarens villkor, skola undantagas, men var går gränsen? Vi få heller inte glömma, att uppgifterna skola lämnas under edlig förpliktelse. Jag frågar därför: Är det rimligt och rätt, att man utsätter vare sig städernas eller landsbygdens befolkning för en sådan tvekan om vad som är rätt eller orätt, som bleve följden av ett antagande av utskottets förslag? En sådan bestämmelse behövs inte för att komma till rättvisa. Vi äro fuller väl tryggade, om vi följa reservationen. Då kan ingenting hända, som behöver förebyggas, men vi hindra likväl, att människor i vida kretsar bli utsatta för trakasserier och svårigheter i högre grad än som är önskvärt.

Jag vill, herr talman, dessutom med ett par ord upprepa vad jag sade, när jag första gången hade ordet. Om människor arbetat och strävat och kommit till en årsinkomst, som de samvetsgrant deklarerat och skattat för, är det orimligt att gå in i en sådan här ingående prövning av hur de använt den. Många gånger ske ju gåvor för att lindra nöden och hjälpa dem, som råkat i svårigheter. Ofta sker sådant anonymt, därför att man vill hjälpa den eller den, och att detta skall tagas upp i bouppteckningar är galet.

Jag ber därför, herr talman, att fullt och helt få instämma i herr Johansons i Huskvarna yrkande.

Herr **Lindqvist:** Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma i vad utskottets ärade vice ordförande anfört, men jag har likväl begärt ordet för att därutöver säga något litet.

När jag hör herr Lithander tala, påminner det mig om ett gammalt påstående, som många gånger har gjorts, nämligen att ju mindre man vet, desto lättare är det att tala. Det var med verklig förvåning, som jag hörde herr Lithander, när han steg upp och förklarade, att han helst skulle sett, att hela detta lagförslag hade blivit avvisat, men att han inte ville framställa något yrkande härom, då han räknade med att han inte skulle kunna få majoriteten på sin sida.

Men om jag blev förvånad över att höra herr Lithander säga något sådant, blev jag ännu mera förvånad, när jag hörde herr Johanson i Huskvarna, som ju suttit i utskottet, stiga upp och tala på samma sätt. Ty jag vill säga kammarens ledamöter, att i utskottet har icke en röst höjts för de synpunkter, som herr Johanson i Huskvarna givit uttryck åt, nämligen att det vore bäst, om hela lagförslaget finge falla. I första kammaren har visserligen en motion väckts med yrkande härom, vilken motion utskottet haft till behandling, men ingen i utskottet har gått in för de synpunkter, som motionären gjort sig till tolk för. Jag har funnit, att inom utskottet ha vi alla varit av den uppfattningen, att det lagförslag, som här föreligger, i stort sett är mycket fördelaktigt och mycket värt att rekommendera. Naturligtvis kan man tvista om vissa detaljer, men även om dem ser man, att det råder ganska stor enig-

Ang. lag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

het inom utskottet. Dessa stora lagar på familjerättens område äro också förberedda på ett särskilt sätt. Vi ha först haft lagberedningen, där vi ha de mest framstående jurister, som stå att uppbringa, och efter ett långvarigt arbete har lagberedningen avgivit sitt förslag. Därefter har förslaget gått till Kungl. Maj:t, som remitterat det till lagrådet för yttrande.

Om vi följa gången av detta ärende, skola vi finna, att man har varit fullkomligt överens på alla områden om att denna förändrade lagstiftning är av behovet påkallad. Vi behöva ju endast lägga det lagförslag, som vi nu ha framför oss, vid sidan av de nu gällande bestämmelserna för att se, att förslaget är bra mycket bättre än vad som nu gäller. En hel del områden äro nu inte reglerade genom lag, utan praxis har fått gälla. Nu blir denna rättspraxis lagfäst. Och jag tror också, att lagtexten på det stora hela taget är skriven på det sätt, som den bör vara, nämligen så att även vi lekmän kunna i de flesta stycken följa med och förstå vad lagen innehåller. Det var därför för mig en stor förvåning, att herr Johanson i Huskvarna skulle stiga upp och giva uttryck åt den uppfattningen, att han helst ville yrka avslag på hela denna lag.

Dessutom förvånade mig herr Johanssons i Bro anförande. Det kan ju inträffa, att en utskottsledamot efter utskottsbehandlingen av ett ärende kan få vissa uppgifter, som göra, att han ändrar ståndpunkt, men herr Johansson i Bro gick i utskottet, såvitt jag kan erinra mig, inte alls in för herr Andersons i Hägelåkra reservation, till vilken herr Johanson i Huskvarna sedan anslutit sig. Jag nämner detta, därför att det inte utan tvingande skäl bör få förekomma, att man i utskottet intar en ståndpunkt och sedan, när man kommer i kammaren, en annan, ty kammarens ledamöter böra ha rätt att fordra, att utskottets ledamöter, innan de taga ståndpunkt till frågorna, så långt möjligt sätta sig in i desamma. Det lagförslag, som här föreligger, har ju tagit lång, lång tid i utskottet, och utskottet har liksom tidigare haft till förfogande två personer, som suttit i lagberedningen, så nog har frågan blivit granskad inom utskottet.

Den detaljfråga, som det nu gäller och beträffande vilken herr Johanson i Huskvarna yrkat bifall till reservationen, tror jag, att herr Johanson blåser upp till större dimensioner än den är förtjänt av.

Herr Johanson säger här i dag, och han har sagt det till mig förut, när vi privat ha talat om denna sak, att det kan bli rätt så svårt att lämna de uppgifter, varom stadgas här i 3 kap. 5 §. Ja, det kan nog vara riktigt, men herr Johanson, jag kan inte förstå, att det skulle bli lättare, om det bleve så, som han vill ha det, ty han vill bara ha in det villkoret, att sådan uppgiftsskyldighet, varom här är fråga, endast skall föreligga, »därest någon delägare därom framställt yrkande», och det blir ju lika svårt. Det förefaller mig, som om den kompromiss, så att säga, som man sökt sig fram till här, borde vara antagbar för riksdagen.

Nu förhåller det sig så, att lagberedningen velat gå längre i fråga om uppgiftsskyldigheten. Lagrådet har diskuterat den här detaljen och gjort vissa yrkanden, men sedan har departementschefen, innan förslaget lagts fram för riksdagen, närmare prövat dessa yrkanden och kommit till det resultat, som här föreligger.

Jag tror alltså, att andra kammaren för sin del mycket väl och utan någon fara varken för landsbygdens eller städernas befolkning kan ansluta sig till utskottets hemställan, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr **Linnér:** Herr talman! Jag måste erkänna, att det är med någon överraskning, som jag hör, att man försöker göra lagtexten i denna lilla para-

Ang. lag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)
graf till en fråga om skiljaktighet mellan stad och land. Jag har för min del under en god del av mitt liv levat på landet och under återstoden av mitt liv levat i stad, och jag tror, att jag tämligen väl känner till förhållandena både i stad och på landet. Efter den bestämda uppfattning jag fått är ordentligheten och noggrannheten på landsbygden, när det gäller rättsförhållandena mellan barnen, fullkomligt lika utvecklad som den är i städerna. Det är alldeles klart, att man på landet med den starka släktkänsla, som där finnes, skall vara utomordentligt angelägen om att varje barn skall få vad det med rätta tillkommer.

Jag upprepar nu en sak, som jag sade nyss, men som herr Lithander icke måtte ha uppfattat, nämligen att här är det icke fråga om uppgift angående gåvor till tredje man utan endast om sådan uppgift beträffande arvinge, hans avkomling, efterlevande make och dennes avkomling eller universell testamentstagare. Hela den konstruktion, som herr Lithander gjorde om svårigheten att erinra sig allehanda gåvor, som skett till vem det vara må, faller fullkomligt till marken. Den konstruktionen överensstämmer icke med lagtexten.

Vidare säger herr Lithander, att här föres in en svårighet att skilja mellan »sedvanliga skänker, vilkas värde icke står i missförhållande till givarens villkor» och andra skänker. Den skillnaden föres icke in nu, herr Lithander, ty den finnes redan i arvslagen, som är antagen av riksdagen för åtskilliga år sedan. Vad här sker är endast det, att man skapar ett grundläggande instrument för det avtal, som sedan kommer, nämligen arvskiftet. Vid detta skola nämligen samma rättsregler iakttagas, och vad man här gör, är ingenting annat än att man framflyttar uppgiftsskyldighetens fullgörande till bouppteckningen från arvskiftet. Skall ett arvskifte gå rätt till, så skola precis de regler iakttagas, som här äro föreskrivna, och då torde det vara bättre att få klarheten därom redan vid upprättandet av det grundläggande instrumentet, nämligen vid bouppteckningen.

Herr **Johanson** i Huskvarna: Herr talman! Herr Lindqvist medgav i sitt anförande, att det kunde ligga någonting i de skäl jag anfört, nämligen att det bleve svårt att lämna en riktig uppgift på dessa gåvor, men han förmenade, att det icke skulle bli någon skillnad, vare sig utskottets förslag antoges eller vår reservation. Jag vill då påpeka, att enligt vår reservation blir det i praktiken oftast så, att denna paragraf icke kommer att tillämpas, och den skillnaden är rätt så stor och väsentlig.

Jag vidhåller därför mitt yrkande.

Herr **Lithander:** Herr talman! Utskottets ärade vice ordförande sade, att man sökte få fram en skiljaktighet mellan stad och land. Jag framhöll, att även om man har lättare i städerna att följa med de gåvor, som förekommit, därför att man i allmänhet har mera ordnad bokföring där, så kan det även i städerna ha sina betänkligheter med denna uppgiftsskyldighet. Jag anser, att paragrafen är lika oriktig, när det gäller stad som beträffande landet. Det är ingen skillnad därvidlag.

Det gjordes gällande här, att bestämmelsen är begränsad till gåvor till barn och efterkommande. Ja, men hur skall i det fallet en människa göra, som vill handla riktigt och rätt? Var går gränsen? Vad har man rätt att göra, och vad får man icke göra? Ja, det finnes stadgat i allmän lag, men faktum är, att detta kommer att krångla till förhållandena både i stad och på landet, försåvitt jag kan se, men dessa krångliga förhållanden skulle man undvika i många fall, om man toge reservationen.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Ang. lag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av paragrafen i utskottets förslag, dels ock på godkännande av paragrafen med den ändring, som föreslagits i den vidkommande samma pragraf avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Johanson i Huskvarna begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 3 kap. 5 § i första lagutskottets förevarande förslag till lag om boutredning och arvskifte, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt berörda paragraf med den ändring, som föreslagits i den vidkommande samma paragraf avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt paragrafen enligt utskottets förslag.

6—10 §§; rubriken till 3 kap.

Godkändes.

4 kap.

1 §.

Utskottet hade, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, för denna paragraf föreslagit följande lydelse:

Varder ej efter ansökan, som göres sist en månad efter det boupptecknigen förrättades, dödsboets egendom avträdd till förvaltning av boutredningsman eller till konkurs, svare delägarna för sådan gäld efter den döde, som vid boupptecknigens förrättande var dem veterlig.

Yppas efter boupptecknigens förrättande ny gäld efter den döde och avträdes ej egendomen efter ansökan, som göres sist en månad därefter, svare delägare, som sådan tid försuttit, för den gälden.

Vidkommande 1, 2 och 15 §§ i förevarande kapitel hade reservation avgivits av herrar *S. Erik Anderson, Norling, Ernst W. Svenson, Bissmark, Ehrnberg* och *Johansson* i Bro, vilka beträffande 1 § föreslagit följande avfattning:

Varder — — — veterlig.

Yppas — — — gälden.

Har ansökan om egendomsavträde skett senare än i första stycket sägs, vare delägarna fria från ansvar jämväl för gäld, som var dem veterlig en månad före ansökningsdagen, där de till boet utgiva det belopp, varmed den gälden överstiger värdet av den avträdda egendomen och eljest tillgängliga medel.

Sedan paragrafen föredragits, anförde:

Herr **Johansson** i Bro: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna, har jag på denna punkt jämte några ledamöter av första kammaren avgivit en reservation. Jag skall naturligtvis inte lägga ut texten här något vidare, ty det förstår envar, som tittar litet närmare på denna fråga, att den är

Ang. lag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)
så ofantligt invecklad och vidlyftig, att det inte är möjligt för en lekman att här gå till botten av densamma.

Vad som varit avgörande för mig, då jag här reserverat mig, är min åsikt, att man bör försöka få paragraferna så mjuka som möjligt, så att en tillämpning kan ske efter de praktiska förhållanden, som man möter vid själva förrättningen. Jag har under min fyrtioåriga tjänstgöring såsom bisittare i häradsrätt kommit till den uppfattningen, att lagtexterna böra vara så mjuka som möjligt, ty man råkar på fall både här och där, och inte så sällan för övrigt, där lagparagraferna äro så stelt skrivna, att det är omöjligt, då man skall tillämpa dem, att taga hänsyn till de praktiska förhållanden, som föreligga i varje särskilt fall.

Nu har jag naturligtvis ingen utsikt att få kammaren med på ett bifall till min reservation, och därför skall jag inte utveckla saken vidare utan ber endast att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Linnér:** Herr talman! Jag skall följa reservantens exempel och inte hålla någon längre föreläsning om innebörden av dessa olika texter, ty det skulle säkerligen inte intressera någon. Jag skall emellertid försöka att i allra största korthet angiva, var skillnaden ligger mellan utskottets förslag och reservationen, framför allt för att bemöta ett påstående, som reservanten hade, och som jag inte tror är riktigt.

Den föregående ärade talaren sade nämligen, att lagtexten enligt utskottsmajoritetens förslag icke skulle lämna möjlighet till ett jämkande efter omständigheterna, till ett skälighetshandlande, så att säga, efter omständigheterna i de särskilda fallen. Jag tror för min del, att motsatsen är det riktiga. För att kunna förklara detta måste jag påpeka en omständighet, som här icke förut är berörd.

Bland de få nyheter, som äro upptagna i förslaget, förekommer någonting, som kallas boutredningsman, d. v. s. man har infört en utomordentligt enkel förvaltningsform i de fall, där antingen boet är på obestånd eller tvistighet råder mellan dödsbodelägarna. I förra fallet, d. v. s. där boet är på obestånd och kapitlet om den dödes gäld skall tillämpas, kan det förordnas en boutredningsman, och denne är då efter lagens innebörd ombud på en gång för bodelägarna och för borgenärerna. I denna dubbla funktion har han också till uppgift att vara ett slags förlikningsman, som vi ha brukat kalla det, mellan de olika intressena.

Innebörden av majoritetens förslag är nu, att om det kommer fram gäld i boet, för vilken avträde icke förut har skett, så kunna dödsbodelägarna befria sig från det personliga ansvaret för denna gäld genom att till boet lämna det överskott, som åtgår för betalning av denna gäld utöver den egendom, som de själva mottagit såsom arvslott. Därmed är sedan deras ansvarighet gentemot de enskilda borgenärerna avklippt, och den tid, under vilken de stå i ansvar till de enskilda borgenärerna, blir på detta sätt begränsad till en mycket kort period.

Reservanternas förslag däremot innebär, att ansvarigheten till de enskilda borgenärerna står kvar, och att såväl tiden, under vilken detta ansvar gäller, som även beloppet fortfarande hållas obestämda. Såvitt jag förstår, är detta en betydlig försämring i förhållande till majoritetens förslag. Dessutom, på grund av den ställning såsom förlikningsman, som boutredningsmannen äger och som jag nyss påpekade, kan all den mjukhet, som reservanten här ansåg önskvärd, komma att tillämpas av boutredningsmannen.

Jag yrkar alltså, på grund av vad jag nu anfört, bifall till utskottets förslag.

Ang. lag om boutredning och arvskifte m. m. (Forts.)

Herr **Johansson** i Bro: Herr talman! Jag skall inte här taga upp någon juridisk debatt med utskottets ärade vice ordförande. Det kan jag såsom lekman inte, och det är därför helt naturligt, att jag inte gör det. Min erfarenhet är emellertid, och det kan jag inte komma ifrån, att så snart det blir fråga om här ifrågavarande förrättning, anlitas i regel duktiga advokater, och den kännedom om förhållandena, jag har, är, att advokaterna ofta nog utnyttja lagens bokstav till det yttersta, och kan det här uppstå en rätt otrevlig situation.

Det är detta jag velat förekomma genom att hävda, att lagparagrafen skall göras så mjuk som möjligt, så att man må kunna taga hänsyn till allt, som sammanhänger med den ena eller andra förrättningen. Då jag nu är av den övertygelsen, att det tillägg, som av reservanterna är gjort i 1 § med de givna ändringarna i 2 och 15 §§, utgör en viss uppmjukning, så är det klart, att jag vidhåller det yrkande, som jag förut framställt.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf, dels ock på godkännande av paragrafen i den avfattning, som föreslagits i den avgivna reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

2—19 §§; rubriken till 4 kap.; återstående delar av förevarande lagförslag.

Godkändes.

Övriga lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A) förklarades besvarad genom kammarens beslut rörande lagförslagen.

Punkten B).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 10, angående regleringen för budgetåret 1933/1934 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid härefter skedd föredragning av *punkten 8*, angående navigationsskolorna, lämnades på begäran ordet till *Ang. navigationsskolorna.*

Ang. navigationsskolorna. (Forts.)

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Ekman**, som anförde: Herr talman! I förevarande punkt har icke utskottet biträtt Kungl. Maj:ts förslag, och det synes mig, som om anledningen därtill skulle vara, att besparingen är för liten. Jag önskar därför för kammaren framhålla, att när den nuvarande budgeten utarbetades, fick man från regeringens sida i detta liksom i så många andra fall, så att säga, söka med ljus och lykta efter sådana anslag, där man möjligtvis skulle kunna göra en besparing utan att därmed i och för sig skada något ändamål. Det kan sannerligen icke sägas, att därest Kungl. Maj:ts förslag bifalles och en indragning av navigationsskolan i Kalmar kommer till stånd, några intressen därvid komme att skadas, ja, möjligtvis de lokala intressen, som förefinnas i Kalmar, men man kan väl icke taga hänsyn till enbart dessa intressen.

1930 års navigationssakkunniga uppskattade det behövliga tillskottet av befäl till 114 per år. Antalet elever i styrmansklassen vid navigationsskolorna skulle således behöva uppgå till 114, för att behovet skulle bliva fyllt. Man räknade vid samma tidpunkt med en utveckling av vår sjöfart och uppskattade det behövliga antalet befäl på grund av denna utveckling till 50 personer. Man räknade vidare med att vid genomgången av navigationsskolorna skulle ett visst antal bliva kuggade, och detta antal uppskattade man till 26. På så sätt kom man fram till att det förelåg behov av 190 elevplatser i styrmansklassen, för att man undan för undan skulle kunna hålla däcksbefälet vid det antal, som vår handelsflotta krävde. Sedan 1930 har det dock gått några år, och litet var har kunnat se, att förutsättningarna för att navigationsskolorna skulle givas den omfattning, som navigationssakkunniga på sin tid framhöllo, icke längre förefinnas. I dag är det helt säkert så, att ett mycket stort antal av vårt däcksbefäl icke vinner sysselsättning. Men även om man bortser från den rådande krisen, sker en förskjutning från mindre till större fartygsenheter med därav följande minskat behov av befäl, varför den grund, som navigationssakkunniga byggde på, troligen icke förefinnes. Den kuggningsprocent, som sakkunniga förutsatte i sin beräkning, har dess bättre visat sig icke på långt när vara så stor, som de sakkunniga uppskattade densamma till. De befintliga styrmansklasserna kunna nu taga 190 elever. Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med utgångspunkt från det antal, som i år genomgår dessa klasser, skulle antalet elever bliva 173. Nu skola ju, som sagt, 114 däcksbefäl årligen ersättas, och då med bifall till Kungl. Maj:ts förslag 173 personer komma att kunna beredas elevplatser vid navigationsskolorna, tala, så vitt jag kan se, alla skäl för att detta antal är fullt tillräckligt.

I en i samband med denna proposition väckt motion har man framhållit de stora olägenheter, som skulle åsamkas de fattigaste eleverna, alltså de, som genomgå skepparklassen, om Kungl. Maj:ts förslag bifalles, därför att antalet mindre bemedlade, som vilja avlägga skepparexamen, skulle vara synnerligen stort särskilt i Kalmar och Blekinge län. Jag kan icke underlåta att framhålla för kammaren, att av de i skepparklassen i Kalmar förefintliga 24 elevplatserna, ha innevarande vinter endast 7 platser blivit besatta, och av dessa 7 komma 5 på Kalmar och Blekinge län. Enligt mitt sätt att se utgör således ej heller detta något skäl för att upprätthålla navigationsskolan i Kalmar.

Vad man har anfört rörande de billigare levnadskostnaderna i Kalmar, kan jag icke tillmäta något värde i förevarande avseende. Dessa skulle kunna anföras som skäl om man hade två navigationsskolor, och det vore likgiltigt, vilken man indrog. Då kunde man ju taga hänsyn till levnadsomkostnaderna och slopa den skola, som var belägen å den dyrare orten. Så förhåller det sig dock icke i detta fall. Alla sakkunniga, som ha yttrat sig i denna sak framhålla, att om en inskränkning skall göras, så bör den ske på bekostnad

Ang. navigationsskolorna. (Forts.)

av navigationsskolan i Kalmar, och det är den skolans verksamhet, som man föreslår skall upphöra.

Med åberopande av detta, herr talman, önskar jag framhålla, att det ur besparingssynpunkt är önskvärt och ur utbildningssynpunkt lämpligt att biträda Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Jansson:** Herr talman! Jag kan förstå, att herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet haft skäl för sin ståndpunkt, men å andra sidan får han väl också förstå, att det kan vara svårt för statsutskottet att bibringas en annan uppfattning, än utskottet hade för ett par år sedan, eftersom ingenting har inträffat, som kan giva anledning till ändrad ståndpunkt. Man har icke konstaterat någon minskning i antalet elever, som besöka de olika navigationsskolorna, detta enligt en uppgift, som vi inom avdelningen fått från sakkunnigt håll. Så länge skolorna fyllas med elever och behov av utbildning av sjömän i samma utsträckning som hittills fortfarande gör sig gällande — och att så är fallet påstås likaledes från sakkunnigt håll — finnes det icke, ha vi ansett, skäl för att nu gå in för en ändring av en organisation, som så nyligen blivit fastställd, som år 1930. Den organisationen tillkom efter, jag skulle vilja säga, en mycket svår födslovånda. Frågan hade förelegat år efter år i riksdagen, och det var stora svårigheter, när det gällde att ena de stridiga intressena. Till sist tillsattes en kommitté, som lyckades i största möjliga utsträckning, skulle jag nästan kunna säga, få dessa stridiga viljor enade om en viss plan. Denna plan framlades av Kungl. Maj:t och riksdagen antog densamma. Även om man ur ekonomisk synpunkt eventuellt, jag säger eventuellt, skulle göra en viss besparing, ha vi ändå icke kunnat anse, att skäl föreligga för att nu vidtaga en förändring.

För övrigt tror jag, att besparingen blir rätt minimal, om man utgår ifrån, att den utbildningsklass för kaptener, som är förlagd i Kalmar, skulle flyttas till Stockholm. Jag är icke så övertygad om att den besparing, som man räknar med i propositionen, verkligen kommer att uppstå. Om man tänker på löneförhållandena o. dyl., blir icke besparingen så stor. Den skulle i alla fall icke bli så stor, att det spelar någon roll, huruvida riksdagen går in för att taga denna besparing eller ej. Detta är i korthet sagt de skäl, som för oss varit avgörande.

Det var också en annan sak, som jag skulle vilja tala något om. När den nya organisationen genomfördes, gjordes en framställning från vederbörande myndigheter om att Kalmar stad skulle vidkännas vissa utgifter och kostnader för att iordningställa de lokaler, som skulle användas för denna undervisning vid navigationsskolan i Kalmar. Dessa anordningar vidtogos från stadens sida, och vi anse sålunda, även om det icke utgör något avgörande skäl, att detta dock är ett skäl, som talar för att man icke helt hastigt nu skall göra en ändring i organisationen och förläggningen av skolan.

Jag ber, herr talman, att på grund av dessa synpunkter få yrka bifall till utskottets hemställan. Det är icke likgiltighet för sparande, som gjort sig gällande härvidlag, utan det är rent praktiska synpunkter, som vi ha lagt på den här frågan.

Efter härmed slutad överläggning blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10 och 11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. säkerhetsanstalter för sjöfarten.

Härefter föredrogs *punkten 12*, angående säkerhetsanstalter för sjöfarten; och yttrade därvid

Herr **Lundqvist** i Rotebro: Herr talman! Under denna punkt har utskottet yrkat avslag å en motion, som jag väckt om vissa ytterligare förbättringar av hamnförhållandena vid Landsorts lotsplats.

Av den motivering, som utskottet anfört, har jag emellertid funnit, att utskottet uttalat sig synnerligen välvilligt om motionen. Jag har därför nästan vågat tolka utskottets avslagsyrkande såsom uteslutande formellt. Utskottet uttalar sin anslutning till önskvärdheten av att vidtaga ytterligare förbättringar och uttalar till sist, att utskottet förutsätter, att, innan några som helst nya arbeten sättas i gång, frågan om arbetets planläggande skall upptagas till förnyat övervägande, så att man kan räkna med att förhållandena där ute bli ordnade på ett fullt lämpligt och effektivt sätt.

Jag skall i anledning av detta välvilliga uttalande härtill endast knyta den förhoppningen, att då handelsministern nu går att vidtaga denna förnyade omprövning av arbetenas planläggande, han då också ville benäget visa lika stor förståelse för synpunkterna i min motion, som statsutskottets tredje avdelning har gjort.

Med dessa ord, herr talman, skall jag, trots att statsutskottet avstyrkt min motion, för att visa min stora tacksamhet för den välvilja, som dock i sak visats, yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 13—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. ersättning åt sjömanshusen.

Punkten 20, angående ersättning åt sjömanshusen.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t i punkten 25 av tionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att, för beredande under år 1933 åt sjömanshusen av ersättning för dem åliggande bestyr med värnpliktigas inskrivning och redovisning samt för andra dem åvilande uppgifter för statsverkets räkning, å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra anslag av 100,000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 88, inom första kammaren av herr *Nordborg* och den andra, nr 65, inom andra kammaren av herr *Törnkvist* i Karlskrona, vari föreslagits, att ifrågavarande anslag till sjömanshusen måtte för budgetåret 1933/1934 upptagas till oförändrat belopp, 162,000 kronor.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag samt med bifall till de i ämnet väckta motionerna, för beredande under år 1933 åt sjömanshusen av ersättning för ifrågavarande dem åliggande bestyr och uppgifter för statsverkets räkning, å riksstaten för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra anslag av 162,000 kronor.

Vid punkten hade emellertid reservation avgivits av herrar *Lindblad*, *Alexander Nilsson*, *Anderson* i Råstock, *Jansson*, *Strindlund*, *Persson* i Fritorp, *Andersson* i Höör, *Persson* i Falla och *Andersson* i Ovanmyra, vilka ansett,

Ang. ersättning åt sjömanshusen. (Forts.)
att utskottet bort hemställa, att förevarande anslagsbelopp måtte bestämmas till 146,000 kronor.

Sedan punkten föredragits anförde:

Herr **Jansson:** Herr talman! Vi ha vid denna punkt fogat en reservation, där vi framställa yrkande på en nedsättning av anslaget med ungefär 16,000 kronor. Departementschefen har föreslagit en ganska stor sänkning av det anslag, som för närvarande utgår. Vi ha icke ansett oss kunna gå så långt i nedskärning av ifrågavarande anslag, även om det kan ifrågasättas, huruvida icke den ersättning, som här från statsverkets sida utgår för de uppgifter, som sjömanshusen ha för statens räkning, är väl högt räknad och att det är möjligt att göra ytterligare inbesparingar utöver vad organisationsnämnden för sin del har föreslagit. Vi anse oss ändå stå på den säkra sidan, när vi ansluta oss till det förslag, vartill organisationsnämnden har kommit och pruta 10 procent på administrationskostnaderna. Vi tro, att det är det minsta, som i förevarande fall bör förekomma. Under nuvarande förhållanden, när alla ämbetsverk och institutioner fått pruta ned sina administrationskostnader mycket kraftigt, förefaller det oss, att den lilla prutning, som föreslås från organisationsnämndens sida, är både motiverad och försvarbar; och det är ur dessa synpunkter, som vi ansett oss böra hemställa om en nedsättning av ifrågavarande anslag.

Jag ber, herr talman, att i anslutning till vad jag nu yttrat få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Lindblad m. fl. i denna punkt.

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Ekman:** Herr talman! Det synes i all synnerhet av motionen men jämväl av utskottets utlåtande framgå, att man icke kunnat yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, därför att den föreslagna minskningen av anslaget skulle komma att inverka på understödsmöjligheterna för sjuka sjömän samt änkor och barn efter avlidna sjömän. Detta antagande, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle kunna få en sådan inverkan på understöden, är icke riktigt, och jag önskar att för kammaren få framföra några synpunkter på den saken.

Om man studerar sjömanshusens ekonomiska förhållanden, skall man finna, att de ha en synnerligen god ekonomi och att det är en av de få institutioner i vårt land, som har en mycket god tillgång på pengar. Denna mycket goda tillgång på pengar har lämnat spår efter sig dels i form av ökade löner och dels i form av en mycket kraftig och över alla beräkningar gående fondbildning vid sjömanshusen. Lönekostnaderna vid sjömanshusen voro 1920, 421,000 kronor och sjönko år 1924 till 329,000 kronor. Sedan 1924 ha lönekostnaderna emellertid så småningom åter stegrats, så att de under år 1932 utgjorde 393,000 kronor. Denna ökning av lönerna för denna personal har skett under en period, när penningvärdet, som bekant, har stigit och under en tid, då varje statstjänsteman i stället för ökning fått en nedsättning av sin lön. Samtidigt därmed har arbetet med av- och påmönstring vid sjömanshusen minskats. Ifråga om fondbildningen vill jag framhålla, att år 1920 hade sjömanshuskassorna en kapitalbehållning på 5,900,000 kronor. I ett uttalande från år 1921 framhöll kommerskollegium att en årlig fondering av omkring 2 procent vore nöjaktigt betryggande för att något så när jämnt besörja understödsverksamheten vid sjömanshusen.

Hur har det nu varit med denna sak? Jo, under åren 1921—1930 har fonderingen uppgått till cirka 5 %, och vid 1932 års slut hade sjömanshuskassorna ett samlat kapital utom donationer på 10 miljoner kronor. Under samma tid, som fonderna ökats på detta sätt, ha understöden till hjälpbehövande sjö-

Ang. ersättning åt sjömanshusen. (Forts.)
män också undan för undan kunnat ökats. De ha t. o. m. ökats under senaste året, och i dag förhåller det sig så, att ränteavkastningen av sjömanshusens fonder i det närmaste uppgå till vad sjömanshusen utbetala i understöd åt behövande sjömän. År 1932 var intet gott år för den svenska sjöfarten, men sjömanshusen hade, sedan alla omkostnader voro täckta, ett överskott på 278,000 kronor, vilket möjliggör en avsättning till fonderna på 2.8 %. Om Kungl. Maj:ts förslag bifalles och förhållandena i fortsättningen skulle bli så dåliga för den svenska sjöfarten, som under år 1932, räcka i allt fall inkomsterna till för avsättning till fonderna på 2.2 %. Kommerskollegium räknade med, att en avsättning på 2 % skulle vara fullt tillfredsställande. Det synes mig, att om önskemålet enbart vore att ekonomiskt tillgodose sjömännen, skulle detta ha varit möjligt under denna tioårsperiod i långt större utsträckning än nu varit fallet.

Jag ber att i detta sammanhang få peka på ett par andra omständigheter, som sammanhänga med finansieringen av den framlagda budgeten. Under elfte huvudtiteln har Kungl. Maj:t nödgats till pensionering av civila tjänstemän föreslå ett med nära 3 miljoner nedsatt anslag, helt enkelt därför, att det icke finnes pengar. Och avsättning till statens pensionsanstalt under samma huvudtitel har ej alls kunnat ske utan skjutits på framtiden. Ifråga om sjömanshusen innebär Kungl. Maj:ts förslag nedsättning av det hittills utgående anslaget med 62,000 kronor, men denna nedsättning kommer ej på något sätt att påverka understödsmöjligheterna för de behövande sjömännen. De kunna få de under åren förhöjda understöden med något större belopp än under de sista åren, och det kan ändå ske lika stor avsättning till fonderna, som kommerskollegium förutsatte 1921, när anslaget första gången beviljades.

Det synes mig vid sådant förhållande, herr talman, som om utomordentligt starka skäl tala för att man under dessa nödtider för statsverket bifaller Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag anser, att här kräves ett klarläggande av vad det är fråga om.

Sjömanshusens fonder ligga utanför Kungl. Maj:ts åtkomlighet. Staten har ej släppt till ett öre för att åstadkomma dessa fonder, utan de ha åstadkommits genom hyresavgifter, genom besparingar av lönerna för manskap och befäl och vad som kallas för tonavgiften. Staten har ej lämnat något bidrag därtill. Dessa fonder ha tillkommit genom förfogande i slutet av 1700-talet av statsmakterna för att hjälpa sjöfolk, befäl och manskap, som kommit i svårigheter för sin försörjning, och gamla utfarna sjömän, som ej längre kunnat tjänstgöra.

Herrarna torde få ett begrepp om den hjälp sjöfolket kan få av denna fond, trots att den är uppe i ett belopp, som närmar sig 10 miljoner kronor, när jag talar om, att riksmedeltalet under 1931 av utbetalade understöd utgjorde 110 kronor 75 öre om året. Sålunda, även om Kungl. Maj:ts ingrepp på dessa anslag icke skulle rubba möjligheten att även för kommande år utbetala 110 kronor 75 öre till sjömän, som äro i behov därav, avvisar man ej därmed den rimliga begäran, att sjömanshusen skola ha möjlighet att något utöka dessa utan tvivel ytterst låga årsunderstöd för utfarna, utslitna eller skadade sjömän. Den saken kan man ej utan vidare stoppa genom att sätta nyckeln i hålet och vrida om, utan man måste ha sinne för vad sjömanshusen uträtta. Kommerskollegium har också uttalat önskvärdheten av, att man åtminstone så småningom skall kunna uppbringa dessa understöd till 140 kronor i genomsnitt.

Genom denna antydan om fondernas uppgift och tillkomst torde kammarens

Ang. ersättning åt sjömanshusen. (Forts.)

ledamöter förstå, att detta är en sak, som ligger utanför riksdagens behandling av detta ärende. Fonderna äro skapade av sjöfarten själv, dess manskap och befäl. Det är ej, herr talman, den saken det här gäller. Här gäller det ett administrationsanslag, som riksdagen på sin tid ansett sig böra ge åt sjömanshusen, för att dessa åtogo sig att taga hand om vissa betydande statliga uppgifter, framför allt inskrivning och redovisning av värnpliktiga jämte en del andra uppgifter. Intill år 1900 fingo sjömanshusen sköta dessa uppgifter utan ersättning. Det beräknades, att under tiden förut hade sjömanshusen av sina fonder för att sköta dessa rent statliga uppgifter, som riksdagen och Kungl. Maj:t ålade sjömanshusdirektionerna, måst taga stora belopp av de medel, som sjöfolket och sjöfartsnäringen åstadkommit i fonder.

Det kan icke vara riktigt, mina kammarledamöter, att betrakta detta anslag utifrån annan synpunkt än man gjorde, när anslaget beviljades. Det utgick, till dess det höjdes till 162,000 kronor år 1920, med 40,000 kronor under närmaste åren förut. Jag vill minnas, att man började med ett anslag på 30,000 kronor. Men finansminister Thorsson framlade på sin tid förslag om att höja anslaget till 162,000 kronor. Hur kom han till detta belopp? Jo, år 1915 beslöt riksdagen en utredning för att konstatera, hur mycket av sjömanshusens administrationsarbete, som kunde hänföras till de rent statliga uppgifterna, och man utgick ifrån att den administration, som avsåg de statliga uppgifterna, borde finansieras helt och hållet av riksstatsanslag. Man kom till det resultatet, att av sjömanshusens arbete kunde 75 % anses vara arbete för rent statliga uppgifter. I anledning av detta resultat fann sig statsrådet Thorsson på sin tid enligt hans egen uppfattning och uppgift nödgad att *söka förebygga*, att man sköte längre på utökning av detta anslag. Lägg märke till formuleringen! Han ansåg det vara så angeläget, att han ansåg sig pliktig att söka förebygga att anslagets höjning undanskötes till år 1922. Det utsades år 1920. Han ansåg sig pliktig att söka förebygga, att man uppsköte anslagets ökning, och han sade, att när han fixerade summan till 162,000 kronor, hade han funnit, att det överhuvud taget icke var tänkbart, att man kunde komma till en lägre siffra. Man finner av sammanhanget, att denna siffra redan då befann sig i understa linjen, och att man hade starkt på känn, att det endast var en tidsfråga, när anslaget måste utökas ytterligare.

Hur förhåller sig nu detta anslag på 162,000 kronor till kostnaden för de statliga administrationsuppgifterna, vilkas storlek fastställdes vid nämnda undersökning? Jo, förhållandet är det, att i stället för att staten genom riksstatsanslag bekostar 75 % av sjömanshusens omkostnader, vilket fixerats som rimligt, utgöra dessa 162,000 kronor endast 30 % av omkostnaderna. Där ligger sålunda fortfarande en avsevärd marginal mellan 30 och 75 %, som sjömanshusens inkomster få bekosta för den rent statliga administrationen inom sjömanshusen. När man nu vill göra detta anslag till ett rent besparingsanslag, tycker jag, att det är att gå en smula för långt. När det redan nu är en marginal mellan 30 och 75 %, innan staten finansierat sina egna uppgifter inom sjömanshusen, blir spänningen ännu större, om anslaget beskäres. Jag vill ej ett ögonblick ifrågasätta, att sjömanshusen ej skulle kunna utbetala 110 kronor 75 öre i genomsnitt till det gamla utfarna sjöfolket under ett år eller två. Men jag spörjer mig ur humanitär och statsregleringssynpunkt, om man kan resonera så. Det är beklagligt, om detta anslag kommer att göras till ett besparingsanslag. Det hade varit genaste vägen att undersöka, om ej staten kan på annat sätt ordna med dessa statliga uppgifter och överföra dem från sjömanshusen. Men att profitera på sjömanshusen, vilka tillkommit såsom pensionsinrättningar, och att göra detta anslag, som redan är för litet, till ett besparingsanslag, passar ej bra.

Ang. ersättning åt sjömanshusen. (Forts.)

Slutligen vill jag, liksom utskottet gjort, uttala den bestämda önskan, att sjömanshusen icke uppehålla en för vidlyftig och dyrbar administration. Utskottet har ej gått in för att se mellan fingrarna med slöseri eller vårdslöshet med administrationsutgifter, utan med allra största bestämdhet understryker utskottet, att, om det är möjligt, en nedskrivning däruti sker. Men staten skall ej ha fördelen därav, ty riksstaten ger för litet nu; och därför skola de besparingar, som åstadkommas, rimligen komma sjömanshusen själva till godo för att minska spännvidden mellan 30 och 75 %. Detta har ej något att göra med besparingar i den inre administrationen. Jag hoppas, att även statsrådet och chefen för handelsdepartementet skall använda sin kraftiga hand för att ge eftertryck åt behovet av sparsamhet. Ty även om staten ej får taga hem någon del av dessa 162,000 kronor, så kommer staten att ha nytta av en förenklad administration inom sjömanshusen. Därigenom blir nämligen skillnaden mindre mellan de 75 % av administrationskostnaderna, som staten bör betala, och detta anslag på 162,000 kronor.

Herr talman! Jag kan ej se annat, än att det skulle vara att gå väl långt, om man minskade anslaget, enligt de synpunkter jag framhållit. Reservanterna ha också anfört samma synpunkter, men de ha velat ge stöd åt granskningsnämndens synpunkter. Jag vet ej, efter vilka grunder granskningsnämnden skurit ner anslaget, men jag skulle tro, att en viss schablonmässighet delvis fått göra sig gällande, kanske i hög grad. Tiden för nämndens arbete har på en punkt som denna givetvis ej varit tillräcklig för att tränga in i det ifrågavarande anslagets natur. Men nämndens uttalande om minskning i administrationskostnaderna har jag, liksom även utskottet, allt skäl att biträda. Men fördelen därav bör ej i detta läge komma riksstaten till godo utan skall innebära en minskning av utgifterna för de ursprungliga intressen sjömanshusen skola tillgodose, d. v. s. en understödsverksamhet, som ännu ligger på så lågt plan, att den ej kan jämföras med någon annan understödsverksamhet, icke ens med den, som på sin tid gällde varvsarbetaränkorna i Karlskrona.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Då jag redan första riksdagen jag bevistade var inne på frågan om sjömanshusens verksamhet och sjömanspensionering, må det tillåtas mig att säga några ord i föreliggande fråga.

Statsrådet var mycket inne på de fonder, som sjömanshusen successivt samlat ihop. Nu är att märka, att därtill har staten indirekt bidragit på det sättet, att staten medgivit, att sjömanshusen få samla sådana fonder, men någon direkt insats har staten ej gjort. Fonderna äro hopsamlade genom sjöfarten, d. v. s. genom sjömännen och delvis även redarna. Det föreligger här alltså ett motsatt förhållande mot all annan understödsverksamhet i vårt land. Ty skall något eljest göras på detta område, så är det första man har på sitt program ett större statsanslag till understödsverksamheten. Här har ej förekommit det minsta sådant. Jag minns särskilt, att vi omedelbart efter världskrigets slut, när det visade sig, att staten på krigsförsäkring — i motsats till vad som var fallet med all annan krigstidsverksamhet — förtjänat ett mycket stort belopp, voro vi åtskilliga, som lågo i selen för att viss del av detta belopp, som indirekt kunde tillskrivas de svenska sjömännens vedervågande av sina liv, skulle avsättas till inrättande av en sjöfolkspensionering här i landet. Vi möttes med den vanliga invändningen, att man ej skall avsätta vissa statsinkomster till vissa utgifter. De, som gingo emot oss, medgåvo, att staten borde med det snaraste träda in för att ordna sjömanspensioneringen, men dessa särskilda medel finge ej användas för detta ändamål utan allmänna statsinkomster.

Ang. ersättning åt sjömanshusen. (Forts.)

Man har försökt på andra sätt åstadkomma sjömanspensionering, men hittilldags har det lämnat negativa resultat. Man har icke haft så stort intresse för den grenen av försäkringsverksamhet och pensionsverksamhet, som man haft för vissa andra — av vad skäl skall jag lämna därhän.

Det har visat sig — då vi gjorde en noggrann utredning på tredje avdelningen i statsutskottet på den tid jag hade äran tillhöra densamma om hur mycket staten borde bidraga med till sjömanshusens drift- och underhållskostnader — att det var icke på långa vägar när, som staten bidrog så mycket som den borde till de kostnader, sjömanshusen verkligen hade för vad som egentligen vore statsuppgifter. Och herr statsrådet har icke i minsta mån visat, att staten kan få dessa rena statsuppgifter, som sjömanshusen utföra för statens räkning, uträttade för billigare pris. När herr statsrådet kan göra det, då kunna vi börja resonera om saken, ty då kunna vi utan vidare säga, att sjömanshusen få stryka på foten. Vilja de då ha kvar statsuppgifterna, så få de utföra dem till det pris, staten behagar dekretera, men om de icke vilja utföra dem för detta pris, så kunna de befrias från dem. Men det har jag icke hört det minsta om.

Jag kan icke se någon olycka i att sjömanshusen gått försiktigt fram, så att de kunnat öka fonderna en smula. Om det skall gå framdeles som hittills, att det blir omöjligt här i landet att inrätta en egentlig sjömanspensionering, så är det av största vikt, att de fonder, som samlats till sjömännen att användas under ohälsans och ålderns dagar, få öka sig så, att pensionerna kunna bli bättre för de sjuka och gamla sjömännen. Så ser jag saken, och därför har jag känt mig illa berörd av att staten vill taga bort 62,000 kronor av understöden till sjömännen. Man må göra vilka omskrivningar man vill, så är det dock så man gör. Även om icke varje öre utdelas för året, så fonderas det dock, och utdelningen sker efter behovsprincipen, åtminstone i de sjömanshus jag känner till, och det göres på ett bättre sätt, än jag sett på många andra håll.

Därför ber jag, herr talman, att utan den ringaste tvekan få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman, mina damer och herrar! När jag hörde herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet motivera Kungl. Maj:ts förslag om att sänka Kungl. Maj:ts bidrag till sjömanshusen till 100,000 kronor om året, så var det två saker, som närmast gåvo mig anledning att gå upp i debatten, nämligen dels talet om att sjömanshusen ha så stora fonder och dels talet om att sjömanshusen för icke så värst länge sedan behagat öka lönerna till sina tjänstemän. Vad den sista frågan beträffar, vill jag säga, att jag inom Stockholms sjömanshus varit med om att höja lönerna till tjänstemännen, och jag ansåg den gången och jag anser det ännu, att de avlöningar, som tidigare utgick till tjänstemännen vid detta sjömanshus, voro så låga, att det fanns knappast någon möjlighet att livnära sig därpå på ett någorlunda mänskligt sätt. Kommerskollegium, som hade att övervaka den frågan, ansåg, att de tidigare utgående lönerna voro oskäligt små och gick därför in för en höjning. Tidigare hade icke sjömanshuset råd att höja lönerna för sina anställda, och det finnes en del sjömanshus än i dag, som icke haft råd att ikläda sig större utgifter på det området.

Vad sedan gäller fonderingen, så har det redan sagts, att fondbildningen är till för att öka understödsbeloppen till de behövande sjömännen o. s. v., och det är verkligen därför fonderna kommit till. Man räknar mycket noga med en minskning av avkastningen av fonderna, och skulle man äta på fondkapitalen vid sjömanshusen, så kunde man vara tvärsäker om att i en icke avlägsen framtid skulle gratialen komma att gå ned till ett minimum eller sjunka till

Ang. ersättning åt sjömanshusen. (Forts.)

de belopp, som angivits i 1917 års sjömanshuskommittés betänkande, då det uppgavs finnas sjömanshus, som icke kunde utbetala högre gratial än — om jag minns rätt — 6 eller 8 kronor.

Då man talar om de understöd, som utgå till sjömännen, får man komma ihåg, att beloppen icke äro stora. Det högsta gratial, som utgår till någon sjöman, är 120 kronor, vilket dock ökas vid enstaka sjömanshus med extra anslag men överstiger icke 150 eller 160 kronor. Vid många sjömanshus understiga beloppen 100 kronor per år.

När man nu vill nedsätta statsanslaget, är det förklarligt, om det göres i tider, då staten har det besvärligt med sin ekonomi. Det kan kanske också vara alldeles riktigt, att understöden till sjömännen icke minskas därför att anslaget minskas ett år, men om det minskas en gång med 62,000 kronor, lär det icke bli lätt att återigen få det förhöjt till 162,000 kronor, och ännu svårare blir det att få det förhöjt till vad det rätteligen borde vara eller 75 procent av sjömanshusens samtliga utgifter. Nu säger man det, att sjömanshusen icke äro så förfärligt populära bland sjömännen själva och att den stora massan av sjömän önskar, att sjömanshusen försvinna. Jag har motionerat om en utredning, om man icke skulle kunna slopa sjömanshusen och ersätta dem med en annan organisation, som bättre kunde tillvarataga sjöfolkets intressen och som bättre vore ägnad att sköta de angelägenheter, som sjömanshusen nu sköta för statens räkning. Det är icke att hoppas, att denna utredning blir klar inom den närmaste tiden, varför det är tydligt, att man måste, tills denna utredning visat något resultat, hålla på att sjömanshusen få behålla det lilla anslag, de hittills haft från statens sida.

I sammanhang med frågan om detta statsanslag, som hittills utgått med 162,000 kronor, skulle jag vilja säga en sak, som jag tycker bör adresseras till kungl. kommerskollegium, och det är, att fördelningen av detta statsanslag icke är riktig. Den kan vara rättvis på ett sätt, men den är orättvis på ett annat sätt. Statsanslaget fördelas icke sjömanshusen emellan i förhållande till det arbete de utföra för statens räkning utan efter behovsprincipen såsom gratialen till sjömännen, som ju utgå efter behovsprincipen. På detta sätt få de rikaste och förmögnaste sjömanshusen, ehuru de utföra det mesta arbetet för statens räkning, de minsta anslagen. Det kan vara riktigt ur den synpunkten sett, att sjömännen skola få lika understöd, men jag undrar, om man icke från myndigheternas sida ser på saken på ett annat sätt tack vare att kommerskollegium gör fördelningen. Det är möjligt, att man siktar till att det icke är nödvändigt med statsanslagets bibehållande vid 162,000 kronor, när icke de sjömanshus, som utföra det mesta arbetet för statens räkning, få anslaget fördelat i förhållande till det arbete de utföra.

Reservanterna ha här yrkat på ett anslag av staten med 146,000 kronor, och det har meddelats, att första kammaren har gått med på det beloppet. Jag tror därför visserligen, att det knappast går att få högre belopp än 146,000 kronor, men jag skall ändock, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan om anslagets bibehållande vid 162,000 kronor.

Herr **Strindlund:** Herr talman! Då jag lyssnar till talesmännen för utskottets förslag, får jag det intryckt, att om de skulle logiskt fullfölja sin ståndpunkt, så borde de yrka på ett högre belopp en som gjorts i utskottets utlåtande eller i motionerna. Å ena sidan får man den uppfattningen, att siffran 162,000 kronor skulle vara ett heligt tal, som icke får ruckas på, fastän det i ett annat ögonblick säges, att den är för låg. Man kan dock fastslå, att denna siffra är en godtyckligt tagen siffra liksom den av Kungl. Maj:t föreslagna eller reservanternas. Man har faktiskt inget bestämt att hålla sig till då

Ang. ersättning åt sjömanshusen. (Forts.)

man har att avgöra, vad som bör belasta statsverket och vad som bör belasta sjömanshusen i fråga om deras administrationskostnader. Det är en godtycklig siffra, det äro vi ense om både reservanter och utskottsmajoritet, ty vi ha samma uttalande i fråga om önskvärdheten av att ny utredning snarast verkställes angående storleken av den andel i sjömanshusens förvaltningskostnader, som skäligen bör påvila staten. Vi äro således sams i den delen. Men vi ha gjort det uttalandet från olika utgångspunkter. Vi få komma ihåg, att sjömanshusens inkomster komma dels från redarna och dels från sjöfolket. Det är således icke bara sjöfolkets avgifter, som utgöra sjömanshusens inkomster. Men det är icke nog med det, utan vi ha även avsevärda belopp, som gå in i sjömanshusens kassor och som utbetalas av utländska fartyg. Då man säger, att man icke från det allmännas sida bidrager till sjömanshusens understödsverksamhet, kan man dock å andra sidan icke se bort ifrån att de i viss mån ha en rätt till beskattning av utländska fartyg, och det är en ganska god inkomst sjömanshusen fått därifrån.

Vi reservanter ha ansett, att även om man icke kan gå så långt i nedprutning som gjorts i den utredning, som Kungl. Maj:ts förslag bygger på, kan man dock tillfälligtvis gå med på en nedprutning, som vi reservanter vilja begränsa till vad granskningsnämnden ifrågasatt eller tio procent av nu utgående anslag. Vi tro, att man kan behålla fördelningen mellan staten och sjömanshusen i fråga om kostnaderna för administrationen av sjömanshusen, även om man tar reservanternas förslag. Om man beviljar 162,000 kronor eller om man bifaller reservationen, skall det icke ha den ringaste inverkan på de pensionsbelopp, som komma att utbetalas till de behövande sjömännen, åtminstone icke om nedprutningen sker mera tillfälligtvis. Därför kan man lika bra gå på reservanternas förslag som på utskottets, och man vinner faktiskt en besparing, som vi litet var anse vara behövlig, icke minst i nuvarande tider. Jag har funnit vid tidigare ärendens behandling liksom vid detta, att hur goda besparingsvänner vi än äro, så vilja vi icke, att det skall sparas på de statsutgifter, som vi själva äro mer eller mindre intresserade för. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! Jag begärde ordet under det att herr Törnkvist i Karlskrona talade, och jag skulle kunna inskränka mig till att hänvisa till den synnerligen ingående utredning, som han presterade. Jag vill därför endast säga den siste ärade talaren, att gent emot hans mening, att den lilla inskränkning i anslaget, som blir en följd av ett bifall till reservationen, icke skulle betyda något alls för utdelningen av gratialen till sjömännen, stå bestämda förklaringar från sjömanshusens ombudsmän, att minskningen i anslaget kommer dock till sist att gå ut över de gamla orkeslösa sjömännen. Jag är övertygad om att deras beräkningar äro mera pålitliga.

Jag kan heller icke annat än uttala min glädje över att sjömanshusens fonder ha växt mera än kommerskollegium tänkt sig enligt de siffror herr statsrådet nyss lämnat oss.

Jag skall emellertid inskränka mig till att vädja till kammaren att tänka på dessa gamla uttjänta sjömän. Jag har såsom kyrkoherde i Sveriges största sjömansförsamling personliga erfarenheter av vad detta lilla gratial betyder för dessa gamla. Detta gratialbelopp, som vi tycka är så litet, kan betyda oändligt mycket för dessa gratialister, icke minst med hänsyn till de förhoppningar som nu finnas icke bara att gratialen skola ökas i storlek utan även att flera skola få del därav. Jag tror, att man icke skall slå in på den vägen, att man börjar minska på detta anslag, ty jag är rädd för det första steget. Jag fruktar för att det kommer att följas av flera, när svårigheterna i

Ang. ersättning åt sjömanshusen. (Forts.)
budgethänseende ökas, och därför vill jag, herr talman, livligt förorda utskottets hemställan i denna punkt.

Herr *Lithander* instämde häruti.

Herr **Holmgren:** Herr talman! Herr Törnkvist i Karlskrona har redan förut under denna debatt på ett ganska uttömmande sätt redogjort för denna fråga. Jag har icke begärt ordet för att komma med några erinringar mot detta, utan jag ber endast att med några få ord få ge en koncentererad framställning av vad som i denna fråga är det väsentliga. Jag är av identiskt samma uppfattning som herr Olsson i Kullenbergstorp. Förhållandet är det, att sjömanshusen uträtta ett arbete för statens räkning, som till att börja med utfördes gratis, men för vilket de för närvarande åtnjuta statsersättning, dock icke till fullo. Nu vill staten synbarligen underbetala det arbete, sjömanshusen utföra, och man vill nedskriva det nu utgående anslaget. Men det arbete, som sjömanshusen utföra för statens räkning, måste dock utföras, även om statsbidraget minskas. Vem skall då betala det? Jo, sjömanshusen av sina egna inkomster. Eljest brukar det vara så, att staten lämnar bidrag till pensionsinrättningar och liknande institutioner, men här vill staten synbarligen i stället taga från dessa inrättningar, betrakta dem som en inkomstkälla. Ett faktum är, att de unga sjömännen betala mera än de gamla gjort till sin pensionering. Men även om — såsom herr statsrådet uppgivit — sjömanshusens fonder äro ganska stora, äro de dock icke så stora för närvarande, att man kan utbetala de högre pensioner, som de unga sjömännen borda vara berättigade till. Alltså måste en fondbildning allt fortfarande pågå för att sjömanshusen skola bli i stånd att giva de pensioner, som motsvara gjorda inbetalningar. När statsutskottet behjärtat dessa synpunkter, anser jag, att utskottets majoritet har gjort vad den bort göra. Den har ställt sig på rättfärdig grund, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Holmgren förenade sig herr *Christiernsson.*

Herr **Lövgren:** Herr talman! Det fanns en tid, då det svenska sjöfolkets arbete var särskilt högt uppskattat, nämligen vid avspärrningarna under kriget. Om jag icke minns orätt, var det 800 sjömän, som förlorade livet i anledning av kriget genom minsprängningar och torpederingar och allt vad som hängde samman därmed. Samtidigt hade svenska staten en organisation, krigsförsäkringskommissionen, som försäkrade det gods, som fraktades på våra fartyg. Det var en utomordentligt god affär, ty när kriget var slut och man summerade ned debet och kredit, hade man ungefär 35 miljoner kronor tillgängliga. Härav användes 20 miljoner för att täcka de förluster, som uppstått på bränslekommissionen. Det gjordes då från sjöfolkshåll en framställning om att man ändå av dessa krigsförsäkringsvinster skulle avsätta någon del till förstärkning av sjömanspensioneringsfonderna. Man ställde sig ganska välvillig till detta krav, statsutskottet skrev en motivering, om jag minns rätt år 1921, i vilken utskottet ställde sig välvilligt och hänsköt saken till Kungl. Maj:ts prövning. År 1922 sopade man emellertid med i budgeten allt som fanns kvar av krigsförsäkringskommissionens vinster, och sjöfolket fick alltså ingenting med av de förtjänster, som hade gjorts på deras arbete. År 1921 fick man för första gången dessa 162,000 kronor såsom bidrag till de kostnader, som sjömanshusen hade med rullföringen och vilka kostnader sjömännen tidigare hade betalt tillsammans med redarna. För min del får jag

Ang. ersättning åt sjömanshusen. (Forts.)

säga, att det är orättfärdigt, om man nu här skulle minska statsanslaget för detta ändamål, ty varje utredning, som hittills har gjorts, har visat, att 162,000 kronor ändå är för litet. Jag betraktar icke dessa 162,000 kronor såsom något heligt tal, men jag hoppas, att det kommer en utredning, som ger vid handen vad sjömanshusen rätteligen böra ha. Uppenbart är, att det påverkar sjömännens pensionering, ty om fonderna äro rikliga, finns det också möjlighet att öka ut pensionerna, och varje människa måste väl inse, att det är icke rimligt med sjömanspensioner på 70, 80 eller 90 kronor om året.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av ett yttrande av herr Strindlund. Han försökte göra gällande, att utskottets siffra var en godtyckligt tilltagen siffra. Det ger mig anledning att ställa den frågan till ledamoten av statsutskottets tredje avdelning, hur han läst över sin läxa i detta ärende. Denna siffra är icke alls godtyckligt tagen. Det är ju på det sättet, att 1917 års sjömanshuskommitterade föreslogo, att staten skulle betala 75 procent av administrationskostnaderna, som uppskattades till 448,000 kronor, d. v. s. 336,000 kronor, men en reservant inom samma kommitté föreslog, att man skulle beräkna administrationskostnaderna icke till 448,000 kronor utan till 216,600 kronor. Sjömanshuskommitterade framlade sålunda faktiskt två förslag, det ena beräknat på grundval av 448,000 kronor i administrationskostnader och det andra baserat på 216,600 kronor. Dåvarande statsrådet Thorsson stannade för den sista siffran, d. v. s. administrationskostnader på 216,600 kronor. Om man multiplicerar denna siffra med 75 procent, kommer man ungefär till 162,000 kronor, vilken siffra också valdes av statsrådet Thorsson. Denna siffra ansluter sig sålunda fullt organiskt till den lägsta siffra för administrationskostnaderna, som angavs av sjömanshussakkunniga år 1919 och som riksdagen påföljande år godkände på förslag av dåvarande regeringen.

Det bör sålunda icke förvåna herr Strindlund, att utskottet icke föreslagit en ökning av denna siffra. Förhållandet är ju också det, att det är oklart, hur sjömanshusinstitutionen i framtiden skall se ut. Det är oklart, hur sjöfolkets pensionsfråga skall lösas. Riksdagen väntar på resultatet av de utredningar, som i båda dessa avseenden, såvitt jag vet, för närvarande pågå. Då vi anse, att här ännu icke ha framkommit de resultat, som äro önskvärda, inskränka vi oss till att förhindra en nedsättning av ett som en minimisumma ansett statstillskott till sjömanshusens administration av verkliga statsuppgifter. Det måste under sådana förhållanden anses vara riktigt, att man vägrar gå med på en nedsättning av detta anslag.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet kan för visso icke betrakta det såsom någon så stor hjälp, om vi stanna vid 146,000 kronor i stället för vid 162,000 kronor. Kungl. Maj:ts förslag kan ju icke anses ha stora utsikter att gå igenom här i kammaren utan anslaget blir i varje fall höjt med 46,000 kronor. De återstående 16,000 kronorna kunna ju icke anses innebära någon mera avsevärd besparing för herr statsrådet, när man i alla fall tagit bort lejonparten av den av Kungl. Maj:t föreslagna besparingen. Herr statsrådet bör kunna säga sig själv, även om han icke gör det här i kammaren, att när nu utskottet icke har godkänt greppet 62,000 kronor, och när jag anser, att detta grepp i alla fall kanske icke kan tagas nästa år med hänsyn till fondbildningen inom sjömanshusen, har det ingen betydelse för Kungl. Maj:t att få en besparing på 16,000 kronor på bekostnad av sjömanshusens historiskt ursprungliga uppgift, nämligen att vara understödsinrättningar för sjöfarande.

Ang. ersättning åt sjömanshusen. (Forts.)
Det kan icke bli någon glädje för Kungl. Maj:t att bara få $^{16}/_{62}$ av sitt förslag godkänt men icke de återstående $^{46}/_{62}$.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr **Jansson:** Herr talman! Man nödgas, åtminstone jag för min del, nästan att le, när man hör inläggen från olika håll. När jag exempelvis hörde herr Pehrsson i Göteborg, som med så mjuka toner talade om dessa fattiga sjömän, så tänkte jag för mig själv: mån tro hur mycket mera dessa fattiga sjömän skulle få i gratial eller pension, ifall man minskar 10 procent på de administrationskostnader, som åvila statsverket i fråga om sjömanshusen. Jag tror, att det blir noll och intet, som de komma att få mera med det ena eller andra förslaget. Det blir hugget som stucket, mina herrar, det kunna ni vara övertygade om, hur vackert man än talar.

Gentemot herr Törnkvist skulle jag vilja säga, att när herr Strindlund här talade om ett godtyckligt tal, så är det riktigt, men vilket tal är det, som är godtyckligt? Jo, det är givetvis själva beräkningsgrunden för anslaget eller de 75 procenten av administrationskostnaderna. Jag har alltid tvekat om huruvida detta procenttal kan vara riktigt och huruvida det kan vara med verkliga förhållandet överensstämmande, att sjömanshusen hade så stora uppgifter för statsverkets räkning i fråga om rullföring av sjöbeväringen o. dyl., att det skulle behöva gå till 75 procent av administrationskostnaderna trots alla de andra uppgifter, som sjömanshusen ha. Det är detta, som gör, att vi anse siffran vara godtycklig.

Härtill kommer även en annan sak. Herr Törnkvist sade själv, att beräkningarna blivit gjorda år 1920. Det är riktigt, att det skedde ungefär vid den tiden, och då beräknades administrationskostnaderna i förhållande till det indextal, som då gällde i fråga om löner till statsanställda. Detta indextal har sedan dess fallit betydligt. Herrarna veta själva, utan att jag behöver tala om saken, att det har fallit högst väsentligt. Om nu, såsom vi anse vara riktigt, en ny beräkning verkställes, borde den visa, att administrationskostnaderna för statens vidkommande kunde nedbringas högst väsentligt under de 75 procent, som kommitterade tidigare hade räknat med. Det är detta, som gör, att vi anse, att det finns mycket starka skäl och goda skäl för att man här följer samma princip, som man följt på andra områden, när det gällt bidrag av statsmedel, som skola utgå till enskilda.

Det är huvudsakligen dessa synpunkter, som för oss ha varit avgörande, när vi intagit vår ståndpunkt. Det har ingalunda ett ögonblick fallit mig in, att man genom att följa reservationen skulle kunna minska sjömännens möjligheter att få sina gratial och understöd. Något sådant förhållande föreligger rakt icke. Jag har icke kunnat uraktlåta att framhålla dessa synpunkter, då man här nästan tycks vilja göra gällande, från olika håll, att vi, som stå för reservationen, skulle vara likgiltiga för hur sjömännens pensionsförhållanden skola komma att ordnas. Det är icke så. Jag vill också framhålla, att sjömännen ha ju samma rätt och samma skyldighet som andra svenska medborgare att tillhöra den allmänna pensionsförsäkringen för att därigenom på samma sätt som andra medborgare försöka skydda sina försörjningsmöjligheter på ålderdomens dagar. Dessutom ha de den förmånen, som här kunnat beredas dem genom den fondinsamling, som har skett under årens lopp. Någon minskning av denna fondbildning ha vi icke velat vara med om att åstadkomma. Jag tror, att herrarna göra oss orätt, när ni ifrågasätta något sådant.

Jag glömde en sak, när jag talade om herr Törnkvist. Han erkände, att en minskning av administrationskostnaderna nog skulle kunna föreligga, men han ansåg, att den minskningen borde icke staten få någon del utav, utan minsk-

Ang. ersättning åt sjömanshusen. (Forts.)

ningen skulle uteslutande komma sjömanshusen till godo. Jag kan icke finna, att det skulle vara riktigt. Minskningen skall naturligtvis delas upp mellan sjömanshusen och staten i förhållande till uppgifternas omfattning och räckvidd. Det är den synpunkt, som vi ha lagt på saken, och jag tror, att den är riktig och rättvis. Det kommer icke att ske någon orättvisa, ifall andra kammaren följer första kammaren, och bifaller reservationen.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande, herr talman.

Herr **Strindlund:** Herr talman! Herr Törnkvist i Karlskrona ville försöka komma ifrån mitt anförande genom att påstå, att jag icke kunde min läxa. Så pass kan jag den dock i alla fall, att jag till och med tror mig om att kunna upplysa herr Törnkvist om hur denna siffra, 162,000 kronor, kom till. Jag påstår fortfarande, att den är ganska godtycklig. Den kommitté, som hade till uppgift att utreda frågan om sjömanshusens organisation och vars majoritet kom till den högre siffra, som herr Törnkvist nämnde, har visserligen framlagt sitt förslag, men det har aldrig blivit antaget, vilket än mindre gäller om det förslag, som gjordes av den ende reservanten inom kommittén, på vars beräkningar man har fått fram denna siffra, 162,000 kronor. Jag tror i så fall, att man verkligen kan säga, att siffran är ganska godtyckligt vald.

Jag vill också säga, att vi mer än en gång haft förslag uppe här i riksdagen om viss indragning av sjömanshus. Dessa förslag ha framlagts av Kungl. Maj:t. Jag förmodar, att man därvid har ansett, att för de statliga uppgifter, som sjömanshusen ha, behöver man icke ha den nuvarande vida organisationen, utan att man mycket väl kunde nöja sig med en mindre. Då har det emellertid alltid gjorts invändningar från motionärer och lokala intressen och man har framhållit, att man behöver dessa sjömanshus för sjöfolkets egna uppgifter. Det är väl då icke alls säkert, att siffran 75 procent är riktig med nuvarande organisation av sjömanshusen. Det bör man dock ha i minnet.

Jag ber i övrigt att få instämma i vad herr Jansson yttrade.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! För att icke kammaren skall få såsom slutintryck, att de 162,000 kronorna skulle motsvara 75 procent av de verkliga kostnaderna, vill jag endast framhålla, att de 162,000 kronor, som beviljats det sista året, motsvara endast 30 procent av omkostnaderna. De 162,000 kronorna bygga på en siffra något överstigande 200,000 kronor, under det att 1931 års kostnader för sjömanshusens administration uppgingo till mellan 500,000 och 600,000 kronor.

Jag vill också säga, att jag mycket väl kan förstå resonemanget, att en andel av 75 procent av de totala administrationskostnaderna för statsuppgifterna måhända är väl högt tilltagen, men det är en lång spännvidd, som jag sagt förut, mellan de 30 procent, som verkligen betalas, och de 75 procent, som man anser borde vara utgångspunkten. Innan en beskärning av dessa 30 procent sker, bör man rimligtvis ha klart för sig, för vilken kostnadssumma man rimligen bör stanna. Men härför fordras en förnyad sakgranskning.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Jansson, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ang. ersättning åt sjömanshusen. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 20 av utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid berörda punkt fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Punkterna 21—36.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 37.

Lades till handlingarna.

Punkten 38.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 39.

Lades till handlingarna.

Ang. anslag till fiskefyrar.

Punkten 40, angående bidrag till underhåll och drift av fiskefyrar.

Kungl. Maj:t hade i punkten 49 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att såsom bidrag till underhåll och drift av fiskefyrar för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra reservationsanslag av 1,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Hällgren* väckt motion, nr 314, vari föreslagits, att riksdagen måtte, utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, såsom bidrag till underhåll och drift av fiskefyrar för budgetåret 1933/1934 anvisa ett belopp av 5,000 kronor till ombyggnad av fyren å Listers huvuds östra udde.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å den i ämnet väckta motionen bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Vid punkten hade emellertid avgivits reservationer

av herrar *Karl A. Andersson, Törnkvist* i Karlskrona och *Jeppsson,* vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den i ämnet väckta motionen; samt

av herr *Holmgren* utan angivet yrkande.

Ang. anslag till fiskefyrar. (Forts.)

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Hällgren:** Herr talman! Vid ifrågavarande punkt har jag väckt den motion, som blivit avstyrkt av statsutskottet, men i vilket ärende det föreligger en reservation från fyra ledamöter av utskottet. Det är ju så, att beträffande dessa säkerhetsanordningar till ledning för fiskefartyg 1931 års riksdag begärde en utredning rörande på vilket sätt bidrag borde beviljas för detta ändamål. Den utredning, som då verkställdes av lotsstyrelsen, förelåg till en del vid 1932 års riksdag. Lotsstyrelsen hemställde till Kungl. Maj:t, att ett belopp av omkring 16,000 kronor skulle ställas till förfogande för ombyggnad av vissa fiskefyrar samt en del andra säkerhetsanordningar, och att vidare i denna summa skulle inräknas 5,000 kronor för ombyggnad av fyren vid Listers huvuds östra udde. Kungl. Maj:t begärde år 1932 av riksdagen ett anslag på 10,000 kronor, som Kungl. Maj:t sedermera beslutat utanordna, men anslaget till ombyggnad av fyren vid Listers huvuds östra udde kunde därvid icke komma i åtanke. Frågan om denna fyr har vid förberedandet av statsverkspropositionen till innevarande års riksdag framförts till Kungl. Maj:t av lantbruksstyrelsen, som i ett mycket starkt utlåtande, bifogat min motion, talar om att en ombyggnad av fyren borde komma till stånd. Kostnaderna skulle belöpa sig till 5,000 kronor, och lotsstyrelsen har tillstyrkt ifrågavarande anslag, dock under den förutsättningen, att vad man i övrigt begärt till liknande säkerhetsanstalter för sjöfarten icke skulle beskäras. Kungl. Maj:t har emellertid av sparsamhetsskäl nedsatt det på denna punkt äskade anslaget från 10,000 kronor för år 1932/1933 till 1,000 kronor för året 1933/1934. Det har således icke medräknats någonting till ombyggnad av fyren vid Listers huvuds östra udde. Jag får beklaga, att man på ett sådant anslag som detta låter sparsamhetsskälen vara de avgörande, då man på detta område icke kan lägga samma beskärningssynpunkter, som man kan lägga på en del andra anslag här i riksdagen. De medel, som utgå till säkerhetsanordningar för sjöfarten, avse att bevara och rädda egendom och människoliv. Följaktligen kan man icke vara sparsam på samma sätt, som när det gäller andra anslag. Såsom jag förut sagt har såväl lantbruksstyrelsen som lotsstyrelsen tillstyrkt ombyggnaden av denna fyr. Fyren är avsedd icke enbart att tillgodose fiskeribefolkningens behov där nere, utan fyren är också ett behov för den allmänna sjöfarten. Svenska segelfartygsföreningen hemställde år 1931 om att denna fyr skulle iståndsättas så att den kunde fungera tillfredsställande. Vidare består den befolkning, som för närvarande underhåller fyren, av fattiga fiskare, som ekonomiskt sett icke ha råd att bekosta en ombyggnad av fyren, och dessutom är det rättvist, att en ombyggnad sker på statens bekostnad, därför att det är icke enbart fiskarna, som ha nytta av en ombyggnad, utan en sådan ombyggnad tillgodoser även den allmänna sjöfartens behov.

Nu har första kammaren tagit statsutskottets förslag. Denna fråga kommer givetvis igen ett annat år, och jag hoppas, att den avdelning inom statsutskottet, som då får att syssla med densamma, icke skall lägga samma sparsamhetssynpunkter som nu utan inställa sig på att denna fråga måste lösas.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till den motion, som jag väckt i detta ärende.

Häruti instämde herr *Jeppsson.*

Herr **Holmgren:** Vid förevarande punkt i statsutskottets utlåtande har jag fogat en blank reservation. Jag delar motionärens uppfattning om behovet av en ombyggnad av fyren på Listers huvuds östra sida, men då det kan vara

Ang. anslag till fiskefyrar. (Forts.)
möjligt, att det finns andra fyrar, som befinna sig i samma predikament, anser jag mig icke beredd att biträda ett beslut om arbetets omedelbara utförande utan har framställt i utskottet ett yrkande om en välvillig motivering, d. v. s. att utskottet skulle uttala sin anslutning till tanken på att en ombyggnad snarast möjligt sattes i gång. Jag saknar sålunda, herr talman, anledning till något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Jansson:** Herr talman! I anledning av vad herr Holmgren här uttalat vill jag säga, att utskottets korta motivering väl ändå icke får betraktas som en ovänlig motivering. Vederbörande myndigheter ha här gjort framställning om ett anslag å 10,000 kronor för olika ändamål, och sedan måste en del av dessa ändamål rangeras ut. Då förstår man, att det är svårt för oss att avgöra, vilka som äro de mest angelägna. Detta måste väl ändå respektive myndigheter bära ansvaret för. Utskottets motivering får sålunda ingalunda anses såsom ovänlig såtillvida, att vi icke skulle önska, att detta arbete bleve utfört fortast möjligt. För övrigt kanske en del av detta arbete kan utföras med det anslag, som eventuellt kan komma att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för arbetslöshetens bekämpande.
Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 41.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Vid härefter skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatta åtgärder till lindrande av arbetslösheten inom stenindustrien jämte i ämnet väckta motioner biföll kammaren utskottets däri gjorde hemställan.

§ 6.

Ang. avveckling av det s. k. dubbeltjänstsystemet.

Härefter förekom till behandling andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående avveckling beträffande statsförvaltningen av det s. k. dubbeltjänstsystemet.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 394, hade herr *Nyblom m. fl.* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en skyndsam utredning, som toge sikte på att få fram förslag för snabbast möjliga avveckling av det s. k. dubbeltjänstsystemet inom statsförvaltningen.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Sedan denna hemställan föredragits, erhölls ordet av

Herr **Nyblom,** som anförde: Herr talman! När jag framlade denna motion, hade jag icke några stora förhoppningar om att den skulle kunna vinna bifall. Jag kunde icke ha några stora förhoppningar därom, då denna fråga tidigare flera gånger varit uppe i riksdagen och varje gång givit ett nega-

Ang. avveckling av det s. k. dubbeltjänstsystemet. (Forts.)

tivt resultat. Jag tänkte mig emellertid, att den aktualisering, som frågan fått i nuvarande tider av arbetslöshet, och den nya sammansättning, som denna kammare fått, möjligen skulle kunna sätta frågan i ett annat läge.

Först och främst tänker jag på, att det gäller att få fram en stark och bärig opinionsyttring från ett så förnämligt offentligt forum som detta mot det missförhållandet, som nu äger rum i så stor omfattning, att gifta kvinnor, utan att strängt taget behöva det, uppehålla tjänster, då arbetslösa, särskilt de arbetslösa unga människorna, skulle behöva det bättre än dessa kvinnor behöva det. Det är en alldeles given sak, att vi icke vända oss mot de kvinnor, som oundgängligen behöva detta arbete och den extra inkomsten för familjens nödtorftiga försörjning. Det ha vi också framhållit i motionen, där vi skriva: »Naturligtvis kan det finnas fall, där gift kvinnas arbete utom hemmet är en trängande nödvändighet för upprätthållandet av familjens nödtorftiga försörjning. Dessa fall avse vi självfallet inte utan tänka uteslutande på de fall, där man och hustru båda uppehålla välavlönade tjänster, av vilka den ena väl borde räcka för familjens försörjning.»

När man år 1926 i denna kammare behandlade en liknande motion som den föreliggande, framfördes av en av motionärerna en del farhågor för att detta system med s. k. dubbeltjänst skulle kunna gripa omkring sig ännu mera än år 1926. Han har tyvärr blivit mycket sannspådd. Man har fått se, att vad man då befarade blivit en ganska allvarlig verklighet. Det har blivit alltmera vanligt, att en manlig tjänsteman gifter sig med en kvinnlig tjänsteman och man på det viset får ett »ingifte i statstjänst», som gör, att man kan få och åtnjuter dubbla inkomster, vilket också innebär, att man uppehåller en tjänst, som arbetslösa unga människor strängt taget ha större moralisk rätt till än andra. Det finns numera en massa fall som belysa den orättvisa, som uppstår därigenom att gift kvinna uppehåller en tjänst, som hon strängt taget av ekonomiska skäl icke är tvungen att upprätthålla.

Det har även blivit ganska vanligt, att en folkskollärare gifter sig med en folkskollärarinna och på det sättet upprätthåller två tjänster. Jag skall här anföra ett exempel från levande livet. Jag var nyss nere på besök i en kommun i södra delen av Stockholms län. Det kom en äldre folkskollärare fram till mig och uttalade sina sympatier för den motion, som jag framburit. Jag frågade honom varför. Han svarade, att han hade två vuxna barn, som båda voro utbildade för lärartjänsten, men som omöjligt kunde få någon befattning; och han tillade, att det häromkring i kommunerna är allt mer vanligt, att gifta kvinnor uppehålla lärarinnetjänster, ehuruväl de själva icke behöva det. Det berättades vid samma tillfälle, att det på en plats fanns en läkare, som deklarerade en inkomst av 20,000 kronor, och vars fru upprätthöll en lärarinnetjänst. Man kan fråga sig, om det verkligen är av behovet påkallat, att en sådan fru uppehåller en lärarinnetjänst, då det finns så många arbetslösa lärarinnor. Jag har här ett fall från min egen erfarenhet. Det är en högre tjänsteman, som sitter med en god inkomst och har en god ekonomisk ställning, vars fru är ordinarie folkskollärarinna. De ha förtjusande ställt i ekonomiskt hänseende. Naturligtvis är familjen barnlös. Det är också modernt nu för tiden, att man i dylika äktenskap icke skall fostra några barn; i relaterade fall grupperar sig hela deras intresse kring en hund. Man kan fråga sig, om det överhuvud taget är ett samhällsintresse, att man får sådana hem, där man egoistiskt inriktar sig blott på inkomst och på att förtjäna, men faktiskt icke tänker på att skapa ett sådant hem, som samhället i själva verket är mest betjänt av.

I en tidigare debatt här i kammaren, som rörde folkskollärarnas kommunala lönetillägg, vill jag minnas, att en av motionärerna drog fram ett exempel,

Ang. avveckling av det s. k. dubbeltjänstsystemet. (Forts.)

som i själva verket är ytterligt belysande. Han talade om en fattig kommun — det var nere i Bohuslän — som var bunden av ett kommunalt lönetillägg till fyra folkskollärare om 500 kronor till varje. Kommunen var så fattig, att man icke kunde få fram de kontanter, som voro nödvändiga för att kommunen skulle bli understödsberättigad till arbetslöshetsunderhåll, men lärarna ville i alla fall icke avstå ifrån detta kommunala lönetillägg. Till historien hör också, att två av dessa lärare voro gifta med lärarinnor, som uppehöllo folkskollärarinnetjänster. År 1926 anförde en talare i denna kammare exempel, som äro ganska belysande. Han meddelade från sin egen erfarenhet ett fall. En lärare, gift med en lärarinna, båda i tjänst, hade anställt en husassistent, och denna husassistent var en examinerad lärarinna, som icke kunnat få arbete. Detta var år 1926. Samma saker förekomma nu fastän i större omfattning. Jag vill endast ange ett litet exempel. En bekant till mig annonserade i tidningen »Husmodern» efter en jungfru och fick sammanlagt 164 svar. Av dessa voro icke mindre än 28 från arbetslösa unga lärarinnor. Det fanns ett 30-tal studentskor och till och med en manlig student, som insänt sin ansökan att få plats som hembiträde, då han icke såg någon möjlighet att få sin försörjning. Fruarna skola uppehålla tjänst, men de unga utbildade med examen och stora studieskulder skola förgäves ställa sig i platsköerna för att söka plats och därigenom få möjlighet att försörja sig och bereda sig en livsuppgift.

Det är givet, att denna fråga har en mycket stor social betydelse i en tid, då en sådan arbetslöshet råder. Man talar om att vi befinna oss i ett mycket svårt krisläge, som också kräver exceptionella åtgärder och exceptionella ingripanden från statens och statsmakternas sida. Det framhölls för sju år sedan, att staten borde hushålla med de arbetsmöjligheter, som finnas, och de försörjningsmöjligheter, som bjudas. Det var nödvändigt att göra ett sådant påstående för sju år sedan. Det äger i dag ännu större aktualitet, då arbetslösheten gripit omkring sig på ett sådant sätt, att vi ha nära ett par hundratusen inregistrerade arbetslösa, men därutöver massor av arbetslösa unga människor, som icke äro inregistrerade, och som icke se sig någon möjlighet att få någon uppgift i samhället.

Om staten eller det allmänna icke kan eller vill göra någonting i denna viktiga fråga, måste man på det allvarligaste rikta en vädjan till de kvinnor ute i landet, som det här gäller, nämligen de, som icke oundgängligen behöva uppehålla en plats, att träda tillbaka frivilligt till förmån för dem, som nu äro arbetslösa. Att i onödan uppehålla en tjänst, då man har en stor arbetslöshet, kan icke karakteriseras annat än såsom någonting mycket fult. Jag vill icke upprepa, huru folk ute i bygderna döma ett sådant förhållande. Jag vill icke anföra, vilka starka ord man har ute i landet om detta förhållande. Jag tror emellertid, att man har rätt att säga att egoismen är allt för ohöljd, och att man går för långt i sin egoism genom att uppehålla en tjänst, som man av ekonomiska skäl faktiskt icke behöver upprätthålla. Det är mänskligt och sunt att vara mån om sig i ekonomiskt avseende, och därom kan man ingenting säga, men då månheten överskrider gränsen för vad den allmänneliga solidariteten kräver, och man kan säga, att månheten slår över i sniken egoism, då har man kommit till den punkten, då man absolut måste brännmärka en sådan egoism. Vill man icke förstå, vad tiden och det svåra läget kräver, blir det ofrånkomligt, att allmänheten reagerar på ett sätt, som icke kan missförstås. Jag har en mycket djup förståelse för de gifta kvinnor, som måste ha sitt arbete utom hemmet för att ha medel till familjens nödtorftiga försörjning. Jag upprepar ännu en gång, att det är icke dessa kvinnor man vill åt — de hava moralisk rätt till sitt arbete och sin inkomst — utan

Ang. avveckling av det s. k. dubbeltjänstsystemet. (Forts.)

man riktar sig mot dem, som bita sig fast vid sina tjänster för att kunna upprätthålla en levnadsstandard, som skäligen kan betecknas som för hög, för att kunna upprätthålla ett liv i lyx och delvis i överdåd, då man tänker på, hur andra kunna få leva i denna kristid, då inkomsterna sina och man har stora utgifter att tänka på för familj och annat.

Det som fru Nordgren för sju år sedan, då det var en stor debatt i samma fråga, yttrade här, att det är en olycka för samhället, om de gifta kvinnorna i alltför stor utsträckning dragas från hemmen ut i förvärvsarbete, gäller alltjämt. Problemet var stort och oroväckande redan 1926. Det är i dag en social fråga av första rangen. Jag tror icke, att man får avfärda den här lätt och enkelt, utan jag tror, att man måste taga hänsyn till vikten och betydelsen av denna stora sociala fråga, som det verkligen är i dag.

Jag vill sluta mitt anförande med att uppläsa ett brottstycke ur ett brev, som jag häromdagen fick från en ung arbetslös lärarinna. Hon skriver: »Vi unga, som förgäves söka oss en plats i samhället, en livsuppgift, som ställa oss i långa, långa ansökningsköer, så snart en arbetsmöjlighet yppar sig, men som ständigt se vårt hopp gäckat, vi gripas till sist av förtvivlan. Vad skola vi göra? Vi driva sysslolösa på gator och vägar. Och dock begära vi intet hellre än att få arbeta. I min hemkommun uppehållas tre ordinarie lärarinnetjänster av lärarinnor, gifta med välavlönade statstjänare. När jag tänker på deras överflöd och på min egen nöd, gripes jag av en förtvivlan och av känslor, som göra mig upprorisk mot hela samhället och hela systemet.»

Denna hjärtats bikt av en ung arbetslös kvinna och medborgare visar väl klarare än kanske allt annat, av vilken vikt det är, att den snikna egoismen tvingas att vika och att, som herr Hage yttrade här 1926, det allmänna bästa får gå före det enskilda bästa.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Med herr Nyblom förenade sig herrar *Gustafson* i Vimmerby, *Petersson* i Broaryd, *Andersson* i Leabo, *Nilsson* i Hörby, *Hammarlund*, *Hansson* i Rubbestad, *Niklasson*, *Gustafsson* i Lekåsa, *Werner* i Höjen, *Pettersson* i Rosta, *Johansson* i Bro, *Persson* i Trången och *Johansson* i Tväråselet.

Vidare yttrade:

Herr **Weijne:** Herr talman! Jag tror, att det varit önskvärt, om motionären lagt ner en bråkdel av den energi, han ägnat detta anförande, på att före motionens avlämnande försöka att anvisa några framkomliga vägar till en lösning av det föreliggande svåra problemet. Jag är övertygad, att det inom riksdagen allmänt råder en mycket stark önskan, att man i arbetslöshetstider skall kunna ransonera arbetstillfällena på det allra lämpligaste sättet. Jag tror också, att man är tacksam för varje uppslag, som är ägnat att giva några anvisningar i det avseendet. Det är fjärde gången, som jag fått vara med om här i andra kammaren, att det har framkommit motioner, där man har pekat på det system, som motionärerna vilja hava bort. Men jag skall ärligt säga, att av dessa fyra olika framstötar är det ingen, som varit mindre ägnad att bilda utgångspunkt för åtgärder än den, som herr Nyblom har gjort. Jag behöver bara peka på en enda sak för att visa det. Herr Nyblom har här talat om folkskollärare, som äro gifta med lärarinnor, och i hans anförande var detta ett mycket väsentligt inslag. Jag ber för undvikande av missförstånd att få göra den personliga bekännelsen, att jag är icke gift med en lärarinna. Jag talar alltså icke i egen sak. Men om jag går till motionen, avser den icke lärare och lärarinnor, eftersom de äro kom-

Ang. avveckling av det s. k. dubbeltjänstsystemet. (Forts.)

munalt anställda. Motionen talar nämligen om statstjänst, och i den ingress, som finnes här, heter det i herr Nybloms m. fl. motion »angående avveckling beträffande statsförvaltningen av det s. k. dubbeltjänstsystemet». När herr Nyblom författat denna motion, har han författat den på ett sådant sätt, att den icke alls avser det han lägger huvudvikten vid här i debatten. Det är därför ingen elakhet, om jag säger, att det varit önskvärt, om man studerat akterna i målet litet tidigare i stället för att taga till denna utgångspunkt för ett debattinlägg.

Jag skall peka på en sak till. Här talas om, att två personer icke skola få vara gifta med varandra och innehava statstjänst samtidigt. Låt mig taga ett exempel! Vi tänka oss, att två telefonister eller två skrivbiträden med mycket blygsam avlöning äro gifta den ena med en stationskarl eller en brevbärare och den andra med, låt mig säga en person, som driver en rörelse, som ger stora inkomster, eller med en person i enskild tjänst med mycket hög avlöning. Motionen säger, att den kvinna, som är gift med stationskarlen eller brevbäraren, skall lämna sin tjänst, men den andra skall icke göra det, eftersom det bara är fråga om avveckling av dubbeltjänstsystemet i fråga om statstjänst.

Det är ett ytterst svårt spörsmål, som här föreligger. Inom utskottet behjärtades mycket livligt de svårigheter, som finnas. Jag tror, att allt, som kan göras för en lämplig ransonering av arbetstillfällena, bör göras. Men då, herr talman, denna motion icke givit några som helst uppslag i det avseendet, hur man, utan att skapa orättvisa, skall kunna åstadkomma åtgärder, har utskottet enhälligt — även motionärernas egna meningsfränder — ställt sig avvisande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Wallén:** Herr talman! Häromdagen kom upp till mig en i statens tjänst grånad man — icke folkskollärare. Han hade läst i tidningarna rörande föregående debatter om mångsyssleriet. Han sade ungefär: »Jag har även sett, att ni väckt en motion om dubbeltjänsterna. Jag har därför uppsökt eder och ber att få göra ett påpekande. Jag är själv tjänsteman i ett av statens större verk. Jag har hustru och *fem* barn. Av de fem barnen har jag med min lilla lön uppfostrat tre så långt, att de nu äro utbildade att kunna åtaga sig tjänst i det allmänna. En är folkskollärare och två hava annan kvalificerad bildning. Men alla tre gå dag ut och dag in och söka anställning eller läsa tidningar för att få syn på platser. Man det är omöjligt att få utkomst.»

»Jag har en svåger. Han är också statstjänare i samma verk som jag. Han är gift, men han har *inga* barn. *Hustrun har statstjänst. Hans två systrar hava också statstjänst. Dessa båda hava också blivit gifta med statstjänstemän. Det gör sex tjänster, sex fulla avlöningar till sex munnar!* Jag *ensam* får *mätta sju med en statstjänst, och mina barn vet jag icke, vad jag skall göra med.*»

Herr talman! Jag har icke kunnat låta bli att taga upp denna verkliga veklagan ur livet i Stockholm. — Det gäller icke bara denne man! Det låter så vart vi komma: *Vad skall det bli av våra barn? Förr* hade de åtminstone möjligheter att resa till andra länder och där bryta sig en bana. *Nu* finnas icke heller de möjligheterna. — Sverige däremot har många utlänningar i tjänst. Inom parentes sagt voro arbets- och uppehållstillstånd den 1 mars 1933 gällande för sammanlagt 6,019 st., varav *4,631 såväl uppehålls- som arbetstillstånd* och återstoden enbart uppehållstillstånd. Därtill kommer ytterligare sådana viseringar som utfärdats med rätt till arbetsanställningar och kunna

Ang. avveckling av det s. k. dubbeltjänstsystemet. (Forts.)

per samma dato beräknas till c:a 700 st. *Tillhopa alltså en 5,300* förutom de vilka vistades i Sverige före 30 sept. 1926 och då icke behövde visering såsom danskar, norrmän, fransmän, italienare m. fl. — Frågan om arbete för svenskar är ett problem, som är av så allvarlig beskaffenhet, att man får nog icke som utskottets ärade ordförande hänga upp sig på *formaliteter för att gå förbi realiteterna!* Det går icke att säga, att motionen är så och så formulerad, och därför kan ingenting göras! Jag ber dessutom få erinra om, att i motionen står bland annat följande: »Systemt bör vara: *en tjänst åt en familj,* eljest blir det till sist icke möjligt för stora skaror av de utbildade ungdomarna att i tid inlemmas i samhällsarbetet med den brist på arbetsplatser som råder. Systemet dubbeltjänster har blivit vanligt icke minst i statens tjänst. Då staten i detta fall emellertid *borde föregå med gott exempel* och införa en ordning, som fullt överensstämmer med det verkliga samhällsintresset, anse vi oss böra föreslå en utredning» o. s. v.

Herr talman! Jag vill erinra därom, att det är ett proletariat icke bara inom arbetarklassen. *Kanske den tysta nöden inom manschettyrkena och de bildade klasserna är minst lika hjärtskärande!* Jag tror därför icke, att det finnes möjligheter att längre moraliskt kunna försvara ett system, som säger: *två makar, två tjänster.* Ty, märk väl, oftast är det precis som herr Nyblom framhöll, att man icke har lust, icke tid och icke råd att hava barn. Tjänsten — eller rättare sagt mångsyssleriet och *inkomsten* — går före allt annat.

Jag vill även säga en annan sak. Jag påpekade, att svenska medborgare hava svårt, ja, omöjligt, att få arbete i utlandet. *Det är då också statens skyldighet att se till, att arbetsvilligt folk får utkomst och arbete i Sverige.* Vi kunna icke undvika den frågan, eller rättare sagt, undvika det berättigade kravet, som svenska medborgare — vare sig det är svenska statstjänstemäns söner eller arbetare eller vilka skikt de än representera i samhället — *hava å rätt till arbete eller bröd! Men då måste vi också giva arbetsplats!*

Herr talman! Jag ber därför, med hänvisning till, att det bör i regel räcka med *en tjänst för en familj och att staten har under rådande förhållanden oavvislig skyldighet att giva arbete, utkomst eller bröd åt sina medborgare,* att få yrka bifall till motionen.

Herr **Hansson** i Örebro: Herr förste vice talman! Att det nuvarande systemet med massor av gifta kvinnliga befattningshavare i statens tjänst är ett missförhållande, kunna vi väl alla eller åtminstone de flesta av oss erkänna. Med hänsyn till att det dock bland alla dessa kvinnor finnes icke så få, som äro av försörjningsplikt eller andra omständigheter tvungna att fortsätta med sitt förvärvsarbete, gör en generell bestämmelse, som förbjuder gifta kvinnor anställning i statens tjänst, omöjlig att genomföra. Det skulle leda till alltför stora orättvisor. Men jag tänker mig, att det skulle vinnas åtskilligt i detta syfte, därest man ginge fram på frivillighetens väg, genom en frivillig minskning av de gifta kvinnornas antal i statstjänst. Jag tänker mig, att det skulle kunna stadgas bestämmelser, som gåve förmånsrätt till ny anställning, därest t. ex. vederbörandes förändrade ekonomiska förhållanden skulle nödvändiggöra hennes förnyade inträde i förvärvsarbete. Vidare kunde ju också bestämmas, att vederbörandes i tjänsten erlagda pensionsavgifter icke helt ginge förlorade vid hennes avgång ur statstjänst.

Jag tillåter mig, herr förste vice talman, att hemställa, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t må anhålla om en utredning, som tar sikte på utarbetande av förslag, åsyftande en minskning på frivillighetens väg av antalet gifta kvinnor i statstjänst.

Ang. avveckling av det s. k. dubbeltjänstsystemet. (Forts.)

Fru **Gustafson:** Herr förste vice talman! Denna fråga har ju vid föregående riksdagar behandlats, och de argument och synpunkter, som nu återigen framföras, äro ju ett upprepande, varför man ju saklöst kunde avstå från att säga något och instämma i vad förut har anförts. Jag vill emellertid till en början säga, att efter vad jag läst i protokollen är min uppfattning i denna fråga densamma, som framförts av mina kvinnliga kamrater, alldeles särskilt från fru Nordgren. Jag gör mig också till tolk för denna hennes uppfattning, som alldeles nyss citerades av herr Nyblom. Det är den uppfattning, som jag haft sedan ungdomen och i hela mitt liv, att det är en mycket allvarlig sak, den tendens och den utveckling, som leder till, att kvinnor i stor utsträckning och kanske mer än vad som är nödvändigt övergiva hem och familj för att gå ut i förvärvsarbete närmast för ekonomisk vinnings skull. Men orsaken till att denna fråga ständigt blir föremål för riksdagens behandling ligger i den arbetslöshet, som icke längre bara är en tidvis förekommande företeelse utan som tyckes bliva ganska konstant eller åtminstone långvarig. Alldeles särskilt är ju ungdomsarbetslösheten ett av våra allra viktigaste problem, någonting, som man icke bara kan förbigå med att konstatera den. Man måste gå in för att verkligt arbeta på att söka finna åtgärder för att bekämpa arbetslösheten och alldeles särskilt ungdomsarbetslösheten.

Men, herr förste vice talman, jag tvivlar på, att åtgärder, som ligga i motionen eller dess syfte, på något sätt eller i alla händelser i nämnvärd utsträckning kunna avhjälpa eller förhindra ungdomsarbetslösheten och bidraga till en lindring på ifrågavarande område. Om man ser på frågan om de gifta kvinnornas arbete, måste man finna, att den har en olikartad karaktär, att det tyckes vara dels en landsbygdsfråga och dels en storstädernas och de stora samhällenas fråga. På landsbygden är det ovanligt eller i alla händelser icke så mycket förekommande, att gifta kvinnor hava förvärvsarbete. De, som oftast hava det, äro de gifta lärarinnorna. Därför kan man också förstå eller åtminstone finna något skäl i landsbygdens kritik mot de gifta lärarinnorna, som därtill hava en ganska säker och tryggad inkomst. Landsbygdens kvinnor hava svårt att förstå de gifta kvinnornas förvärvsarbete. Jag måste säga, att även bland arbetarklassens kvinnor på landsbygden råder det om icke motvilja så i alla händelser en ganska bestämd uppfattning om det orätta, okloka och oförnuftiga i att gifta kvinnor i stor utsträckning äro i förvärvsarbete. Det är deras sätt att se. Och det är naturligtvis deras erfarenhet, som gör att de göra sig till tolk för en sådan uppfattning.

Men det är helt annorlunda i städerna, alldeles särskilt den stad, där jag är född och uppvuxen och som jag representerar. Där är det icke bara en önskan av kvinnorna att få gå ut i förvärvsarbete, utan det är den hårda nödvändigheten. Nu vill herr Nyblom icke på något sätt komma åt kvinnornas förvärvsarbete, där den hårda nöden tvingar dem. Vi måste säga, att för Stockholms stad hade den fattigvårdstunga vi hade i fjol, över 12 miljoner kronor, icke oväsentligt höjts, om icke gifta kvinnor i stor utsträckning sökt alla möjligheter till förvärvsarbete för att hålla hemmen och familjerna ihop och hålla den värsta nöden ifrån sig. Det är också visat, att dessa kvinnor på Stockholms arbetsmarknad icke taga något som helst arbete från männen, utan det är arbetsmöjligheter, som voro öppna för kvinnor och som kunde göra det möjligt för dem att få utkomst. Det är en ambition, som är ofantligt värdefull att ha tillgång till, när det gäller detta stora problem, som att bekämpa arbetslösheten, just denna ambition, denna moraliska styrka, som ligger i kvinnornas strävan att hålla ihop sina hem och sina familjer. Ofta är det också en konjunkturföreteelse. Vi kunde märka, att under de s. k. goda åren efter kriget återgingo kvinnor i mycket stor utsträckning till hemmen igen. Det var

Ang. avveckling av det s. k. dubbeltjänstsystemet. (Forts.)

på sina håll synnerligen svårt att få kvinnlig arbetskraft, exempelvis när det gällde för vad vi kalla kvinnligt grovarbete. Och i den stora konfektionsindustrien voro gifta kvinnor mycket sällsynta. Man fann också som en särskild företeelse, som var belysande, att barnkrubbor och arbetsstugor blevo fullständigt avfolkade. När jag säger detta, vill jag anföra, att när det gäller den fria marknaden gå kvinnorna icke i hårt och tungt förvärvsarbete från sina hem och familjer, utan att de äro av nöden piskade och tvungna till det.

Jag skulle icke behöva tala så mycket om detta, då herr Nyblom som motionär icke anser, att hans motion riktar sig mot kvinnor, som tvingas att gå i direkt förvärvsarbete. Det är något, som särskilt gäller för storstäderna. Under de år, som senast förflutit, har det varit så, och kanske det ännu under lång tid framåt kommer att vara, att det icke finns någon möjlighet för unga människor att under nuvarande löneförhållanden och nuvarande levnadsförhållanden, framför allt med de dyra hyror, som nu råda, bilda hem och familj, om icke båda räkna med att ha sina inkomster. Ungdomen är för övrikt numera icke sentimental. Den ser ganska kallt och nyktert på tillvaron och räknar med realiteter. Den har övergivit den formel, som många människor förut levat efter, att allting ordnar sig. Den räknar med vad som är och kan komma. Unga kvinnor räkna med som en möjlighet, att det kan bli skilsmässa. De räkna med som en ännu större möjlighet, att det blir arbetslöshet, och de vänta sig, att det kan bli änkeskap. De vilja icke utsätta sig för risken att utan vidare avstå från en anställning, som ger dem en säker inkomst och framför allt ordnade arbetsförhållanden. Det gäller framför allt dem, som äro anställda i statens och kommunens tjänst samt på ordinarie stat.

För många unga kvinnor tillåtas för övrigt knappast mera några lyckodrömmar. De unga männen äro i verkligheten i stor utsträckning så benägna att räkna med den gifta kvinnans inkomst som en säker tillgång, när det gäller att bilda ett hem och försörja en familj. Det gör, att de unga kvinnorna som sagt drömma ingen dröm om att få vara i hemmet och hos familjen, utan de räkna hellre med att deras inkomst ger en betydande andel till uppbyggandet av det nya hemmet. Oftast blir också denna tillgång, på bekostnad av, och det är att beklaga, den lycka och det innehåll, som just arbetet i hemmet och framför allt ett moderskap ger. Om denna tillgång är betydelsefull och nödvändig i början av ett äktenskap, så, mina herrar, blir det lätt ganska snart en vana, som jag försäkrar eder, att männen icke äro villiga att avstå från. Jag vet många fall, där kvinnor, som hunnit upp till de trettio åren eller upp till medelåldern och äro mödrar till barn, ingenting högre skulle önska än att få lämna en tjänst och ägna sig åt hemmet, men de röna det starkaste och hårdaste motstånd från sina män, därför att just denna tillgång av kvinnans inkomst har blivit en vana, som man icke gärna vill avstå från. Man skall sålunda icke rikta hela denna stöt mot kvinnornas led och de gifta kvinnornas arbete, utan man får också räkna med andra företeelser, som finnas och som icke minst männen göra sig skyldiga till.

Jag sade nyss, att ungdomen är osentimental, och jag gör mig till tolk för den uppfattningen, som jag icke tycker är lycklig eller ens önskvärd, men som vi överhuvud taget icke kunna komma ifrån, nämligen att unga människor, som gifta sig, behöva sina inkomster för att kunna bilda hem och fortsätta framåt. Om man här genom en brysk lagstiftning skulle förbjuda gifta kvinnor att kvarstå i tjänst, är verkligen vår ungdom så osentimental eller så oromantisk, att den hellre kringgår förbudet och låter bli att gifta sig. Det är inga vaga varningar, detta, utan det är rena verkligheten och som de unga människorna uppfatta den. Hellre än att de riskera att lämna en tjänst, som

Ang. avveckling av det s. k. dubbeltjänstsystemet. (Forts.)

ger en god inkomst och möjlighet att bilda familj, kringgå de lagstiftningen och bilda familj utanför de vanliga giltiga formerna.

Vad själva motionen angår, är jag övertygad om, att den icke kan leda till någon lindring på arbetsmarknaden i någon nämnvärd utsträckning. Jag menar, att man får nog gå in för helt andra åtgärder och på ett annat sätt gripa an den stora frågan om att skapa arbetstillfällen och att bekämpa arbetslösheten, en fråga, som riksdagen får taga ställning till vid ett senare tillfälle.

Jag har samma uppfattning som herr Nyblom om det otillständiga i att två makar i samma familj med höga inkomster envisas att behålla sin höga levnadsstandard. Jag instämmer livligt, och vi kvinnor såväl här i riksdagen som ute i arbetet instämma allvarligt i en opinionsyttring, som kan bli så stark och bestämd, att vi låta dessa medborgare förstå, att det är otillständigt och osolidariskt mot ett betryckt samhälle att stå kvar i tjänst, när man har en hög levnadsstandard, i stället för att frivilligt avgå. Men, herr Nyblom, jag tror icke på någon som helst medverkan från det hållet. Jag har den erfarenheten, att det hos dessa familjer, där man har höga löner och även stora tillgångar, icke finns en sådan samhällssolidaritet, att de vilja gå in för att giva plats åt andra. Tvärtom har man oftast från detta håll hört det mest bittra klander mot de ökade skatter, som blivit en följd av åtgärder för arbetslöshetens bekämpande.

Om nu en sådan motion som herr Nybloms skulle gå igenom, har det dock sina konsekvenser. Det talade herr Weijne om alldeles nyss. Det finns statstjänare på låg lönenivå, vilkas lön icke räcker till familjeförsörjning, i alla händelser åtminstone icke i en storstad som Stockholm. Skulle genom en speciell lagstiftning gifta kvinnor förbjudas att inneha statstjänst, skulle det exempelvis för statstjänare på låg lönenivå, som till äventyrs äro gifta med kvinnor, vilka också ha statstjänst, bli svårigheter och minskade möjligheter att något så när hålla sin försörjning och sin familj uppe. Förresten finnas dubbelinkomster också på andra områden, och herr Weijne belyste det nyss. Här finns statstjänare med höga inkomster, vilket icke hindrar, att de kunna vara gifta med kvinnor, som ha höga inkomster i enskilt förvärvsarbete eller t. ex. inkomster från enskilda företag. Här finns unga kvinnor i statstjänst, som kunna ha säkra inkomster, men vara gifta med män, som på andra områden ha goda och säkra inkomster. Man kommer ingen vart med en lagstiftning på detta område. Jag vill i anslutning till vad jag förut sagt framhålla, att vi vilja krafigt understryka en opinion, som går emot ett otillständigt fasthållande vid höga löner. Men vi tro icke på en lagstiftning på området.

Herr förste vice talman! Jag är den första att beklaga och icke endast att beklaga utan även att på allt sätt söka motverka de missförhållanden, på vilka vi anse det bör rådas bot, den stora arbetslösheten och de stora olyckor, som särskilt ungdomsarbetslösheten medför, men jag är icke benägen att gå med på en lagstiftning, som icke kan på något sätt, anser jag, hjälpa till att lösa denna stora fråga. Jag är icke rädd för en förutsättningslös utredning. Den kanske kunde göra slut på denna eviga strid om just denna detalj, just denna fråga. Den kanske också kan visa det omöjliga i en lagstiftning på området. Men den kan också kanske finna utvägar till att göra det möjligt för gifta kvinnor att lämna sin tjänst under betryggande garantier, utan att det därför på något sätt behöver bli orättvisa på något håll. Vi ha exempelvis att räkna med det uttalande, som pensionssakkunniga lämnat i sitt betänkande. Vi ha också att räkna med det förslag, som lagts fram och ganska allmänt diskuterats, om halvtjänst åt gifta kvinnor i statstjänst.

Det finns också andra vägar att räkna med, men då jag icke finner, att mo-

Ang. avveckling av det s. k. dubbeltjänstsystemet. (Forts.)

tionen ger den minsta ledning i dessa avseenden, vill jag för min del yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken **Wellin:** Herr förste vice talman! Det var herr Walléns yttrande, som uppkallade mig. Herr Wallén gav en bild ur det praktiska livet, och när jag åhörde den, erinrade jag mig en snarlik bild, som jag för åtskilliga år sedan, när denna fråga först kom upp till debatt, hörde omtalas. Det gällde ett par unga makar, som hade 3 à 4 barn, hustrun var anställd i ett av statens verk och mannen hade privat anställning. Mannen föll offer för en kronisk sjukdom, som omöjliggjorde hans fortsatta arbete, och han erhöll sitt avsked från den firma, där han var anställd. Hela familjen hade sålunda ingenting annat att falla tillbaka på en hustruns lön som statstjänare. Nu vill jag villigt erkänna, att här gäller det icke *två statsanställda* utan *en statsanställd* och *en privatanställd*. Hade mannen varit statsanställd, hade familjens ställning icke varit fullt så dålig som den blev, men i varje fall hade vad han då erhållit, varit otillräckligt för familjens uppehälle. När jag hörde denna berättelse, frågade jag mig själv: »kan du se dessa människor i ögonen och säga dem, att hustrun ingen rätt har att inneha denna tjänst?» Jag har aldrig kunnat svara ja på denna fråga, och det har avgjort min inställning till frågan om de gifta kvinnornas statstjänst.

Nu måste man ju säga, att denna fråga naturligtvis icke är av den beskaffenheten, att den får avgöras av ett sådant här enstaka exempel, lika litet av det jag anfört, som av det herr Wallén anfört. Det är en fråga av en djupt ingripande samhällelig betydelse, och därför måste den ses ur alla de olika synpunkter, som där upprulla sig.

Jag skall icke här upptaga kammarens tid med att ge mig in på vad här förut sagts av fru Gustafson. Jag kan instämma i det mesta av vad hon sade. Jag skall nöja mig med att blott konstatera, att som sagt denna fråga icke får tagas ur rent individuella synpunkter, lika litet som den får tagas som en kvinnosaksfråga. Det är icke alls det, som det här gäller. Det gäller mannen lika mycket som kvinnan. När vi behandla dessa frågor, skola vi icke tala blott om den gifta kvinnan utan även om den gifta mannen, som har en hustru, vilken innehar statstjänst. Frågan gäller båda i lika hög grad.

Nu är jag övertygad om att vi alla äro ense om att, när det föreligger missbruk av statstjänster, vore det önskvärt, att det kunde åstadkommas en rättelse. Men i likhet med den föregående talarinnan är jag övertygad om, att en sådan rättelse icke kan genomföras genom lagstiftning, utan man får hoppas, att samhället i sig självt är så sunt, att det reagerar på ett sådant sätt mot missbruken, att de så småningom försvinna. Sker så, är det av oändligt mycket mera betydelse. Om den allmänna opinionen skapar en sådan känsla hos dem, som utan behov inneha statstjänst, att de lämna dessa tjänster till dem, som behöva dem, då är detta en moralisk vinning av större betydelse, än om samma resultat skulle ernås genom lagstiftning.

Med dessa ord ber jag, herr förste vice talman, att få ansluta mig till utskottets förslag.

Herr **Carlström:** Herr talman! För alla här i kammaren, som minnas de debatter, som rörde denna fråga 1926 och 1927, då den togs upp av socialdemokratiska motionärer, är det väl litet hopp om att man skall vinna riksdagens eller kammarens gehör för denna sak. Jag röstade vid dessa båda tillfällen för utredning av frågan, och jag tror, att många av de borgerliga ledamöterna i kammaren gjorde detsamma och även en del av socialdemokraterna. Men emellertid finna vi, att man särskilt på socialdemokratiskt håll anser, att man

Ang. avveckling av det s. k. dubbeltjänstsystemet. (Forts.)

icke här bör gå in för en lagstiftning i detta fall. Jag förstår också mycket väl, att man kan anföra sådana synpunkter, som särskilt fru Gustafson nyss i sitt mycket varmhjärtade anförande framhöll. Jag vill understryka, att det är naturligtvis svårt att här kunna finna en lösning, särskilt när bestämmelserna kunna kringgås genom att personer helt enkelt, som fru Gustafson sade, flytta samman och låta bli att gifta sig. De leva tillsammans i alla fall och kunna då i fortsättningen mycket väl inneha sina stats- eller kommuntjänster.

Det är klart, att när man sedan kommer in på enskilt område och försöker lagstifta där, är det nästan oframkomligt. Jag vet icke, hur man skall tänka sig att åstadkomma en lagstiftning, där man förbjuder folk att anställa gifta kvinnor vid enskilda företag. Detta hindrar dock icke, att man blir ganska betänksam i sådana fall som t. ex., där en folkskollärare och en folkskollärarinna, som äro gifta med varandra, ute på landet eller i en stad sitta med full lön och båda var för sig ha en inkomst, som borde räcka att underhålla en familj, särskilt om man samtidigt vet, att de söka »begränsa familjen» för att i fortsättningen upprätthålla dessa goda inkomster. Och man frågar sig då: finns det ingen möjlighet att i de mest eklatanta fallen komma fram på lagstiftningens väg, så att det blir en ändring? Det är ju uppenbart, att denna fråga måste tillspetsa sig mer och mer i en tid, då det finns så ofantligt många människor, både gifta och ogifta, som icke ha någon anställning alls. Då må man icke förundra sig, om en person, som genom sina kunskaper är fullt kvalificerad för en viss tjänst, finner det upprörande att stå utanför och att vederbörande tjänst skall vara upptagen av en kvinna, som är gift med en man i samma ställning, varigenom han sålunda onödigt blir utestängd från sitt levebröd.

Jag vet nu icke, vad herr Hanssons i Örebro yrkande egentligen kan innehålla. Man kan ju icke, när ett sådant yrkande framställes här i kammaren, så hastigt göra klart för sig, vad det egentligen innebär. Men det förefaller mig åsyfta, att man på frivillighetens väg skulle komma fram till en förbättring i detta avseende. Jag måste för min del säga, att om icke annat än som en opinionsyttring från min sida är jag färdig att biträda ett sådant yrkande, även om det icke skulle leda till så stort resultat. Ty vi veta ju, att när man på frivillighetens väg framhåller för människor deras moraliska skyldighet, bli de ganska ointresserade. Jag undrar, om fröken Wellin egentligen tror, att man vinner så mycket genom att infinna sig i en familj, där herrn och frun ha var sin tjänst, och säga, att det icke är moraliskt riktigt utan att vi anse, att en av dem bör avstå. Det blir nog icke så mycket effekt av detta.

Herr förste vice talman! Som opinionsyttring från min sida vill jag instämma i det yrkande, som framställts av herr Hansson i Örebro.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr förste vice talman! Jag hade från början knappast tänkt att deltaga i denna debatt, men sedan jag hört en del av inläggen här, måste jag säga, att det är en ytterligt liten detalj, även om den icke är utan betydelse, i alla fall en mycket liten detalj av hela arbetslöshetsproblemet, som man i detta sammanhang sysslar med. Ty det är väl ändå så, att man icke avskaffar arbetslösheten, icke ens ungdomsarbetslösheten, med enbart denna fråga. Det har ju framkommit här på riksdagens bord åtskilliga spörsmål i detta sammanhang, för vilka man från olika håll icke visat så stort intresse, som väl eljest hade bort förekomma.

Jag fäste mig vid ett uttalande av motionären, där han sade, att dessa gifta par, där både mannen och hustrun hava anställning, intressera sig icke för samhälls- och familjelivet; de uppfostra egentligen ingenting annat än en hund.

Ang. avveckling av det s. k. dubbeltjänstsystemet. (Forts.)

Ja, jag tillåter mig säga, att man kan kanske på den punkten t. o. m. vara dem tacksam, ty då hava de åtminstone icke skaffat någon ny medborgare till samhället, vilken riskerar att bliva arbetslös. Och göra de ingen annan välgärning, så göra de åtminstone litet nytta åt andra på detta sätt med hänsyn till arbetslöshetsproblemet och dess läge för närvarande.

När det emellertid i detta sammanhang gäller inkomstgränsen, kan jag gott här utan vidare deklarera, att jag delar motionärens uppfattning, då han säger, att där tjänstemannen har en lön så avvägd, att den bör vara tillräcklig för en familjs uppehälle, där är det omotiverat och oriktigt, att även hustrun innehar statstjänst. Men icke kommer man hela inkomstproblemet ens för statens befattningshavare tillräckligt in på livet bara med detta resonemang. Jag skulle vilja ställa den frågan: där det finns en befattningshavare i statstjänst, som ensam har en lön, vilken kanske t. o. m. är två gånger större än den ett par befattningshavare gemensamt kunna erhålla för sina båda befattningar i statens tjänst, anser man, att inkomstgränsen där är sådan, att även där finns skäl att ur ekonomiska och andra synpunkter företaga en förändring? Då man talar om inkomstgräns i detta fall, är det uppenbart, att man icke får hoppa över detta spörsmål, alltså spörsmålet hur lönerna i allmänhet äro avvägda. Det hänger ju ändå intimt samman med en fråga som denna.

Ett annat spörsmål, som jag skulle tro har minst lika stor betydelse som detta är, när befattningshavaren själv har flera anställningar i statens eller det allmännas tjänst. Jag har tillåtit mig här i riksdagen väcka en motion om åtgärder emot mångsysslerlet och har för avsikt att utveckla mina skäl i den frågan så småningom. Men jag håller före, att det måste vara ett samhällsintresse i alldeles utomordentligt hög grad att se till, att, då man anställer en befattningshavare och ger honom en avlöning, som är tillräcklig för hans uppehälle och kan anses vara tillräcklig ersättning för den tjänst, han innehar, då skall man icke låta honom i samhällets eller annan tjänst taga ytterligare en hel del anställningar, på vilka en del andra människor skulle kunna få sin försörjning. Jag skall ge några exempel i detta avseende och kanske speciellt med hänsyn till den nu föreliggande frågan.

Jag har i Stockholms stadsfullmäktige tillsammans med en del andra stadsfullmäktigeledamöter väckt en motion om utredning angående mångsysslerlet i Stockholms stad. Utredningen pågår, men en del har den uppfattningen, att det är ganska meningslöst att låta den omfatta lärarpersonalen. Ty beträffande lärarpersonalens mångsysslerl har icke kommunen möjlighet att tillgripa några effektiva åtgärder, enär de av riksdagen fastställda bestämmelserna, enligt de sakkunnigas i Stockholms stad uttalande, lägga hinder i vägen i detta avseende. Med hänsyn därtill lär det vara av intresse, att en utredning blir verkställd från statens sida, och att sådana åtgärder vidtagas, att man kan få till stånd en ändring i detta avseende. Jag har emellertid, sedan denna motion väckts, exempelvis från en rad arbetslösa handarbetslärarinnor här i staden fått meddelande om, att de kostat på sig en ganska dyrbar utbildning, men att de gå arbetslösa på grund av att andra lärarinnor, som hava annan lärartjänst, även uppehålla dessa sysslor såsom handarbetslärarinnor. Det är uppenbart, att det på detta område fordras ett ingripande från kommunernas och statens sida för att åstadkomma en ändring. Ty det är icke rimligt — den meningen delar jag till fullo — att man skall medgiva, att personer, som hava sin försörjning, skola ges tillfälle att taga brödet ur munnen på andra, som sakna det nödvändiga för livsuppehället. Och när herr Nyblom syftar till åtgärder i detta avseende, måste jag säga, att jag till fullo delar hans uppfattning. Det finns i Stockholms stad tjänstemän med ända upp till 28,000 kronor i årslön, där frun ändå är anställd som lärarinna. Jag

Ang. avveckling av det s. k. dubbeltjänstsystemet. (Forts.)
tycker, att en man med 28,000 kronor i avlöning skall kunna försörja sin fru. Kan han icke det, borde han sannerligen icke skaffat sig någon.

Jag anser emellertid, att det föreligger sådana omständigheter på detta område, att det finns skäl för åtgärder. Jag kan icke dela herr Weijnes uppfattning, att man av formella skäl så där som vanligt kommer och säger, att motionären har icke skrivit sin motion på det sätt, han skulle skrivit den, och för den skull kunna vi icke göra någonting åt denna sak. Är det så, att riksdagen hemställer hos Kungl. Maj:t om en utredning, så lära väl grunderna för utredningen bliva de, som av statsrådet dikteras till statsrådsprotokollet. Vad den enskilde motionären här i riksdagen skrivit i sin motion lär väl icke bliva utslagsgivande för vad som skall innefattas i den utredning, som Kungl. Maj:t sätter i gång på grundval av ett sådant riksdagsbeslut. Jag föreställer mig, att om riksdagen nu kommer att besluta en skrivelse, så lär det väl med den regering, som nu sitter, bliva möjligt för herr Weijne t. o. m. att få sina synpunkter såsom grund för den utredning, som kan komma att verkställas. Under sådana förhållanden tycker jag, att det icke kan vara någonting, som hindrar, att man här i riksdagen biträder ett yrkande om utredning i det syfte, som motionären angivit.

Det har här talats om de små inkomsttagarna. Och när t. ex. en stationskarl eller brevbärare eller liknande befattningshavare här i Stockholm med en månadslön på omkring 200 kronor riskerar att få betala mellan 1,000 och 1,500 kronor i hyra för en lägenhet om ett rum och kök, så är det uppenbart, att en sådan befattningshavare befinner sig i sådana ekonomiska omständigheter, att alla familjemedlemmarna måste medverka för att få tillräckliga medel för familjens uppehälle. Herr Nyblom har i sin motion sagt, att han icke syftar på sådana inkomsttagare, där det är nödvändigt att med hustruns medverkan skaffa medel till familjens uppehälle. Och jag utgår ifrån, att motionären i detta avseende menat vad han skrivit i sin motion, och att han alltså åsyftar, att man vid det slutliga bestämmandet också skall taga hänsyn till en viss inkomstgräns, som skall anses vara den lägsta för att täcka kostnaderna för familjens uppehälle. Med hänsyn härtill håller jag före, att var och en, som vill saken, skall också kunna ge sin anslutning till en utredning och alltså kunna ge sitt stöd åt det yrkande, som motionären slutligen framställt. Jag tycker icke, att riksdagen i alla avseenden brukar var så där ytterligt formell. Men när det är så, att man icke vill saken, så har jag ganska ofta märkt, att man från utskottens eller deras föredragandes sida försöker hitta på de formella skälen och säger, att visserligen är man ytterligt intresserad av att det sker rätt och rättvisa på alla områden, men se, motionärerna hava icke läst över sin läxa, eller de hava icke satt sig in i saken, när de skrivit sin motion, och för den skull kan man icke medverka till det yrkande, som framställts, utan yrkar avslag.

Det där, herr förste vice talman, är ingenting annat än de obotfärdigas förhinder. Och med hänsyn till att det icke är annat än formella omständigheter, som här anförts mot det väckta förslaget, och med hänsyn till vad motionären givit uttryck åt i sin motion, då han sagt, att man icke skall beröva dem rätt till att ha anställning, som äro i behov därav för att få medel till sin försörjning, ber jag få tillkännagiva, att jag och mina partikamrater komma att rösta för bifall till motionen.

Herr **Weijne:** Det är mycket möjligt, att för herr Andersson i Stockholm och för herr Wallén riksdagens former icke spela någon roll. Men de tillfälliga utskotten äro nu en gång för alla vid sitt ställningstagande bundna inom motionernas ram. Det har jag tillåtit mig här anföra. Och om motionären

Ang. avveckling av det s. k. dubbeltjänstsystemet. (Forts.)

avser i direkt statstjänst anställda, lär icke utskottet kunna komma och tala om dem, som äro kommunalt anställda. Vill man då kalla detta för de obotfärdigas förhinder, så gärna för mig. Men så är i alla fall förhållandet i denna sak, att det gapar ett svalg mellan motionen och vad motionären sedan anfört här i debatten.

Då det här kommit fram ett yrkande från herr Hansson i Örebro, att man skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om frivillig avgång, så ber jag få erinra om, att i fall detta yrkande blir bifallet, kommer det att föranleda en riksdagsskrivelse utan någon som helst motivering. Men tyngre än detta väger, att så sent som år 1931 förelåg det här i andra kammaren en motion av herr Lundqvist i Rotebro, vari just begärdes en utredning i detta avseende. Motionären hade antytt åtskilliga vägar, som man skulle kunna gå. Bland annat tänkte han sig en större gratifikation till den gifta kvinna, som avgick ur statstjänsten omedelbart efter äktenskapets ingående. Detta ärende prövades av första tillfälliga utskottet, som efter en noggrann omprövning kom till det resultatet, att motionen icke kunde tillstyrkas; och andra kammaren intog slutligen samma ståndpunkt. Jag skulle vilja erinra om 1931 och varna för att kammaren utan närmare övervägande skulle antaga det yrkande, som här har framställts.

Slutligen vill jag, herr talman, säga, att man kan mycket väl gå upp i denna talarstol eller stå här i en bänk och berätta det ena upprörande fallet efter det andra i fråga om dubbelinkomster. Det skulle också jag kunna göra. Jag har från min erfarenhet många fall, som för mig te sig upprörande. Men när riksdagen skall taga ställning till en fråga, är det väl egentligen två förutsättningar, som erfordras för att det skall kunna bli en riksdagsskrivelse i ärendet. Den ena är, att det existerar ett missförhållande, och den andra är, att man skall kunna anvisa några vägar för avhjälpande av detta missförhållande, utan att det skapas nya orättvisor. Här finns den första förutsättningen. Det föreligger otvivelaktigt många fall av upprörande missförhållanden på detta område. Men det är det andra ledet, som saknas. Varken i motionen eller i debatten har det anvisats någon som helst möjlighet att med lagstiftningens, låt mig säga klumpiga hjälp lösa detta spörsmål. Fru Gustafson var redan inne på att man skulle låta bli att gifta sig. Jag erinrar mig, att då frågan vid ett föregående tillfälle diskuterades här i riksdagen, förekom det en insändare i en tidning, där en kvinna i statstjänst förklarade, att riksdagen kan visserligen förbjuda oss att gifta oss, men då flytta vi ihop utan vigsel, det kan riksdagen aldrig förbjuda.

Detta är blott ett exempel på, huru svårt spörsmålet är att komma till rätta med. Om man under sådana förhållanden ställer sig på avslagslinjen, så är det icke därför att man hyser mindre medkänsla med de arbetslösa och därför att man är mindre upprörd över de fall, där en familj har orättfärdigt stora inkomster, utan det beror helt enkelt på att man icke ensidigt låter sitt hjärta tala utan också vill hava hjärnan kontrollerande med i spelet.

Det är också därför, herr talman, som jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr *Mosesson* instämde häruti.

Herr **Åqvist:** Herr förste vice talman! Fröken Wellin yttrade, att det vore lämpligt att få en opinion till stånd för att gifta par i statstjänst icke skulle ha dylika dubbeltjänster. Jag tror också, att detta nog är vad som bör göras. Och då det från min bänkkamrat, herr Hansson i Örebro, framställts ett yrkande, som kan tänkas innebära början till en sådan opinion, så vill jag instämma i detta yrkande. Jag är ju icke säker på att det kommer att leda till

Ang. avveckling av det s. k. dubbeltjänstsystemet. (Forts.)

något resultat. Men jag tror, att om denna fråga tages upp hos några organisationer, industrier och fackföreningar, så skulle man kunna göra åtskilligt för att, även när det gäller enskilda tjänster, fördela arbetet på ett bättre sätt, än vad som nu är fallet. Ty där förekommer det alldeles säkert i ännu större utsträckning än när det gäller statstjänst, att både man och hustru hava väl avlönade befattningar.

Nu vill jag emellertid säga, att beträffande vissa arbetsuppgifter och vissa tjänster, där man måste räkna med att hava kvinnlig arbetskraft, är det icke så lätt att ersätta dessa med män. Det har också visat sig vid flera tillfällen även under nuvarande förhållanden, att detta icke låter sig göra. Någon större arbetslöshet bland kvinnor är ju heller icke rådande. Visserligen är det sant, att det finns många lärarinnor, som kanske gå och vänta på att få en lärartjänst. Men detta sammanhänger väl med dels att de äro utbildade för dessa tjänster, och dels att dessa tjänster äro så eftersträvansvärda. Det finns emellertid andra tjänster, som de icke vilja taga, fastän de lämpa sig för dem, och fastän man många gånger har svårt att få dessa platser besatta. Det förefaller mig, som om en lärarinna, även om hon fått denna utbildning, icke nödvändigtvis måste vänta på att taga just en sådan tjänst. Hon kan också taga en annan plats, som lämpar sig för henne. Men jag håller med om, att så som denna fråga nu utvecklat sig, råder det nog en ganska allmän opinion emot detta dubbeltjänstsystem, särskilt när det gäller statliga tjänster. Men förhållandet är ju likadant, då det gäller kommunala tjänster och, som jag sade, kanske i ännu högre grad, då det gäller enskilda tjänster. Det är därför lämpligt, att man får till stånd en sådan utredning, som herr Hansson föreslagit, och det är kanske av ännu större betydelse, att det göres någonting just ifrån organisationernas sida för att under nuvarande förhållanden fördela arbetet så rättvist som möjligt.

Jag ber att få instämma i det yrkande, som herr Hansson i Örebro här framställt.

Herr **Wallén:** Herr talman! Jag vill först till utskottets ordförande säga, att det låter nog bra, när han talar om »att koppla av hjärnan» och vill göra gällande, att motionären skulle gjort det. Men jag tror, att i dessa tider får man icke bara bedöma förhållandena med hjärnan, utan man måste se till att *rätt och rättfärdighet skapas.* Det går icke att komma förbi, att vid ett bifall till motionen har man möjlighet att taga upp *hela* problemet och även tillse, att de, som behöva ha sina tjänster kvar, kunna få ha dem kvar, ävensom att en hustru, som slutat sin anställning, om mannen skulle dö eller bliva oförmögen att uppehålla sin tjänst, skulle kunna återinträda i tjänstgöring igen. Det är åtminstone min uppfattning.

Jag vill sedan säga till fru Gustafson: Det var ett mycket vackert tal, som fru Gustafson höll. Men jag tycker ändå, att har man andra förslag i denna fråga att komma med, såsom fru Gustafson gjorde gällande, så bör man, om man representerar kvinnorna i riksdagen, komma fram med dem *under motionstiden,* så att riksdagen i en så viktig fråga får tillfälle sysselsätta sig med dem och i rätt tid! Det vore värdefullare än att komma med dessa förslag under debatten, *sedan motionstiden är utgången.*

Till fröken Wellin skulle jag också vilja säga något. Hon sade så bevekande, att man nästan rördes: »kan du se dessa i ögonen och säga, att denna hustru icke har rätt att innehava statstjänst?». — För det första haltar detta exempel ganska mycket. Mannen var ju oförmögen till arbete och därtill i *privattjänst* — alltså duger icke exemplet i och för sig. Men jag skulle vilja säga till fröken Wellin: »kan du se alla förtvivlade föräldrar, som offrat år efter

Ang. avveckling av det s. k. dubbeltjänstsystemet. (Forts.)

år av arbete och besparingar för att utbilda sin son eller dotter till att bli kompetent att erhålla statstjänst, i tro att de sedan på ålderdomen skulle kunna får detta återgäldat, och av vilka många nu nödgas taga understöd av det allmänna — kan du säga till dem: »*Det nuvarande systemet är rätt och billigt, jag vill icke taga bort den dubbla avlöningen till en annan familj för att möjligtvis ge arbete åt din arbetslöse son*»?

Jag kan icke gå med på annat än att det vore riktigt: de som hava mera än vad de nödtorftigt behöva måste i vargatider offra något för det allmänna och se till, att så många som möjligt få del av statens brödkaka. Statens tjänstemän böra i eget intresse visa förståelse för tiden och allvarets krav.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande om bifall till motionen.

Fru **Östlund:** Herr förste vice talman! Jag vill endast säga några ord med anledning av den motion som förekommer till behandling, och jag skall då taga mig friheten att svara herr Wallén. Han vände sig visserligen icke till mig med frågan, men eftersom jag fått tillfälle se, huru människor ställa sig i förekommande fall, så kan det vara lämpligt att tala om det. Det kom just en person, som herr Wallén nämnde, en dag upp till mig och beklagade sig alldeles oerhört, och jag tyckte också det var bekymmersamt för henne. Hon hade en dotter, som var utbildad till lärarinna, men som icke fått någon anställning, och då klagade hon över dessa gifta kvinnor, som sutto och hindrade de unga att komma fram. Hon fick så småningom rättelse och hennes dotter fick en plats; då jag sedan en gång träffade henne frågade jag: nu har väl dottern fått plats, och modern sken av belåtenhet och jag förstod, att det var utmärkt ställt för familjen. Jag fick veta att dottern inte blott fått plats, utan också var gift — och gift med en skollärare. Nå, har hon avgått ur tjänsten? — Nej, det har hon inte, ty de hade det så utmärkt. Det händer således, att många människor, som äro motståndare till att en hustru skall få sitta kvar i sin tjänst, när de själva komma i samma situation, ändra sin uppfattning.

Nu förefaller det som man aldrig väntat sig så förfärligt mycket av denna motion, och det har sagts, att man bör gå in för en utredning, även om man icke kan vinna så mycket av den. Det förefaller också, åtminstone lät det som herr Wallén var inne på den tankegången — att man skulle önska tillämpa något nytt slags behovsprincip i avlöningshänseende. Jag har ju i denna fråga många gånger deklarerat min uppfattning, och jag behåller den åsikt jag haft, men jag skulle nu vilja särskilt rikta mig till dem, som föreslå en utredning: vad skall denna utredning komma att omfatta? Nog antar jag, att de, som begära denna utredning, veta, att de statsanställda kvinnorna, som alla motioner av detta slag huvudsakligen rikta sig emot, i allmänhet äro ordinarie anställda, och att en ordinarie tjänsteman har man litet svårt att avskeda. Jag kan icke förstå, huru en utredning skall kunna finna någon möjlighet att lösa den frågan. När man sedan kommer ut till de fria företagarna, då har man icke tänkt sig att begränsa gift kvinnas innehav av arbete! Jag vet, att det finns tjänstemän i statstjänst, där hustrun icke är statsanställd, men är affärsinnehavare eller anställd i företag, som äro ganska lönande. Där kan man icke ingripa. Det förefaller mig då, som om man hade skjutit betydligt över målet, då man här vill åstadkomma en utredning, som skall försöka klara, huru man skall avveckla de gifta kvinnornas innehav av tjänster, som här äro i fråga. Jag kan emellertid nämna att jag vet, att till följd av alla dessa diskussioner, som uppstått icke minst i riksdagen om skiljandet av den gifta kvinnan från statstjänst, är det andra grupper, som fått taga konsekvenserna, det har gått så långt, att inom industrien avskedar man nu företrädesvis

Ang. avveckling av det s. k. dubbeltjänstsystemet. (Forts.)
gifta kvinnor. Det är den enkla sanningen och resultatet av dessa diskussioner. Ja, men, säga herrar Nyblom och Wallén, där kvinna behövde vara kvar i arbetet, där ville de icke hindre henne därifrån. Man väcker således här en motion, som knappast kan träffa dem som man avser, men den har sina verkningar i andra fall, där den kanske drabbar orättvist, och där varken staten eller enskilda motionärer kunna åstadkomma något för att de, som behöva stanna i arbetet, få göra detta.

Det är med dessa enkla, för att icke säga nakna fakta, som jag för min del ställer mig mycket motvillig till allt vad lagstiftning heter i denna fråga, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken **Wellin:** Herr förste vice talman! Herr Wallén sade, att min jämförelse haltade, och jag angav ju också, att denne man, som jag talade om, icke var anställd i statstjänst. Men jag måste säga, att om mitt exempel haltade på ena benet, så haltade herr Walléns replik på bägge benen, när han vände sig emot mig och talade om, huru jag skulle ställa mig till de föräldrar, vilka kostat på uppfostran för sina barn för att de skulle bli kompetenta till statstjänst, och de icke kunde få sådan, därför att sådana människor, som icke hade behov därav, bibehöllo sina tjänster eller något dylikt. Jag ber att få hänvisa till vad jag sade i mitt första yttrande. Jag sade tydligt, att jag ogillar de fall, där en sådan tjänst innehaves av en gift kvinna, då hon icke är i behov av densamma. Därmed faller ju herr Walléns invändning till marken.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr **Lundqvist** i Rotebro: Herr talman! Det är mycket möjligt, att den motion som vi nu behandla är formulerad så, att den, såsom utskottets ärade ordförande sade, icke lämpar sig som utgångspunkt för någon vidare diskussion och för några åtgärder från riksdagens sida. Utskottets ordförande erinrade emellertid om, att denna fråga under hans riksdagstid hade behandlats här icke mindre än fyra olika gånger. Detta måste, såvitt jag förstår, vittna om, att det dock finnes en mycket allmän opinion ute i landet, som icke är nöjd med den ordning, som råder för närvarande på detta område, och som därför på olika vägar vill söka åstadkomma en ändring.

Även jag har försökt mig på att draga ett strå till stacken i denna fråga vid 1931 års riksdag. Jag misslyckades. Det sades, att de vägar, som jag ville rekommendera, icke vore framkomliga. Nu har emellertid under debatten här i dag ställts ett yrkande av herr Hansson i Örebro, som, såvitt jag förstått yrkandet rätt, går ut på att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning om åtgärder i det syfte, som motionen har tagit sikte på, men på frivillighetens väg. Det är precis den linje, på vilken jag ville att riksdagen skulle gå fram år 1931.

Nu säger utskottets ärade ordförande — jag var tyvärr ute, när han började, men fick dock höra något av anförandet — att den linjen prövades av riksdagen 1931, och den utdömdes, därför att man inom utskottet kommit underfund med att vägen icke var framkomlig. Jag har naturligtvis en mycket stor respekt för detta liksom för alla andra utskott, men min ställning till och min beröring med statsförvaltningen och tjänstemannafrågor i allmänhet gör dock, att jag måste ställa mig något skeptisk gentemot denna kategoriska förklaring, att ingenting står att vinna på den vägen. Jag kan icke tänka mig annat än att det dock skulle vara möjligt eller i varje fall, herr förste vice talman, tänkbart, att man skulle kunna åstadkomma *någon* ändring till det bättre på den vägen, t. ex. genom ett gratifikationssystem, ordnade pensions-

Ang. avveckling av det s. k. dubbeltjänstsystemet. (Forts.)

förhållanden och garanterad återanställning i någon form, i den händelse att äktenskapet upplöses på grund av den ena eller andra orsaken, och även andra utvägar kunde nog också ifrågakomma.

Här säga alla, att det är galet, ja, man har använt så starka uttryck som otillständigt med det system, som för närvarande florerar. Det förefaller under sådana förhållanden, att det ändock borde vara värt att kosta på frågan en förutsättningslös utredning, om det nämligen är allvar bakom orden, att den ordning, som för närvarande råder, är allt annat än tillfredsställande. Det finns ett alldeles särskilt skäl till att i år intaga en annan ståndpunkt från kammarens sida än vad man tidigare gjort, och det är den ohyggliga utvecklingen av arbetslösheten just bland de unga. Det har hänvisats till andra möjligheter att komma till rätta med denna ungdomsarbetslöshet och det har sagts, att vi få taga upp den frågan i annat sammanhang. Det må vara sant, men jag tror icke, och jag är säker på att ingen annan heller tror, att, vare sig riksdagen följer den linje, som Kungl. Maj:t föreslagit för arbetslöshetens bekämpande, eller vi följa någon annan linje, vi lyckas att helt och fullt råda bot på ungdomsarbetslösheten och dess sorgliga inverkan på ungdomen. Här finns i varje fall en möjlighet att bereda arbete åt många av dem, som för närvarande icke hava sysselsättning, utan att detta behöver kosta staten ett enda öre mer än vad staten för närvarande har att utge. Det skulle tvärtom, såvitt jag förstår, komma att betyda minskade utgifter för staten i mycket stor utsträckning.

Med åberopande av vad jag nu anfört och under hänvisning i övrigt till min motion år 1931, tillåter jag mig, herr förste vice talman, att yrka bifall till det yrkande, som under debatten gjorts av herr Hansson i Örebro.

Häruti instämde herrar *Hage* och *Brännström*.

Herr **Mosesson:** Herr talman! Förevarande motion har hänvisats till andra kammarens tillfälliga utskott. Likartade motioner hava tidigare hänvisats till det utskott, som jag tillhör, och det är på grund därav att jag i detta utskott haft tillfälle att behandla fyra, tror jag, motioner som jag tillåter mig att närmast till herr Lundqvist ge en liten replik. Jag skulle tro, att herr Lundqvist i Rotebro har i sin motion av 1931 anvisat den väg, som av alla, som man pekar på, kan tänkas vara den mest förnuftiga, nämligen att ge åt en kvinnlig befattningshavare i statens tjänst, som inträder i äktenskap, en premie. Han hade ingenting emot, om jag minns rätt hans ord, att detta belopp var något så när stort för att uppmuntra henne till att avgå. Men när vi skickade denna herr Lunqvists motion till kommunikationsverken, som ju hava det största klientelet av kvinnliga befattningshavare, då fick, som herr Lundqvist själv erinrar sig, han från både sin egen chef och från de andra verkcheferna ganska, jag skulle kunna säga, snävt avvisande svar. De trodde icke på möjligheten att kunna, om billigheten påkallade det, återigen antaga i sin tjänst en sådan kvinnlig befattningshavare, som hade fått lov att avgå, om det var så, att hon blev änka eller att mannen av ett eller annat skäl icke kunde bidraga till försörjningen eller det bleve skilsmässa. De förklarade allesammans, att de ville icke gå med på någon återanställning eller något löfte därom. Således skulle det hela inskränka sig till, som herr Lundqvist kanske erinrar sig, att man skulle givit en sorts utstyrselbidrag till de unga damerna, som skulle inträda i äktenskap, och jag undrar då vad herr Lundqvist skulle vilja säga, när äldre gifta befattningshavare, som hade fått barn att sköta, tyckte att det kunde vara lika rättvist eller ännu rättvisare att de, då de avgingo, finge ett engångsbelopp.

Mina damer och herrar, spörsmålet som vi hava framför oss, är svårt, och

Ang. avveckling av det s. k. dubbeltjänstsystemet. (Forts.)
vi hava ju fått det gång på gång. Frågan gäller, huruvida staten vid anställning skall göra det civilstånd, som en befattningshavare har, till det avgörande för huruvida befattningshavaren skall bibehållas i tjänsten eller icke, om vi således skola gå ifrån principen om duglighet och förtjänst i statstjänst och i stället anlägga synpunkten civilstånd. Är det meningen att staten skall gå in för en sorts behovsprövning av sina befattningshavares ekonomiska förhållanden och familjeförhållanden och sådant, och således individuellt se efter hur *den* har det och *den* har det, för att befattningshavaren skall få vara kvar eller icke? Staten kan, efter vad vi hava klart för oss, icke garantera någon återanställning, och jag ser heller icke någon möjlighet till att riksdagen skulle kunna gå in till Kungl. Maj:t med en skrivelse, som innehölle fyra eller fem rader på det sätt som nu begärts i herr Hanssons i Örebro yrkande.

Som saken ligger till, herr talman, ber jag att få hemställa om bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag å berörda hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen samt 3:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till det av herr Hansson i Örebro under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes likväl av herr Wallén med flera ledamöter av kammaren, varför herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 3:o) angivna nu antogs till kontraproposition. I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det av herr Hansson i Örebro under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren, med avslag å utskottets hemställan, bifallit det av herr Hansson i Örebro under överläggningen framställda yrkandet.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 7.

Ang. vissa avräkningar mellan prästlönekassorna och kyrkofonden.

Vidare förelåg till avgörande andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående vissa avräkningar mellan prästlönekassorna och kyrkofonden.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 32, hade herr Bengtsson i Kullen föreslagit, att riksdagen

Ang. vissa avräkningar mellan prästlönekassorna och kyrkofonden. (Forts.)
måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om föreskrifter därom, att avräkningarna mellan prästlönekassorna och kyrkofonden, den allmänna kyrkoavgiften inberäknad, skulle ske för kalenderår.

Utskottet hemställde att förevarande motion icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Pettersson* i Dahl, *Christiernsson* och *Arnemark*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om föreskrifter därom, att avräkningarna mellan prästlönekassorna och kyrkofonden, den allmänna kyrkoavgiften inbegripen, skulle ske för kalenderår.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! I egenskap av reservant skall jag här be att få anföra en del skäl för reservationen. Denna fråga, som ju också behandlades vid 1932 års riksdag, behandlades därvid i sammansatta lag- och jordbruksutskottet. Tar man del av utskottsbetänkandet, framgår det med all tydlighet, att utskottet där har menat att i framtiden avräkning mellan prästlönekassor och kyrkofonden skulle gälla för kalenderår. Som stöd för detta må anföras, att utskottet alltid när det gäller år som gått anför »ecklesiastikår», men då det gäller framtiden nämner utskottet endast »år». Riksdagen biträdde ju också utskottets hemställan, och på grund härav utfärdades också en kunglig kungörelse av den 30 augusti. I denna fanns också tydliga direktiv, som angåvo, att det skulle gälla kalenderår. Därav trodde ju också kommunalmännen, att denna sak skulle vara utagerad, och åtminstone delvis utarbetade de också sina stater på grund av denna kungörelse. Sedan kom det då efter regeringsskiftet åter en ny kungörelse av den 14 oktober, som helt upphävde den förra kungörelsens förordning. Som stöd för denna senare kungliga kungörelse har förelegat ett yttrande från kammarkollegium, däri kammarkollegium har anfört, att en olägenhet skulle vara, att de inkomster, som ingå till prästlönekassorna, skulle icke helt sammanfalla med kalenderår. Vidare anför också kammarkollegium, att det skulle erfordras en lagändring. Vad det första skälet angår, att inkomsterna till prästlönekassorna icke skulle sammanfalla med kalenderår, så menar kammarkollegium tydligen de s. k. arrendeavgifterna. Mot detta kan anföras, att arrendeavgifterna sammanfalla inte heller med ecklesiastikåret, utan de räknas gärna från den 14 mars och ett år framåt, alltså åtminstone inte numera från den 1 maj till den siste april.

Vad sedan angår den synpunkten, att det skulle erfordras en lagändring här, så tycker man ju ändå, att när denna fråga behandlats av utskott så sent som i fjol och riksdagen biträtt utskottets hemställan, varjämte det sedan utfärdats en kunglig kungörelse, då borde denna fråga kunna vara utredd så pass mycket, att vad som här föreslås skulle kunna gå i verkställighet. Tar man del av det här föreliggande utskottsbetänkandet, framgår också därav, att egentligen tillstyrkes ändringsförslaget. Utskottet säger ju tydligt, att det måste anses ostridigt, att praktiska skäl tala för avskaffandet av ecklesiastikåret. Sedan kommer utskottet in på att det skulle erfordras en ny omprövning av detta ärende, men när alla instanser, även utskottet, ansett det ostridigt, att praktiska skäl tala för att man bör gå över till kalenderår, så anser jag också, att andra kammaren av samma praktiska skäl bör biträda detta förslag.

På grund härav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Ang. vissa avräkningar mellan prästlönekassorna och kyrkofonden. (Forts.)

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr **Bengtsson** i Kullen: Herr talman! I likhet med den föregående ärade talaren håller jag före, att i händelse man här läser utskottets motivering, så kommer man till den uppfattningen, att utskottet har gått in för att tillstyrka ifrågavarande motion. Så är dock icke förhållandet, utan såsom framgår av klämmen har utskottet i stället avstyrkt densamma. Utskottet har t. ex. använt så kraftiga uttryck i sin motivering, att det, såsom nyss citerats, sagt, att det är *ostridigt*, att praktiska skäl tala för motionen, och det är just så, här är det praktiska skäl och inte något annat, som tala för motionen. Denna fråga har inte alls med politiken att göra. Här gå också alla politiska linjer isär. För att förklara hur saken ligger till kan jag inte underlåta att be att här få göra en del påpekanden, som tydligt och klart bevisa, att motionen av praktiska skäl borde ha blivit tillstyrkt.

På det kyrkligt kommunala området finns det åtskilliga slags år.

Först märkes det kyrkliga budgetåret. Detta är kalenderår. I församlingsstyrelselagen föreskrives detta uttryckligen och det tillämpas också på det sättet överallt. Även prästlönekassornas stater uppställas alltså och antagas för kalenderår.

Prästlönekassornas räkenskaper föras också för kalenderår.

Ett annat år är kyrkofondens budget- och räkenskapsår. Detta sammanfaller med det statliga budgetåret och räknas alltså från 1 juli till 30 juni.

Ett ytterligare år är det ecklesiastika arrendeåret, vilket numera i likhet med det borgerliga räknas från 14 mars till 14 mars.

Slutligen ha vi det så kallade ecklasiastikåret, vilket tidigare hade stor betydelse men numera, sedan 1926 års reform av tiden för tillträde av prästtjänster, knappast har någon egentlig betydelse. Före 1926 tillträddes prästtjänster nämligen i regel den 1 maj. Efter 1926 åter tillträdas de vid vilket månadsskifte som helst.

För var och en som har erfarenhet av allmänna angelägenheter och kommunala finanser måste det utan vidare stå klart, att ett system med fyra olika slags år inte kan vara praktiskt. All erfarenhet visar också, att den nuvarande ordningen varit en ständig källa till osäkerhet och trassel. Jag har inte heller hört någon enda praktisk person ifrågasätta annat än att ecklesiastikåret skall försvinna och ersättas av kalenderår.

Även utskottet synes, som jag nyss anförde, dela denna mening, då utskottet till och med förklarar det *ostridigt*, att praktiska skäl tala för ett avskaffande av ecklesiastikåret.

Vad är det då som utskottet anför för skäl till sin vägran att tillstyrka motionen. Jo, utskottet vill avskaffa ecklesiastikåret helt ut. Härför fordras lagändring, säger man, och därför måste man vänta och föranstalta om en utredning.

Jag skall ta invändningarna i tur och ordning. Av utskottets motivering skulle man tro, att ecklesiastikåret skulle dominera det kyrkliga ekonomiska livet. Det förhåller sig tvärtom. Ecklesiastikårets betydelse utöver området för avräkningarna mellan kyrkofonden och pastoraten är ytterst ringa. Ett bifall till det i motionen framställda yrkandet skulle alltså så gott som avskaffa ecklesiastikåret.

Endast i ett avseende skulle sedan ecklesiastikåret ha betydelse. Jag syftar på tiden för fastställandet av prästerliga löneregleringar. Dessa skola enligt prästlönelagen fastställas för tjugu ecklesiastikår. Populärt brukar man säga, att prästernas löner utgå efter ecklesiastikår. Detta uttryckssätt är emellertid

Ang. vissa avräkningar mellan prästlönekassorna och kyrkofonden. (Forts.)
mycket missvisande. Enligt lag skall nämligen prästernas löner utbetalas kvartalsvis, och tar man reda på hur det i praktiken går till, finner man att i de flesta pastoraten lönerna utbetalas vid slutet av varje kalenderkvartal. Denna praxis är inte något som pastoraten ha funnit på ensamma och som strider mot lagen. Tvärtom. Statskontoret som har att utbetala emeritilöner, vilka också enligt lag utgå för ecklesiastikår, tillämpar samma praxis. Denna praxis är en enkel konsekvens av att pastoratens stater fastställas för kalenderår och kyrkofondens räkenskaper föras för statligt budgetår. För tiden för utbetalningen av prästlönerna är det gamla ecklesiastikåret alltså utan betydelse.

Vad skulle då återstå av ecklesiastikåret. Jo, när prästlönerna regleras om en gång vart tjugonde år sker ändringen den 1 maj. Detta är den enda betydelse ecklesiastikåret skulle få behålla, om motionen bifölles. Finns det verkligen någon mening i att behålla det opraktiska sättet för avräkningsförfarandet bara därför att det skulle återstå denna lilla rest av ecklesiastikårets betydelse.

Vad sedan behovet av utredning angår, så vill jag bara erinra om att innan kungörelsen nr 412 i höstas utfärdades av herr Hamrins regering, så hade ett förslag i ämnet utarbetats inom ecklesiastikdepartementet. Förslaget remitterades därefter till statskontoret, vilket ämbetsverk som bekant förvaltar kyrkofonden. Och statskontoret hade ingenting att invända mot förslaget. Detta är ju ett alldeles normalt sätt att handlägga ett ärende av ifrågavarande slag. Varav kommer då talet om mera utredning? Jo det förhåller sig så, att kammarkollegiet inte hade fått remiss på förslaget, vilket var fullt i sin ordning, eftersom detta ämbetsverk enligt riksdagens i fjol och även i år klart uttalade mening icke vidare skall ha med dessa ting att skaffa. Men kammarkollegiet, som var angeläget om att få behålla sina arbetsuppgifter, blev stött över att man inte inhämtat dess mening, och förklarade att mera utredning behövdes. Det var mera arbetsuppgifter åt kammarkollegiet som behövdes, inte mera utredning om ecklesiastikårets avskaffande.

1927 års prästlöneregleringssakkunniga föreslogo i sitt betänkande, att ecklesiastikåret skulle omläggas till kalenderår. Denna mening omfattades även av *1931 års prästlöneregleringssakkunniga.* Ehuru de icke direkt utsade detta i sitt betänkande, framgår deras avsikt dock av vad de uttalat. I 108 § av prästlönelagen föreslogo de sålunda, att den allmänna kyrkoavgiften skulle inlevereras före den 1 november. Denna bestämmelse skulle varit orimlig därest avgiften belöpt å ecklesiastikår. Avgiften skulle nämligen uppenbarligen inlevereras först efter den sista kommunala uppbördsstämman.

Å sidan 110 säga *1931 års prästlöneregleringssakkunniga* att tillskotten till pastoraten kunna uträknas redan vid »räkenskapsårets» början. Härmed avses det kommunala räkenskapsåret, kalenderåret. Förslagets mening var alltså, att även tillskotten skulle beräknas för kalenderår.

Ser man på den nya kyrkofondslagen, finner man, att allmän kyrkoavgift skall utgå efter skattekronorna i det kommunala skatteunderlaget. Då detta gäller för visst kalenderår, måste det vara lagens mening, att kyrkoavgiften skall bestämmas att utgå efter visst kalenderårs skattekronor. Det är vidare uppenbart, att tillskotten till pastoraten måste avse samma tid som kyrkoavgiften, alltså kalenderår.

Aktger man på kyrkofondslagens ordalag, finner man visserligen, att lagen endast talar om »år». Då lagen icke anger vad för sorts år, det är fråga om, torde man böra anse, att kalenderår avses, därest icke särskilda skäl tvinga till annan tolkning. Några sådana skäl finnas icke.

Både vid utarbetandet av propositionen och inom riksdagsutskottet var sa-

Ang. vissa avräkningar mellan prästlönekassorna och kyrkofonden. (Forts.)
ken på tal. Man ansåg det emellertid så självklart, att kalenderår åsyftades, att detta icke behövde särskilt betonas.

I kungörelsen den 30 augusti 1932, nr 412, om ikraftträdandet av ecklesiastik boställsordning m. m. gåvos vissa bestämmelser angående övergången från ecklesiastikårsberäkningen till kalenderårsberäkningen. Bland annat föreskrevs, att vid bestämmandet för tiden den 1 maj—den 31 december 1933 av tillskott till pastorat, av löneboställes normalavkastning och fondräntor skulle medräknas endast två tredjedelar av belopp för helt år. Denna bestämmelse upphävdes emellertid på föredragning av chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Engberg, genom kungörelsen den 14 oktober 1932, nr 457. Genom en samma dag utfärdad kungörelse bestämdes allmän kyrkoavgift och tillskott för ecklesiastikår. Dessa åtgärder vidtogos, enligt vad i författningstexten angives, i anslutning till ett av kammarkollegiet två dagar tidigare avgivet utlåtande.

I detta utlåtande anför kollegiet:

»Av ålder har för prästerskapet avlöningsåret utgjorts av det s. k. ecklesiastikåret, vars ingång infaller den 1 maj. Häri har 1910 års prästerliga lönelagstiftning icke gjort ändring. Bland annat har stadgats att enligt 1910 års löneregleringslag fastställd löneregleringen skall gälla under visst antal ecklesiastikår. Denna bestämmelse är icke borttagen genom den under innevarande år genomförda förändrade lagstiftningen på nämnda område. Då det i den nya lagen om kyrkofond talas, dels i 5 § om bestämmande årligen huru stor del av grundbeloppet för den där omförmälda allmänna kyrkoavgiften skall för året uttagas och dels i 7 § huru förfaras skall om för gäldande av pastoratets prästlönekostnader under året utgår högre belopp än som täckes bland annat av ett belopp motsvarande en uttaxering för skattekrona inom pastoratet av det öretal Konungen för året bestämmer, måste, i anslutning till den ecklesiastika lönelagstiftningen i övrigt, och då något annat ej finnes i den nya lagen stadgat, med tidsbestämningen år avses ecklesiastikåret.»

Däremot omnämnde kollegiet icke ens de i kungörelsen nr 412 utfärdade bestämmelserna om omläggningen. Detta är verkligen ägnat att förvåna. Man torde emellertid icke taga alltför mycket miste, om man antager, att kollegiets underlåtenhet helt enkelt berodde på att kollegiet icke observerat de i kungörelsen meddelade föreskrifterna eller åtminstone icke satt sig in i deras innebörd.

Åtgärden att återgå till det ålderdomliga och mycket opraktiska ecklesiastikåret kan icke betecknas annat än som en reform i orätt riktning. Det är förvånande att en socialdemokratisk regering skulle vidtaga en så reaktionär åtgärd.

Till och med de ecklesiastika boställssakkunniga, vilkas nuvarande ordförande hör till dem som deltagit i kammarkollegiets ovannämnda utlåtande, hava i skrivelse till ecklesiastikministern hemställt om utredning angående återgång till den av herr Hamrins regering införda kalenderårsräkningen.

I sitt häromdagen avgivna förslag föreslå de sakkunniga, att stiftsnämndernas räkenskaper skola föras för budgetåret den 1 juli—30 juni. När det gäller t. ex. utbetalning av tillskott till pastoraten behövs alltså inte något ecklesiastikår. I den frågan underkänna herr Engbergs sakkunniga själva alla de skäl för ecklesiastikårets bibehållande, som eljest anföras.

De sakkunniga föreslå emellertid icke en omedelbar återgång till kalenderårsberäkningen utan förutsätta, att frågan skall lösas först efter hänvändelse till riksdag och kyrkomöte. Skälet härför kan synas bestickande men visar sig vid ett närmare skärskådande endast vara ett efteråt uppfunnet försvar för

Ang. vissa avräkningar mellan prästlönekassorna och kyrkofonden. (Forts.)
regeringens åtgärd den 14 oktober i fjol. På grund av denna dess egenskap torde skälet här böra göras till föremål för någon belysning. De sakkunniga påpeka sålunda, att enligt kyrkofondslagen uppskattning av normalavkastning av skoglösa boställen skall ske för tio år. Då lagen träder i kraft den 1 maj 1933 skulle dessa tio år räknas från detta datum och alltså utgöra ecklesiastikår.

Skälet är icke hållbart. Jag erinrar om lagstiftarens mening, nämligen att med år i detta sammanhang förstås kalenderår. Då lagtexten formulerades, var det icke bestämt, vilken dag lagen skulle träda i kraft. De sakkunnigas tolkning skulle alltså innebära, att riksdag och kyrkomöte bundit uppskattningsperioden för de skoglösa boställena vid den dag, som senare av åtskilliga andra skäl kunde komma att fixeras för lagens ikraftträdande. Om lagen exempelvis trätt i kraft den 1 oktober, skulle uppskattningsperioden varit bunden vid året den 1 oktober—den 30 september. Då skulle man fått ett femte slags år. Även skogshushållningsplanerna och den allmänna kyrkoavgiften hade då varit bundna vid samma år. En lagtolkning, som för till sådana orimliga resultat, kan icke vara riktig. Man måste antaga, att lagens mening varit, att uppskattningsperioden skulle utgöra tio kalenderår. Det första kalenderåret blir 1933, ty under detta år kommer normalavkastningen för första gången till användning. Att den för detta kalenderår uppskattade avkastningen icke blir av betydelse för mer än två tredjedelar av året, betyder mindre. I kungörelsen nr 412 hade man tagit hänsyn härtill.

En praktisk och förnuftig samt på lagens förarbeten grundad tolkning kommer sålunda till det resultat, att uppskattningen skall ske för kalenderår och att alltså det av boställssakkunniga föreburna hindret mot tillskottens bestämmande för kalenderår icke förefinnes.

Icke ens om de sakkunnigas oriktiga lagtolkning godtoges, skulle oöverstigliga hinder föreligga mot omläggningen. I övergångsbestämmelserna till kyrkofondslagen föreskrives nämligen, att Konungen skall äga före lagens ikraftträdande med tillämpning av bestämmelserna i lagen meddela de föreskrifter och föranstalta om de åtgärder, som kunna finnas påkallade till förberedelse av lagens införande. Med tillämpning av denna bestämmelse kan Kungl. Maj:t föreskriva, att uppskattning av normalavkastning skall avse även tiden den 1 januari—den 30 april 1933. Härigenom skulle uppskattningsperioden komma att börja den 1 januari och alltså avse kalenderår. En sådan särskild föreskrift torde icke behövas, men de sakkunniga hade ju från sina utgångspunkter bort påpeka den möjlighet, som här finnes.

Det måste betonas att avfattningen av bestämmelserna i kungörelsen den 30 augusti 1932 icke grundar sig på någon lämplighetsprövning utan vilar på bestämmelserna i kyrkofondslagen om sättet för beräkningen av den allmänna kyrkoavgiften, jämförda med departementschefens uttalanden. De nämnda bestämmelserna ha framkommit som en ofrånkomlig konsekvens av statsmakternas och kyrkomötets beslut under år 1932. Kungörelserna av den 14 oktober 1932 synas däremot kommit till utan att man givit akt på den nya lagstiftningens klara mening. Att kungörelsen den 14 oktober 1932 angående den allmänna kyrkoavgiftens storlek för ecklesiastikåret 1933/1934 icke står i överensstämmelse med bestämmelserna i den nya kyrkofondslagen, framgår också därav, att författningen helt enkelt icke kunnat efterkommas av pastoraten vid uppgörandet av pastoratens stater för år 1933. Kungörelsen stadgar »att för ecklesiastikåret 1933/1934 av allmänna kyrkoavgiftens grundbelopp skall uttagas tolv öre för skattekrona samt att för samma tid det i 7 § (kyrkofondslagen) omförmälda öretal för uttaxering av församlingsavgifter skall utgöra tjugu». Kungörelsen har åstadkommit verkligt bryderi hos de

Ang. vissa avräkningar mellan prästlönekassorna och kyrkofonden. (Forts.)

kommunala myndigheterna och medfört icke så litet förvirring. Då skattekronornas antal icke är känt för den del av kalenderåret 1934, som sammanfaller med den sista tredjedelen av ecklesiastikåret 1933/1934, ha åtskilliga pastorat utdebiterat medel efter en beräkning att kyrkoavgiften skulle utgöras under innevarande kalenderår med 12 öre per skattekrona. Andra och de flesta pastoraten ha tolkat författningen så som skulle under innevarande kalenderår uttagas en kyrkoavgift av allenast åtta öre per skattekrona. Man har nämligen ej kunnat förutsätta, att regeringen velat bestämma kyrkoavgiftens storlek för en tid då regeringen saknade varje som helst kännedom om skatteunderlaget.

Denna rent formella omöjlighet att ställa sig regeringens beslut till efterrättelse visar mer än något annat att detta beslut icke står i överensstämmelse med 1932 års riksdagsbeslut.

Kammarkollegiets anmärkning att ett frångående av ecklesiastikåret i nu ifrågavarande hänseende icke skulle stå i god överensstämmelse med det förhållande att 1910 års prästerliga lönelagstiftning, däruti ingen ändring skett, stadgar att fastställd lönereglering skall gälla under ett visst antal ecklesiastikår, måste anses vara alldeles förfelad. Genom den i administrativ väg utfärdade ecklesiastika arrendeförordningen av år 1911 infördes den bestämmelsen att fardag för tillträde och avträde av ecklesiastikt löneboställe skulle vara den fjortonde dagen i mars månad i stället för, såsom dittills varit fallet, den första maj samt att arrendeavgiften skulle erläggas för arrendeår. Denna omläggning av arrendeåret genomfördes på administrativ väg. Ett frångående av ecklesiastikåret vid beräkning och upptagande av allmän kyrkoavgift, som måste anses vara en uppenbar konsekvens av den nya lagstiftningen, kan icke anses vara något större ingrepp i 1910 års prästlönesystem än det år 1911 företagna avskaffandet av det ecklesiastika arrendeåret.

Till slut må blott några ord sägas om kammarkollegiets påstående, att då ecklesiastikåret gäller för prästlöneregleringarna det också måste gälla för avräkningsförfarandet mellan kyrkofonden och pastoraten. Avräkningarna avse att bestämma hur stort tillskott till prästlönekostnadernas bestridande pastoraten skola få från kyrkofonden. Det gäller alltså en inkomst för pastoraten. Denna inkomst skall beräknas i prästlönekassans stat, vilken uppgöres för kalenderår. Den uppföres där på inkomstsidan. Den införes sedan i prästlönekassans räkenskaper, som uppgöras för kalenderår. Den skall användas för betalande av prästlönekassans utgifter. Dessa finnas upptagna i utgiftsstaten, vilken ju är fastställd för kalenderår, och de redovisas i en räkenskapsbok, som föres för kalenderår. Utgifterna ske dessutom i regel för kalenderkvartal. Men när Kungl. Maj:t fastställer lönereglering för pastoratet sker detta för kalenderår, och vart tjugonde år förekommer det därför att prästen får en löneförhöjning eller en sänkning på detta datum. Detta är ecklesiastikårets enda betydelse i detta sammanhang. Jag frågar då, finns det någon rimlig anledning att av denna enda orsak göra avräkningarna och bestämma tillskotten för ecklesiastikår? Vore det inte mycket naturligare att resonera som så, att när det är i lag föreskrivet, att prästlönekassornas stater skola fastställas för kalenderår och deras räkenskaper föras för kalenderår. Varför skall man nödvändigt låta prästlönelagens gamla bestämmelser taga över den moderna församlingsstyrelselagens regler? Det är ju dock fråga om tillskott till pastoraten, alltså om en inkomst för pastoraten och deras prästlönekassor, icke alls om en löneförmån för prästerna. Prästlönekassornas övriga inkomster inflyta för övrigt icke efter ecklesiastikår. Uttaxeringen avser kalenderår. Detta är också fallet med fondräntor. Arrendemedlen inflyta för arrendeår och ej för ecklesiastikår.

Ang. vissa avräkningar mellan prästlönekassorna och kyrkofonden. (Forts.)

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen, vilken sammanfaller med motionen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg:** Jag skulle inte, herr talman, ha tagit till orda i anledning av denna motion, om det inte varit så, att den siste ärade talaren vid uppläsandet av sin skarpsinniga och lärda och för mitt förstånd på åtskilliga punkter obegripliga framställning hade riktat ett angrepp emot den åtgärd, som jag i oktober månad sistlidet år vidtog genom att upphäva den övergångsbestämmelse beträffande kalenderår, som de sakkunniga i augusti månad — den 30 augusti för övrigt — hade utfärdat. Jag gjorde för mig själv den reflexionen, när jag åhörde denna avhandlings uppläsning, att jag begick kanske en synd, när jag i fjol vid behandlingen av frågan om en omorganisation av riksdagens arbetsformer icke trädde mera energiskt i bräschen för en ståndpunkt, som jag förfäktat inom sakkunnigedelegationen, nämligen att det borde vara förbjudet i vårt parlament, att skrivna avhandlingar kunna stickas i händerna på kammarens ledamöter för uppläsning. Det finns ingen rimlig anledning, herr talman, att ge mig in i polemik nu med herr Bengtsson i Kullen. Det bleve ju att hänga smeden för bagarens synder. Jag vet mycket väl, vem som står bakom denna avhandling. Det är en lärd juridisk utredning, som närmast lämpar sig för publicering i en tidskrift och som genom allehanda konstruktioner försöker att komma ifrån, vad saken här gäller. I korthet var det nämligen så, att denna övergångsbestämmelse, som innebar kalenderårsberäkning, visade sig vid närmare eftersyn ha tillkommit, jag vågar säga, på en höft. Det befanns nämligen, att hänsyn icke tagits till konsekvenserna såväl för pastoraten som för kyrkofonden. Det visade sig, att på en hel rad av punkter tarvades det utredning, för att det hela skulle hänga ihop, och när det sakkunniga ämbetsverket på området, kammarkollegium, klart ådagalagt detta, var det också en självklar skyldighet för Kungl. Maj:t att ta hänsyn därtill och inte gå in för övergång till kalenderår, förrän de nödiga utredningarna förelågo. Detta är det enkla sammanhanget, och sedan må herr Bengtssons i Kullen lärda avhandling gälla för vad den vill.

Jag har velat lämna kammaren denna upplysning och hoppas, att kammaren för sin del bifaller utskottets hemställan.

Herr **Weijne:** Herr talman! Jag vill tillägga till vad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anförde, att vilken uppfattning man än har av vad som var riktigt i höstas, så äro de svårigheter, som då uppstodo för pastoraten, övervunna. Om man nu skrider till en ny ändring innebär det icke, att man egentligen gör pastoraten någon tjänst.

Sedan vill jag till herr Bengtsson i Kullen säga, att, när han citerade utskottets utlåtande, så citerade han felaktigt på ett ställe. Han sade nämligen, att utskottet skrivit, att praktiska skäl talade för motionen. I stället har utskottet skrivit, att praktiska skäl tala för ecklesiastikårets avskaffande. Men det är icke riktigt samma sak, eftersom i motionen icke yrkas ecklesiastikårets avskaffande. Ecklesiastikårets avskaffande kan endast ske genom att statsmakterna fatta beslut om det.

Löneregleringslagarna, som det här gäller, äro ju icke administrativa författningar, utan det fordras samstämmiga beslut av konung och riksdag. Utskottet har helt enkelt haft den uppfattningen, att man kan vinna en del praktiska fördelar genom att övergå till kalenderår, men att det skall ske fullständigt. Man kan icke taga bort ecklesiastikåret helt och hållet utan en

Ang. vissa avräkningar mellan prästlönekassorna och kyrkofonden. (Forts.)
utredning, och eftersom den utredningen ännu icke föreligger, finns det ingen anledning att nu göra någontig i frågan.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Bengtsson** i Kullen: Herr talman! Med anledning av att utskottets ärade ordförande påpekat, att man skall avskaffa ecklesiastikåret till dess fulla vidd, vill jag framhålla, att man genom att bifalla motionen praktiskt taget avskaffar ecklesiastikåret helt och hållet. Vad som sedan återstår är sådana små bagateller, som praktiskt sett icke ha någon betydelse. Jag skall emellertid ta fasta på detta herr ordförandens uttalande, och om ej motionen i dag bifalles, lovar jag återkomma nästa år, om jag då lever.

Till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet vill jag säga, att jag tycker verkligen, att en person på hans plats, som så att säga är den högste målsmannen för allt vad rätt och sanning är i detta land, bör taga litet grand bättre reda på förhållandena, innan han här med sådan pondus, som nyss skedde, kommer med oriktiga beskyllningar.

Herr talman! Alla äro vi ju dödliga, och vi hoppas väl alla att efter döden bliva saliga. Vi skulle nog tycka det vara trevligt att också då få se vår nuvarande ecklesiastikminister bland de saligas antal, men att döma av vad han nyss sade och åtgjort i denna fråga, förefaller det, som om han får något ändra sinnelag, ifall han skall kunna påräkna att mottagas i himmelriket.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! För såvitt jag förstår, ligger den här frågan betydligt mera enkelt till, än vad man skulle kunna tro av det anförande, som herr Bengtsson i Kullen höll för en stund sedan.

Jag tror icke, att man behöver belysa ärendet med långa historiska och vetenskapliga avhandlingar, utan det är tillräckligt att använda det sunda förnuftet, och det sunda förnuftet, det måste ovillkorligen säga en, att ett bibehållande av den mångfald av tidsindelningar, som vi för närvarande ha i den offentliga förvaltningen, är i ytterligt hög grad betungande och mycket litet rationellt. Här ha vi nu dels kalenderår, dels statligt budgetår och dels ecklesiastikår, för att nu bara nämna tre av de mest använda tidsindelningarna. Vi ha ytterligare några, som jag icke här skall gå in på. Därför måste det verkligen betecknas som en synnerligen praktisk och förnuftig åtgärd, om man kunde reducera denna mångfald av årsindelningar, och ett steg i den riktningen är det utan tvivel, om man avskaffar ecklesiastikåret. Utskottet har också i princip anslutit sig till den tanken, och jag skulle vilja livligt understryka vad utskottet sagt i detta hänseende. Jag har den uppfattningen, att ecklesiastikåret bör så att säga ryckas upp med rötterna. Det bör icke bara avskaffas till en del, utan det bör avskaffas helt och hållet, men det är fullt riktigt, som här har sagts, att detta kan icke ske utan vidare, utan en utredning måste göras. Så långt är jag fullkomligt överens med utskottets ordförande.

Komma vi så över till vad som förevarit i saken och vad som givit anledning till herr Bengtssons i Kullen motion, kan jag inte neka mig att i anledning av vad herr statsrådet nyss sagt få anknyta några reflexioner. Även om för det dåvarande kammarkollegium inte blivit hört över den av hamrinska regeringen utfärdade kungörelsen och även om det var så, att det på en eller annan punkt skulle skära sig vid tillämpningen av den nya kungörelsen, förhöll det sig i alla fall på det sättet, att ett upphävande av kungörelsen och ett återförande av ordningen till ecklesiastikåret kom att medföra betydligt större svårigheter för kommunerna och pastoraten än vad som skulle blivit

Ang. vissa avräkningar mellan prästlönekassorna och kyrkofonden. (Forts.)
fallet med bibehållande av den ordning, som den första kungörelsen lagfäste. Därför kan jag inte annat än ansluta mig till den kritik, som av herr Bengtsson i Kullen riktats emot den sittande regeringen. Men det tillkommer ju inte oss i detta sammanhang att granska, vad Kungl. Maj:t gjort och icke gjort, utan det tillkommer konstitutionsutskottet, och därför skall jag inte vidare uppehålla mig vid den saken.

Jag skulle emellertid vilja till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet rikta en vädjan att vad som nu förekommit i denna sak inte på något sätt får ligga hindrande i vägen för ett fullföljande av den utredning, som lär pågå eller som i varje fall måhända kommer att igångsättas om ett fullständigt avskaffande av ecklesiastikåret. När genomförandet av 1932 års ecklesiastika boställsordning nu så småningom blir fullbordad, förefaller det ganska naturligt och riktigt, att de sakkunniga, som nu arbeta på denna sak, få fortsätta sitt arbete med en utredning om hur ecklesiastikåret skall kunna avskaffas.

Det är med denna förhoppning, herr talman, som jag i sakens nuvarande läge uraktlåter att göra något yrkande, även om jag i mångt och mycket sympatiserar med den mening, som kommit till uttryck i reservationen och herr Bengtssons i Kullen motion.

Herr **Åqvist:** Herr talman! Herr Bengtsson i Kullen har i sin motion gjort gällande, att det vore mera praktiskt att omlägga räkenskapsåret till kalenderår. Han har emellertid begränsat sin framställning och endast begärt, att detta skulle ske vid avräkningar mellan prästlönekassorna och kyrkofonden.

Utskottet har verkställt en noggrann undersökning av denna fråga och kommit till det resultatet, att det icke är tillräckligt att genomföra en övergång till kalenderår i den begränsade omfattning, som föreslås i motionen. Frågan måste tagas upp i ett större sammanhang och omfatta hela det område, som kan tänkas bliva föremål för en sådan omläggning. Kammarkollegium säger också, att en sådan omläggning bör föregås av en ny utredning, som omfattar icke allenast nämnda avräkningar mellan prästlönekassorna och kyrkofonden utan bör göras efter noggrann undersökning rörande åtgärdens inverkan på såväl pastoraten som kyrkofonden med avseende å de medel, som förfalla till betalning först under det senare av de kalenderår, som delvis ingå i ecklesiastikåret.

Då således den motion, som herr Bengtsson i Kullen avgivit, icke kan sägas omfatta alla de områden, där en omläggning bör ske, utan detta bör föregås av en fullständig utredning, ber jag att med uttalande av detta få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Bengtsson i Kullen begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. vissa avräkningar mellan prästlönekassorna och kyrkofonden. (Forts.)

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Föredrogos vart efter annat:

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående prissättningen å i Sverige tillverkat vin;

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i gällande mönstringsförordningar; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 26, i anledning av väckt motion om tilläggstull å lösa glas till isoleringsflaskor och kompletta isoleringsflaskor; och

nr 27, i anledning av väckt motion om höjning av tullen å fyrverkeriarbeten m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden och betänkanden hemställt.

§ 9.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde nästkommande fredag, vilket komme att börja kl. 3.30 e. m., ämnade besvara herr Lindmans interpellation angående åtgärder till fortsatt stöd åt spannmålsodlingen.

§ 10.

Ang. justering av ett protokoll.

Ordet lämnades nu på begäran till

Herr **Andersson** i Stockholm, som yttrade: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av att jag under gårdagens sammanträde av en av kammarens ledamöter, nämligen herr Olofsson i Digernäs, beskylldes för att ha farit med lögnaktiga uppgifter. Jag hade tillåtit mig att vid ett tidigare sammanträde säga, att herr Olofsson till tidningarna lämnat uppgifter, som icke överensstämde med hans uttalande här i kammaren enligt det stenografiska protokollet, och jag syftade då på ett uttalande i debatten om statstjänarnas dyrtidstillägg och en intervju med herr Olofsson i Digernäs, som återfanns i tidningen Dagens Nyheter den 12 juni 1932. I den intervju, som där återgavs, yttrade herr Olofsson i Digernäs bl. a.: »Om *tjänstemän* sade jag inte ett ord, utan jag syftade på dessa arbetare, som sitter där och dricker öl halva dagen.» I det stenografiska protokollet står det på följande sätt: »Hur skulle det vara, om både *tjänstemän* och arbetare fingo lov att följa med tiden och rätta mun efter matsäcken en smula? Om nu lönerna sänkas, skulle det då icke vara möjligt för vederbörande att draga in på lyxen såsom öldrickande, förtärande av vin och starka varor m. m.» Det är dessa skiljaktiga uttalanden jag syftade på, då jag gjorde kammaren uppmärksam på den bristande samstämmigheten mellan uttalandet i tidningarna och uttalandet här

Ang. justering av ett protokoll. (Forts.)

i riksdagen. Efter detta lär det vara möjligt för kammaren att bedöma, huruvida det är riktigt av herr Olofsson i Digernäs att här beskylla mig för att i detta eller i ett annat sammanhang fara med lögnaktiga uppgifter.

Jag tillåter mig, herr talman, tillägga, att jag tycker, att de som göra uttalanden här i kammaren böra — i varje fall om uttalandena göras i den bestämda form herr Olofsson i Digernäs använde — ha något säkrare underlag för sina påståenden än som i detta sammanhang förekommit. Jag tror, att det icke är lämpligt för någon politiker och icke för någon riksdagsman i övrigt heller att vare sig förneka sin namnteckning eller försöka löpa ifrån sina uttalanden. Båda delarna kommer i längden att gå precis lika illa.

Vidare anförde:

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Herr Andersson i Stockholm står här och svänger sig. Herr Andersson avser det yttrande jag fällde, när jag berättade om att jag varit inne på flera ölkaféer på Götgatan. När jag slutat denna berättelse, sade jag: »Vad tro herrarna att det var för folk på dessa kaféer? Jag tror för min del, att det var välavlönade arbetare, som sutto där halva dagen och drucko öl.» Det var på den punkten herr Andersson ville få fram, att jag gjort en oriktig beskyllning gentemot statstjänarna. Nu svänger herr Andersson in på ett annat område. Herr Andersson skall icke lyckas driva den satsen, att jag icke står för vad jag yttrade då. Herr Andersson försöker bara driva mig till lögner. Det är hans taktik. Jag känner herr Andersson från andra områden. När det gäller civilanställda arbetare, kan herr Andersson begagna vilka medel han vill för att försvara dem. Men mig kan han icke komma åt. Ty jag är ingen civilanställd arbetare här.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! I anledning av herr Olofssons i Digernäs anförande ber jag att få konstatera — och det kan var och en göra med utgångspunkt från kammarens protokoll — att vad jag talat om är att herr Olofsson beskyllt statstjänarna för att dricka öl och vin. Jag har vidare påvisat, att herr Olofsson i tidningsintervjun förklarat, att han icke gjort dylika påståenden. Kammarens protokoll styrker, att det är jag, som har rätt, och icke herr Olofsson i Digernäs.

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! När herr Andersson den gången svarade efter mitt anförande, framhöll han också, att jag skulle ha menat att det var statstjänare, som sutto på dessa ölkaféer. Sedan herr Andersson hållit sitt anförande, gick jag fram till honom och yttrade, att det var fullständigt fel och att jag icke sagt något sådant. Men som sagt: nu svänger herr Andersson in på andra områden.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.32 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem

Per Cronvall.

Onsdagen den 5 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Ang. fortsatt giltighet av sjöarbetstidslagen m. m.

Till avgörande företogs först andra lagutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 juli 1926 (nr 398) om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslagen), dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 28 februari 1933 till riksdagen avlämnad proposition, nr 164, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 13 juli 1926 (nr 398) om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslagen).

Härigenom förordnas, att lagen den 13 juli 1926 om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslagen), vilken lag, med ändrad lydelse av 9 § och av slutbestämmelserna i lagen, enligt lagen den 13 juni 1930 (nr 218) gäller till och med den 31 december 1933, skall äga fortsatt giltighet efter sistnämnda dag till och med den 31 december 1934; och skall beträffande sådan under tiden för sjöarbetstidslagens giltighet begången förseelse, som avses i 21—24 §§, ävensom i fråga om domstol i tvistemål, som bör bedömas efter samma lag, vad i lagen är stadgat fortfara att gälla även efter den 31 december 1934.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft dels en i anledning av propositionen inom andra kammaren av herrar *Lindberg* i Stockholm och *Ström* väckt motion, nr 448, dels en i samma kammare av herr *Andersson* i Stockholm väckt motion, nr 260, dels ock en likaledes i andra kammaren av herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå väckt motion, nr 251, den sistnämnda motionen dock allenast såvitt däri framställts förslag till bestämmelser angående arbetstiden för sjömän.

I motionen II: 448, hade motionärerna, i det att de framhållit, att det enligt propositionen syntes vara meningen, att en revidering av sjöarbetstidslagen skulle ske under år 1933, hemställt, dels att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att de synpunkter, som motionärerna i sin motion framhållit, måtte av dem, som finge utredningen om hand, beaktas, dels att i sådan skrivelse underströkes vikten av att en utredning snarast möjligt verkställdes, samt dels att ifrågavarande utredning överlämnades åt särskilt tillkallade sakkunniga.

Motionen II: 260 hade utmynnat i den hemställan, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i sjöarbetstidslagen, att denna komme att omfatta även

Ang. fortsatt giltighet av sjöarbetstidslagen m. m. (Forts.)

bogserfartyg under 20 nettoton, och att vid bogsering i hamnarna sjöarbetstidslagens bestämmelser om arbetstid för fartyg i hamn tillämpades, alternativt att bogserbåtspersonal inrymdes i lagen om arbetstidens begränsning av den 16 maj 1930.

I motionen II: 251 hade framhållits, att det för att ernå effektiva åtgärder till skydd för sjöfolkets intressen vore nödvändigt, att sjölagen och sjömanslagen jämte sjöarbetstidslagen reviderades samt att för dylikt ändamål utredningssakkunniga borde omedelbart utses. För tiden intill dess den sålunda ifrågasatta utredningen blivit genomförd och ovannämnda lagars bestämmelser reviderade hade motionärerna föreslagit, att riksdagen måtte besluta fastställa vissa, i motionen angivna nya bestämmelser att omedelbart träda i kraft, vilka bestämmelser sedan skulle inarbetas i de reviderade författningarna.

Utskottet, som erinrade, att sistnämnda motion, i vad den avsåge andra förslag än sådana, som rörde bestämmelser angående arbetstiden för sjömän, tidigare behandlats, hemställde,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas,

B) att motionen II: 251, såvitt däri framställts förslag till bestämmelser angående arbetstiden för sjömän, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda,

C) att motionen II: 260 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, samt

D) att motionen II: 448, såvitt densamma icke blivit i motiveringen till utskottets utlåtande besvarad, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan nämnda hemställan föredragits, lämnades på begäran ordet till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Ekman,** som anförde: Herr talman! Tidigare under denna riksdags förlopp har ledamoten av denna kammare, herr Albin Ström i Göteborg, beretts tillfälle att framställa en interpellation till chefen för handelsdepartementet rörande frågor om huruvida lagförslag om reglering av arbetstiden för bogserbåtspersonalen skulle föreläggas riksdagen. Jag ber att få begagna detta tillfälle att besvara denna förfrågan.

Arbete av det slag, som avses i interpellationen, är att hänföra till skeppstjänst, sådant detta begrepp är definierat i 2 § i gällande sjöarbetstidslag, och sådan skeppstjänst är enligt ett särskilt stadgande i den allmänna arbetstidslagen undantagen från tillämpning av sistnämnda lag. Sjöarbetstidslagen är emellertid icke tillämplig beträffande arbete å fartyg, som icke äger en nettodräktighet av minst 20 ton, såvida ej Konungen om sådant fartyg annorlunda har förordnat. Då dylikt förordnande icke skett och de flesta av de i interpellationen åsyftade fartygen ha en nettodräktighet under 20 ton, är alltså arbetstiden för största delen av bogserbåtspersonalen icke reglerad genom några lagbestämmelser.

Av vad jag anfört framgår att, om en reglering av ifrågavarande personals arbetstid skall komma till stånd, i första hand erfordras ändring i sjöarbetstidslagen. Genom den proposition, som i dag är föremål för kammarens behandling, har ju Kungl. Maj:t i avvaktan på slutförandet av pågående utredning rörande en definitiv reglering av sjöarbetstiden föreslagit en förlängning av sjöarbetstidslagen på allenast ett år. Den åberopade utredningen skall enligt Kungl. Maj:ts beslut slutföras före den 1 oktober 1933, så att möjlighet skall förefinnas att till nästa års riksdag framlägga förslag till

Ang. fortsatt giltighet av sjöarbetstidslagen m. m. (Forts.)
ny sjöarbetstidslag. Enligt de direktiv, som givits de myndigheter, vilka handhava utredningen, kommer jämväl det av interpellanten upptagna spörsmålet, såvitt jag kan se, att därvid tagas upp till behandling. Under sådana omständigheter har regeringen icke ansett sig böra nu, innan den pågående utredningen slutförts, framlägga förslag rörande reglering av arbetstiden för bogserbåtspersonalen.

Med dessa ord har jag velat besvara den tidigare under riksdagens förlopp till mig riktade interpellationen.

Vidare yttrade:

Herr **Ström:** Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framföra mitt tack för svaret på interpellationen.

Det är ju här fråga om en arbetargrupp, som är synnerligen missgynnad, och varje uppskov eller dröjsmål med en lagstiftning i syfte att reglera arbetstiden på dessa fartyg kan betecknas som ödesdiger. Dels rör det ju här personalen själv och dels rör det säkerheten till sjöss, något som icke är det minst viktiga härvidlag. Det förhåller sig ju så, att dessa fartyg trafikera hamnområdena, där det pågår en mycket intensiv trafik, och man förstår, vad det kan innebära, om personalen genom en långvarig tjänstgöring får sin uppmärksamhet förslappad, så att den icke kan iakttaga den uppmärksamhet, som behöves särskilt vid vissa tillfällen, när det råder besvärliga värderleksförhållanden. Man kan ju knappt begära, att de skola kunna göra det. Tar man nämligen reda på den arbetstid, som uttages av denna personal, exempelvis i de norrländska hamnarna, så finner man, att den ordinarie arbetstiden utgör mellan 70—84 timmar per vecka. I Stockholm är den ordinarie arbetstiden 66 timmar per vecka. Utöver denna arbetstid kan emellertid besättningen beordras utföra övertidsarbete under obegränsad tid. I Göteborgs hamn är den ordinarie arbetstiden 10 timmar per dag, och i likhet med vad som gäller vid övriga hamnar förekommer här icke någon begränsning, när det gäller övertidsarbete. Det är sålunda icke ovanligt, att man av en besättning tar ut 100 timmar i övertidsarbete på en månad. Ja, det har t. o. m. förekommit, att man tagit ut 130—140 timmar per månad. Likaså har det förekommit och förekommer fortfarande, att en besättning får arbeta 36 timmar i följd. Man förstår ju, att nattvilan under sådana förhållanden blir minimal. Detta betyder, att säkerheten i sjötjänsten åsidosättes. Det är också en absurditet, att i dessa tider med den omfattande arbetslöshet, som nu råder, en grupp arbetare skall nödgas arbeta 14—16 timmar om dygnet. Det är nu att hoppas, att den utredning, som pågår, skall kunna åstadkomma, att denna arbetargrupp får sin arbetstid reglerad. Jag vill emellertid med anledning av interpellationssvaret påpeka, att det icke endast är den väg, som chefen för handelsdepartementet här anvisat, som är den enda framkomliga vägen. Vid förra årets riksdag väckte jag en motion om att man skulle göra en utredning om eventuellt överförande av denna arbetargrupp under 8-timmarslagens bestämmelser. Det skulle nog vara lämpligt att i det här sammanhanget också undersöka, om det icke vore en framkomlig väg att tillämpa denna lag på ifrågavarande personal. Den utför ju arbete, kan man säga, tillsammans med hamnarbetarna d. v. s. stuveriarbetarna, och dessa ha ju sin arbetstid reglerad enligt denna lag. Det viktigaste är emellertid, att man åstadkommer en förändring i de nuvarande förhållandena och ser till, att man får en lagstiftning, som leder till en förkortning av arbetstiden. Detta är nödvändigt både ur säkerhetssynpunkt och för personalens vidkommande.

Ang. fortsatt giltighet av sjöarbetstidslagen m. m. (Forts.)

När man nu prolongerar sjöarbetstidslagen, hade det ju kunnat vara möjligt, att denna lag också tillämpades på den grupp av arbetare, som det här är fråga om. När så icke har skett, får man uttala den förhoppningen, att det pågående utredningsarbetet bedrives med sådan fart, att arbetstiden för denna personal blir reglerad senast genom beslut av nästa års riksdag. Det vore önskvärt, om så kunde bliva förhållandet. Jag hoppas, att de påstötningar, som från olika håll gjorts motionsvis, också skola ha sin verkan och att man beaktar de uppslag, som framkommit i dessa motioner och tager dem ad notam vid utarbetandet av den nya lagstiftningen.

Herr **Brädefors:** Herr talman! Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet meddelade här, att man yrkat på, att denna lag skall prolongeras ett år i väntan på den utredning, som nu är i gång om dessa förhållanden. Herr Ström meddelade, att varje dröjsmål med dessa frågors avgörande är ödesdigert för sjöfolket och att lagstiftningsåtgärder för sjöfolkets arbetstid skyndsamt måtte vidtagas. Vi ha också i den kommunistiska gruppen insett, att varje dröjsmål är ödesdigert, och vi ha därför avlämnat en motion, däri vi ha föreslagit en utredning. För den tid, då denna utredning pågår, ha vi emellertid föreslagit, att man skall vidtaga åtgärder till förkortning av arbetstiden för sjöfolket, och det är just med hänsyn till, att varje dröjsmål med frågans utredning är ödesdigert, som vi föreslå, att man, redan innan utredningsresultatet förligger, tillfälligtvis skall tillämpa de av oss föreslagna åtgärderna för arbetstidens förkortning för sjöfolket. Vidare begära vi, att dessa bestämmelser i huvudsakligaste mån skola inarbetas i den nya lagen om förkortning av arbetstiden för sjöfolket.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den av den kommunistiska gruppen väckta motionen nr 251.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman, mina damer och herrar! Herr Brädefors talade om, att det var ödesdigert för sjöfolket att icke bifalla den motion, som väckts av den Sillénkommunistiska gruppen. Jag får säga, att det är närapå lika ödesdigert att bifalla densamma och detta av ett par skäl, som jag skall be att få nämna. Det står i den brädeforska motionen att »i hamn får besättningen icke användas i arbete utöver ordinarie arbetstid» samt att »besättningen icke får användas till lastnings- eller lossningsarbete ej heller till vinschkörning för samma ändamål». Om nu herr Brädefors har så väl reda på, hur det förhåller sig för sjöfolkets del, borde han också veta, att det finnes en hel del fartyg här i landet, där besättningen nästan uteslutande är anställd för att lossa och lasta fartyg. Skulle detta arbete tagas bort för dem, skulle det på dessa fartyg bliva en bemanningsminskning från nuvarande 6—7 personer till 2—3 personer, och det vill han väl ändå icke vara med om. Således skulle det enbart ur den synpunkten vara olyckligt att förhasta sig och antaga den brädeforska motionen.

Jag skall emellertid också be att få nämna några ord, dels om min egen motion och dels om sjöarbetstidslagen i sin helhet och särskilt med tanke på arbetstiden för personalen å de fartyg, som äro undantagna från lagens tillämpning och vilka jag icke har omnämnt i den motion, som jag själv har skrivit, men som väl omnämnts i den motion, som väckts av herr Andersson i Stockholm, och i vilken motion jag är medmotionär. Jag har redan i min motion sagt ifrån, att jag är på det klara med att det icke finnes möjligheter till att vid denna riksdag göra om sjöarbetstidslagen på sätt, man önskar få den omgjord. Därför har jag inskränkt mig till att hemställa att utredningen

Ang. fortsatt giltighet av sjöarbetstidslagen m. m. (Forts.)
skall påskyndas och att vissa frågor, som i motionen nämnas, böra besvaras av utredningsmännen. Således kan det icke vara mycket att säga just om den saken.

Vad beträffar de fartyg, som äro undantagna från lagens tillämpning, d. v. s. segelfartyg med eller utan hjälpmaskin med en bruttodräktighet av 100 ton och andra fartyg med en bruttodräktighet av 20 ton och därunder, förhåller det sig ju så, att man ombord på dessa fartyg utnyttjar den omständigheten, att arbetstidslagen icke gäller på ett sätt, som icke är önskvärt för sjöfarten i dess helhet och särskilt då icke för besättningarna. Man begagnar sig av omständigheterna och utökar arbetstiden på ett, jag vill säga, oansvarigt sätt från befälets och rederiernas sida. Det finnes exempel på, att man på segelfartyg upp till 98 tons bruttodräktighet haft en arbetstid på ända till 20 timmar per dygn och sådan arbetstid har kunnat uttagas flera dygn å rad, utan att det har funnits någon möjlighet att stävja sådana tilltag. Vi ha från organisationens sida avtalsvägen reglerat detta förhållande på en hel del områden, men det har icke gått att ordna det över hela linjen, varför det naturligtvis vore önskvärt, om denna riksdag kunde besluta att arbetstidslagen finge tillämpas å dessa fartyg.

Vad bogserbåtspersonalen beträffar, rörande vilken det väckts särskild motion, förhåller det sig på samma sätt. Det finnes bogserbåtar, som man så att säga har klassat ned, så att de kommit under 20 tons bruttodräktighet eller i varje fall kommit ned till 20 tons bruttodräktighet, och det gäller fartyg, som tidigare räknats vara av ett större tontal. Man har gjort en liten omändring med fartyget, och sedan har det blivit nedklassat till ett lägre tontal bara för att arbetstidslagen icke skulle bli tillämplig på detta fartyg. Det är också klart, att ett bogserfartyg, som kanhända är av 25 tons bruttodräktighet också kan få sysselsättas i trafik i hamnområdena. Enligt lagen är arbetstiden på sådana fartyg i genomsnitt 9 timmar per dag, alltså 63 timmar per vecka, men man kan laborera med arbetstiden högst väsentligt. Söndagarna arbetas i regel icke, man tar då de 9 arbetstimmar, som äro medgivna även för dessa dagar, och fördelar dem på de övriga av veckans dagar med påföljd, att man kommer upp i en arbetstid per söckendag av omkring $11^1/_2$ timmar. Räknar man sedan med arbetet bestående i säkerhetstjänst, som nu är medgiven i ganska stor utsträckning, kommer man upp till en arbetstid av i genomsnitt 12 timmar per söckendag. På de fartyg däremot, där lagen icke gäller, kan man bevittna, att arbetstiden springer upp till både 15, 17 ja ända upp till 20 timmar per dag, såsom i vissa fall har skett exempelvis, när det gäller fartyg, som varit sysselsatta i Sundsvallsdistriktet. Dessa fartyg ha då samtidigt legat som passbåtar för att vara till hands vid eldsläckning o. s. v. Det är klart, att det för besättningarna ombord på dessa fartyg verkar ganska orättvist, att lagen icke reglerar arbetstiden för dem. På en massa bogserbåtar har man icke kunnat reglera arbetstiden på ett nöjaktigt sätt genom avtal, och därför råder också härigenom ett kaos. Liknande förhållanden råda på andra områden, såsom när det gäller å fartyg anställda personer, som tillhöra fartygsägarens familj. Det finnes för närvarande en hel del segelfartyg med hjälpmaskin, som exempelvis gå runt den svenska kusten och vilka fartyg äro undantagna från arbetstidslagens verkningar på den grund att hela besättningen räknas tillhöra befälhavarens familj. Huruvida de göra det eller icke är ganska svårt att kontrollera, och därför får man många gånger låta udda vara jämnt. Man kan icke komma åt att göra någonting därvidlag. Därför bör även den bestämmelsen utryckas ur arbetstidslagen. Det kan kanske vara skäl att, när den här frågan går till utredningsmännen, beakta dessa synpunkter och söka få bort dessa olägenheter. Dessa bestämmelser äro till skada

Ang. fortsatt giltighet av sjöarbetstidslagen m. m. (Forts.)

icke bara för arbetet ombord på fartygen utan även för rederirörelsen i sin helhet.

Jag är icke säker på, men jag tror, att utredningen skall omfatta även dessa saker, och med anledning därav skall jag inskränka mig, herr talman, att yrka bifall till den motion, som avses i punkt C) och samtidigt yrka avslag å utskottets hemställan i det avseendet. Jag anser nämligen, att riksdagen mycket väl utan vidare kan besluta, att dessa bogserfartyg på 20 tons bruttodräktighet och därunder skola inrymmas under bestämmelserna i den lag, som nu skall prolongeras.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag ber endast att få på i utskottets utlåtande angivna grunder yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Brädefors:** Herr talman! Herr Lindberg påstår, att det skulle vara lika ödesdigert att bifalla vår motion som att hålla på med en långvarig utredning, och han motiverar detta med att det finnes en del fartyg, vilkas besättningar till största delen äro till för att lasta och lossa. Nu menar herr Lindberg, att det skulle bli en minskning av personalen på dessa båtar. Men jag undrar om herr Lindberg räknat med att enligt vår motion skulle det bli ökning av manskapet på flertalet av båtarna. Och även om det skulle vara så, att det skulle bli en minskning av personalen på en mindre del av båtarna på grund av att lossnings- och lastningsarbetena inte utfördes av manskapet ombord, så är det väl ändå någon människa, som måste lossa och lasta även i fortsättningen, och då blir det naturligtvis hamnarbetarna, som få mera arbete på dessa båtar, där minskning på grund av dessa förhållanden sker. Men på övriga båtar skulle det ju på de flesta håll bli en ökning av manskapet på grund av att arbetet utföres i flera skift.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Herr Brädefors talade om att hamnarbetarna skulle så att säga få mera arbete, därest besättningarna på fartygen bleve minskade. Jag trodde verkligen, att motionen avsåg sjöfolket och inte alls sysslade med hamnarbetarna och det arbete, som dessa ha att utföra. Det har ju sagts ifrån tidigare från herr Brädefors' sida, att det var sjöfolket man ömmade för i detta sammanhang och inte någon annan arbetargrupp. Är det så, att det är hamnarbetarna man önskar tillföra mera arbete, då bör herr Brädefors gå ut och säga till sjömännen, att vi Sillénkommunister önska icke hjälpa sjömännen utan hamnarbetarna, och här är det bara fråga om att få er till bulvaner för hamnarbetarna.

Herr **Brädefors:** Herr talman! På grund av herr Lindbergs uppmaning, att vi skulle gå ut till sjöfolket och tala om att vi ömma för hamnarbetarna och inte för sjömännen, ber jag att få säga herr Lindberg, att när vi behandla motionens förra del, så är det sjömännens eget krav det där gäller. Det är sjömännen själva, som ha formulerat även detta krav, och jag förmodar, att sjömännen icke ha begärt någonting som skadar deras intressen utan det är naturligtvis vad de själva anse vara till fördel för deras intressen.

Herr **Lövgren:** Ja, herr talman, jag må säga, att skulle det vara sjömännens fordringar, som herr Brädefors framför här, så framför han dem på ett fullkomligt obegripligt sätt.

Herr **Ström:** Herr talman! Herr Brädefors anser, att de krav, som han framför, äro sjöfolkets egna krav. Jag förstår inte vad det är för sjöfolk,

Ang. fortsatt giltighet av sjöarbetstidslagen m. m. (Forts.)

som kunnat framföra sådana krav. Det är möjligen sådana som segla på Torne älv, ty något annat sjöfolk med sådana krav, som framställts i Brädefors' och Hagbergs motion, förekommer inte. Men det är klart och tydligt, att herr Brädefors måste rehabilitera sig bland sjöfolket, och det är naturligtvis därför som han framfört dessa krav.

När jag vare nere i Göteborg, sade jag till de sillénanstuckna sjömännen: Nå vad säger ni om edra partivänner i riksdagen och den ställning de ha intagit till edra uppträden härnere? — Jag framställde dessa frågor i samband med en diskussion om uppträdena nere i Göteborg. — De svarade rakt på sak, att »de där jädrans småborgarna bry vi oss inte om».

Det är naturligtvis för att rehabilitera sig efter att ha framstått på detta sätt, som herr Brädefors vill framföra omöjliga krav som sjöfolket inte befattar sig med, ty de inse naturligtvis, att sådana krav, som framförts i motionen, äro omöjliga.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav först propositioner angående utskottets hemställan i mom. B), nämligen dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till det i motionen II: 251 innefattade förslag, varom nu vore fråga; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Vidare framställde herr talmannen rörande utskottets hemställan i mom. C) propositioner dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till motionen II: 260; och blev utskottets hemställan jämväl i förevarande moment av kammaren bifallen.

Slutligen blevo efter av herr talmannen därå givna särskilda propositioner utskottets hemställanden i mom. A) och mom. D) likaledes av kammaren bifallna.

§ 2.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder, avseende hjälp åt egnahemslåntagare jämte i ämnet väckta motioner; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 3.

Ang. kapitalökning för egnahemslånefonden m. m.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 47, med anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning (punkt 3) gjorda framställning om anslag till kapitalökning för egnahemslånefonden, dels ock Kungl. Maj:ts i samma proposition under nionde huvudtiteln (punkt 118) gjorda framställning om anslag till premielån till egnahemslåntagare för nyodlings- och nybyggnadsarbeten jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1:o.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under avdelningen utgifter för kapitalökning punkt 3 föreslagit riksdagen

a) medgiva, att Kungl. Maj:t finge för 1934 bevilja statslån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 20,000,000 kronor, därav 14,500,000 kronor för jordbrukslägenheter och 5,500,000 kronor för bostadslägenheter med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle därtill giva anledning och i den mån så utan förfång för lånerörelsen för jordbruksändamål

Ang. kapitalökning för egnahemslånefonden m. m. (Forts.)

kunde ske, för bostadslägenheter taga i anspråk större belopp än det sist angivna;

b) såsom kapitalökning för egnahemslånefonden anvisa för budgetåret 1933/1934 ett reservationsanslag av 13,000,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner nämligen

II: 262 av herr *Osberg*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t skyndsammast läte utreda frågan om ändrade grunder beträffande organisationen för den statsunderstödda egnahemslåneverksamheten, i enlighet med i motionen antytt förslag, samt att jämväl den av sociala jordutredningen föreslagna arbetarsmåbrukslåneverksamheten toges med till omprövning i syfte, att om denna verksamhet bleve beslutad båda dessa närstående grenar av egnahemsverksamheten sammanfördes såtillvida, att båda handhades av samma organisation och gemensam centralförvaltning; samt

II: 364 av *densamme*, vari vidkommande egnahemslånefonden föreslagits att riksdagen måtte besluta bemyndiga regeringen att av det anslag, riksdagen komme att bevilja till arbetslöshetens bekämpande, använda 5,000,000 kronor till egnahemslånefondens förstärkning.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å motionen II: 364 i nu förevarande del

a) medgiva, att Kungl. Maj:t finge för 1934 bevilja statslån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 20,000,000 kronor, därav 14,500,000 kronor för jordbrukslägenheter och 5,500,000 kronor för bostadslägenheter, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle därtill giva anledning och i den mån så utan förfång för lånerörelsen för jordbruksändamål kunde ske, för bostadslägenheter taga i anspråk större belopp än det sist angivna;

b) såsom kapitalökning för egnahemslånefonden anvisa för budgetåret 1933/1934 ett reservationsanslag av 13,000,000 kronor;

B) att motionen II: 262 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid denna punkt hade reservation utan angivet yrkande avgivits av herr *Johansson* i Uppmälby.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Osberg:** Herr talman! Vid riksdagens början tillät jag mig väcka tvenne motioner. I den ena hemställde jag om ändrade grunder beträffande organisationen för den statsunderstödda egnahemsverksamheten och i den andra om en förstärkning av egnahemslånefonden.

Om den förra motionen yttrar utskottet följande: »Beträffande härefter motionen II: 262 går denna i huvudsak ut på en omorganisation av statens egnahemslånerörelse genom de nuvarande egnahemsnämndernas ersättande med av vederbörande kommuner och landsting valda organ. Utskottet vill erinra, att egnahemsrörelsens nuvarande organisation genomförts så sent som 1928 och att den då beslutade organisationen i varje fall innebar ett förstärkande av statens inflytande genom bestämmelsen, att två av egnahemsnämndernas fem ledamöter skola utses av Kungl. Maj:t. Då utskottet håller före, att någon ytterligare tids erfarenhet rörande verkningarna av denna organisation torde

Ang. kapitalökning för egnahemslånefonden m. m. (Forts.)
böra avvaktas, innan frågan om en helt ny organisation, såsom motionen innebär, upptages till närmare övervägande, anser sig utskottet icke böra nu påkalla någon hänvändelse till Kungl. Maj:t i saken. Utskottet kan sålunda icke tillstyrka motionen II: 262.»

Anledningen till att jag i år, fastän jag hade samma sak uppe i fjol, vågade göra en framställning i ämnet, var delvis den, att vi fått så många nytillkomna ledamöter här i kammaren, så att jag tänkte mig möjligheten av att det kunde finnas en annan inställning till frågan än vad fallet var i fjol. Men detta var egentligen icke huvudsaken utan det var, att här har genom Kungl. Maj:ts försorg tillkommit ett par andra förhållanden, som till sin art närma sig egnahemsrörelsen så mycket, att jag ansåg, att en omorganisation av denna lånerörelse verkligen vore påkallad. Vi ha sålunda fått en nyhet, som heter arbetarsmåbruk, och beträffande dessa är det nu stipulerat, att det skall finnas särskilda kommittéer ute i kommunerna, vilka kommittéer i första rummet skola taga hand om detta arbete. Vidare har det lagts fram förslag om förbättrings- och nybyggnadslån, och därvidlag föreslås, att kommunernas hälsovårdsnämnder skola taga hand om den saken, men att det hela vidare skall gå genom egnahemsnämnderna i länen och från dessa fram till egnahemsstyrelsen. Jag må ju säga, att jag högt uppskattar vad herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet gjort, då han kommit fram med de här förslagen. Men på samma gång tyder ju detta på att man i allmänhet inte är belåten med den regim, som vi nu ha.

Nu är det på det sättet, att egnahemsnämnderna utse s. k. kommunombud. Egnahemsnämnderna ha visserligen rätt — jag vill förutskicka det — att tillsätta nämnder, men det är sällan de begagna sig av detta, utan de ha i regel s. k. egnahemsombud. I de flesta fall är det så, att egnahemsnämnderna icke känna till dessa ombud och knappast ha reda på om de intressera sig för egnahemsrörelsen eller icke. Därför äro de nya uppslag, jag förut berört, bättre och det är i viss mån anledningen till att jag vågat göra denna hemställan om en omorganisation för att därigenom anknyta även egnahemslånerörelsen till en sådan anordning, som innebär, att man ute i bygderna valde egnahemskommittéer, som toge hand om det förberedande arbetet. Då skulle kommunerna kunna välja dessa egnahemskommittéer med urskillning; de kunde i mindre kommuner ha t. ex. tre ledamöter och i större kommuner fem ledamöter i en sådan kommitté. Härigenom bleve det givetvis på det sättet, att vederbörande väl kände till förhållandena både beträffande dem, som sökte lån och beträffande jordprisen och alla övriga förhållanden, som äro förknippade med egnahemslånerörelsen. Man skulle med andra ord få en fast organisation i bygderna, och det kan man inte säga att man har nu.

Då såväl hälsovårdsnämnderna, vilka enligt det nya förslaget skulle ha hand om förbättrings- och nybyggnadslånen, som ock de särskilda kommittéer, som skola väljas, när det gäller arbetarsmåbruken, utses efter allmän och lika rösträtt, då frågar jag mig, varför icke de särskilda egnahemsnämnderna i länen också skulle väljas efter allmän och lika rösträtt. Landstingen fingo då välja. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att när dessa egnahemsnämnder skola tillsättas, så sker detta ibland på alltför lösa grunder, trots att Kungl. Maj:t utser två av de fem ledamöterna.

En annan orsak till att jag gått fram med denna framställning just nu, är den, att om vi skola kunna få någon rättelse i de tråkiga förhållanden, som arbetslösheten medfört, så äro vi tvungna, säga vad man vill, att överföra någon del av de arbetslösa till jordbruksegnahem, om vi skola tänka på att komma fram till normala förhållanden igen. Jag tror knappast det är möjligt att på konstlade vägar uppehålla den oerhört stora industriarbetarstam, som landet

Ang. kapitalökning för egnahemslånefonden m. m. (Forts.)

har. Vi måste försöka att få en sådan sysselsättning åt dessa människor, som blir till båtnad för alla parter. Vi kunna inte i det evinnerliga hålla på att bygga vägar eller utföra sådana arbeten, som kunna anses mindre behövliga, åtminstone för närvarande. Om vi kunde tänka oss att inom ett par år vara kvitt arbetslösheten, vore ju ingen fara med nuvarande system, men jag kan försäkra, att det dröjer kanske tiotal år, innan man kan komma tillrätta med detta problem, man må resonera hur man vill och peka på vad man vill, men folket måste tillbaka till jorden. Kunna vi icke åstadkomma detta, medan vi ha medel för ändamålet, bliver det hela tröstlöst.

Det är därför vi böra så fort som möjligt — det är förresten redan i senaste laget — söka hjälpa en del arbetslösa till sådana utkomstmöjligheter, att de själva kunna försörja sig. Man säger att det är så dåligt ställt med jordbruket. Ja, det är visserligen sant, ingen kan jäva detta, men vad är grundbetingelsen för en mänsklig existens? Jo, det är att det finnes tillräckligt med föda, att man har hus att bo i, vilket ju är särskilt viktigt för oss, som bo i detta nordiska klimat, och vidare att man har kläder att kläda sig med. Detta är själva grundbetingelserna, och när människorna kommit dithän, är det kanske icke så mycket som ytterligare behövs. Sedan blir det fråga om halten av föda, bostäder och kläder.

När man genomförde omorganisationen av egnahemsförfarandet, var det flera socialdemokrater, som voro inne på samma bog som jag, att staten borde överta det hela. Det blir ingen rättelse, förrän det allmänna tagit den ekonomiska konsekvensen av egnahemsrörelsen, det är jag säker på. I många fall tilldelas sökandena allt för små lånebelopp, och på grund härav är det många som stupa: de få icke låna så mycket, att de kunna fullfölja sina intentioner och få icke hemmen färdiga. Om staten anser det lämpligt att överhuvud driva egnahemsrörelsen, så bör det vara så, att dessa personer kunna få hemmen färdiga. Att förluster icke kunna undvikas för egnahemsrörelsen är helt naturligt, men då har den stora kommunen, staten, lättare att bära de förluster, som uppkomma, än hushållningssällskapen. Hade man vid omorganisationen gått in på den bog, som de socialdemokratiska reservanterna önskade, så hade vi haft stabilare förhållanden på egnahemsområdet än nu. Det är nog så, om man skall följa de nya idéerna, att nybyggnads- och förbättringslån åt de sämst ställda småbrukarna är ett välfärdsarbete, och i och med detsamma man vidtager dessa åtgärder, höjes landet i värde. Detta kan man disputera om, när det gäller andra åtgärder och i all synnerhet, när man skall kasta ut tiotals miljoner till kontantunderstöd. Om man icke vidtager förnuftiga åtgärder, går nationen på glid mot förintelse. Därför är det bättre, att, medan man har något att ge, man ger det till sådana ändamål, som stärka nationen.

Det är icke för ro skull, som jag gått fram med denna framställning, och det vore önskvärt, om kammaren toge mera notis om den än fallet är. Det kommer en tid, då man måste ändra på regimen, och den är ej långt borta. Jag vet ej, om detta resonemang f. n. länder till resultat, men jag har ej kunnat underlåta att föra saken fram till riksdagens prövning. Jag kan försäkra herrarna, att det ej kommer att dröja länge, förrän man får ögonen öppna för bättre och stabilare metoder för egnahemsrörelsens bedrivande. Vad skola vi göra med de nya årgångarna av landsbygdens folk som tillkomma för varje år. Jag har själv erfarenhet från mina pojkår. Sedan föräldrarna då skrapat ihop en 150 kronor gav sig en i väg till Amerika och så undan för undan. När de kommo innanför Förenta staternas eller Kanadas gränser, voro de bärgade. Men vad skall man göra nu, när alla länder stängt till sina portar. Om vi ej kunna göra mer än att taga hand om dessa männi-

Ang. kapitalökning för egnahemslånefonden m. m. (Forts.)
skor och skaffa dem egna hem, göra vi dock en berömvärd tjänst. Men då måste ses till att få en organisation, som man kan ha förtroende för. Vad hindrar, att vi finge en finanscentral för hela riket, som skötte om finansieringen av hela egnahemsrörelsen? Varför ha ett trettiotal kassörer, som äro mellanhänder mellan staten och låntagarna? Det är orimligt. Här vore en centralisering på sin plats. Sammanfattningen av vad jag i detta avseende framfört, är, att vi böra ha lokala kommittéer i kommunerna. Länsnämnder, valda av landstingen, och en egnahemsstyrelse, som det kunde räknas med, och att den hade någon uppgift. Den skulle ha ansvar och vara klagoinstans. Om man nu vänder sig med klagomål till styrelsen, säger den, att det få ortsnämnderna ta hand om. Jag betraktar denna egnahemsstyrelse som en fullständig dekoration. Jag hoppas, att jordbruksministern med det intresse han har lägger detta till rätta på det sätt, som hans partivänner så förnuftigt sökte göra vid omorganisationen.

Herr talman! Det har ej stor betydelse, om jag yrkar bifall till min framställning, men jag kommer att göra det i alla fall.

Innan jag slutar, vill jag beröra en annan punkt, nämligen om utökning av lånesumman för egnahem med 5 miljoner kronor. Denna fråga har till min förnöjelse kommit på rätt bog, då Kungl. Maj:t begärt en utökning på 4 miljoner kronor. Jag ber om ursäkt, om jag säger något redan nu om premielånen. De komma under nästa punkt, men då behöver jag ej begära ordet vid denna. Jag har begärt ökning från 600,000 med 900,000, så att det tillgängliga beloppet skulle bli $1^1/_2$ miljon kronor. En egnahemsrörelse, som skall bedrivas utan premielån, är dömd till undergång. Det visar sig, att redan med de nuvarande låga beloppen har det gjorts en stor gärning för de fattiga människor, som försökt att slå sig fram på det området. Jag hoppas, att det skall bli beaktat ännu mer i framtiden.

Jag vill säga ännu en gång, att vi ej kunna komma fram till en avlyftning av de arbetslösas antal annat än genom jordanskaffning, det må heta egna hem, småbruk eller något annat. Allt, som är ägnat att stärka landsbygdens folk, bidrager även till att förbättra industribefolkningens ställning. Jag har frågat många av mina kamrater, vad de ämna göra för att avskaffa arbetslösheten. De veta ingenting. De stå handfallna. Vi få taga upp saken på skarpen, och jag ber att få yrka bifall till min framställning om omorganisation av egnahemsverksamheten.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Den ärade motionären talade om, att han under detta utlåtande funnit en socialdemokratisk reservation, som han ansåg vara förnuftig. Jag är den, som, när år 1928 fråga förelåg om omorganisation av egnahemsverksamheten, gick in för, att man skulle gå efter andra linjer än den kungl. propositionens, och fick med mig ett par av utskottets andra ledamöter. Emellertid ville utskottet ej lyssna till förslaget. Det var fråga om, att det hela skulle vara statligt och läggas efter de linjer, som herr Osberg nu föreslagit. Jag måste säga, att när man genomfört en organisation så nyligen som för fem år sedan, är det för tidigt att taga upp frågan igen. Och jag blev litet betänksam i fjol, när på grund av förhållandena i Malmöhus län det kom en kungl. proposition om att avlyfta från Malmöhus län stora förluster, som där skett, och att verksamheten skulle drivas av staten. Jag tänkte, att har man åsamkat sig förluster, såsom skett i Malmöhus län, är det bekvämt att säga, att det får staten taga hand om. Det var 50,000 kronor, som Malmöhus läns hushållningssällskap fick i fjol för att klara upp saken. Om man i ett enda tag överflyttar allt på staten, blir följden, att de nuvarande egnahemsnämnderna skola upplösas. De ha i alla fall haft vissa

Ang. kapitalökning för egnahemslånefonden m. m. (Forts.)

procent i förvaltningsbidrag under dessa år. Jag tror, att man får försöka bättra på de nuvarande förhållandena under den närmaste tiden. Jag hade den andra ståndpunkten tidigare, men jag har ej kunnat vidhålla den. Jag anser, att man skall låta det gå tillsvidare. Om nu dessa s. k. småbrukarlån skola regleras, skola ordnas på annat sätt och de komma att bestå i framtiden, så medger jag att det blir det märkvärdiga fallet, att man får en grupp, som behandlas på ena sättet, och en annan grupp, som behandlas på det andra sättet. Men den frågan ha vi i utskottet ej kunnat taga ståndpunkt till, därför att den ligger hos särskilt utskott, och man bör väl avvakta resultatet av dess arbete. Jag vill erkänna, att när jag i fjol fick se, hur man skött sig i Malmöhus län, tänkte jag, att det kanske var bra, att jag kom i minoritet med min uppfattning år 1928. Jag kände inte till detta då, men man lär ju så länge man lever. Som det nu är, kan man låta det gå några år och avbida.

Nu sade den ärade motionären, att det vore bättre, om man hade kommittéer inom kommunerna. Det är ingenting i den nuvarande lagstiftningen, som hindrar kommunerna att välja kommittéer. Då kommunen ej gör det, blir det bara ortsombud. Det måste egnahemsnämnden se till att sådana finnas, antingen en för var kommun eller en för ett par. Nu vet jag, att det råder olika förhållanden i olika delar av landet, och jag vet också, att det råder säregna förhållanden i Bohuslän. Om det nu är litet skavanker på en eller annan plats, få vi väl försöka att bättra på, men att, därför att det ej går som man vill i samtliga län, fem år sedan man gått in för en ny organisation kasta om, det vågar jag icke vara med om. Det hade varit lämpligt tillfälle för en ändring just då, när hela frågan om egnahemsrörelsen och dess organisation var uppe. Det var då jag tog upp denna fråga, men jag blev, som sagt, i minoritet och böjde mig. Jag hade en reservation, men jag kunde icke få med ens någon av mina partikamrater. Jag stod alldeles ensam. Jag tror, att det hade varit lyckligt, om man då hade lämnat mig stöd. När riksdagen då gick in på dessa linjer, få vi fortsätta några år, till dess vi få se, om den nuvarande organisationen kan vara möjlig. Den innebär dock en betydande förbättring mot vad förut gällde. Kungl. Maj:t tillsätter nu två ledamöter i varje nämnd. Därigenom har det allmännas inflytande stegrats. Man kan ju ha vissa betänkligheter mot deras tillsättande av Kungl. Maj:t. Jag säger ej det därför, att jag en gång var föreslagen att komma i en egnahemsnämnd, men dåvarande Kungl. Maj:t ej ansåg mig lämplig. Jag ansåg, att dåvarande Kungl. Maj:t hade fullständigt fog därför, och jag klandrar det ej. Det fanns en lämpligare person, en högerman, och han sattes dit. Det är saker som växla. Jag har känt det som en befrielse, att jag ej kom dit.

Som saken ligger till, vill jag, herr talman, säga, att jag nu ej är beredd, särskilt med de erfarenheter jag har från Malmöhus län, att släppa fria alla de nuvarande egnahemsnämnderna och hushållningssällskapen, som här äro ansvariga, och övervältra allt detta på staten. Det vore angenämt för dem att komma ifrån det, men så lätt böra de inte komma ifrån. Det är detta, herr talman, som gör, att jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag skall ej ingå på en debatt om egnahemsnämndernas organisation. Jag kan dock icke underlåta att säga, att det förefaller mig, som om motionärens uppfattning är rätt växlande och oklar, när han ena året träder in för att landstinget skulle välja ledamöter och ett annat år för att det skulle bli, såvida jag fattar honom rätt, en statsvald egnahemsnämnd eller egnahemslåneförvaltning.

Jag har egentligen begärt ordet för att till statsrådet rikta en hemställan, nämligen att, när Kungl. Maj:t utser ledamöter i egnahemsnämnderna, det

Ang. kapitalökning för egnahemslånefonden m. m. (Forts.)
tillses, att därtill ej utses ledamöter, vilka själva direkt eller genom egnahemsbolag syssla med jordstyckningsverksamhet. Jag tror, att det är av synnerlig vikt, att detta iakttages, och jag vill uttala en önskan, att så blir fallet i framtiden.

Herr **Osberg:** Herr talman! Jag vill bara gent emot herr Magnusson säga, att jag är icke alls växlande, och det står i motionen vad jag framfört. Jag har velat, att kommunerna skulle välja egnahemskommittéer ute i bygderna och sedan landstinget välja nämnd för länen. Jag lämnade icke några närmare upplysningar om det här, men herr Magnusson, som läser alla motioner, har säkert sett det. Det är intet växlande, utan jag har nog samma uppfattning nu, som jag haft förut. Nog blir det ganska egendomligt, herr Magnusson, att vi skola ha tre olika organ, som fungera ute i bygderna, en när det gäller egnahemslån, en när det gäller arbetarbostäder och en när det gäller förbättringslån, och dessa tre organ skola sedan vända sig till egnahemsnämnden för länet, och sedan skall det gå vidare till egnahemsstyrelsen, och en egnahemsstyrelse, som icke har någonting att säga till om utan som bara sitter, såsom jag förut sagt, såsom en dekoration. Det är synd, att icke utskottets ordförande kunnat klämma till med sin uppfattning. Det är icke min mening att vi skola hålla hushållningssällskapen skadeslösa, och hade hans uppfattning förra gången fått göra sig gällande, så hade historien i Malmöhus län kunnat förebyggas. Det behövs enhetliga principer och en styrelse, som vet vad den skall göra, så att det inte blir något schackrande. Styrelsen får icke, när den får en förfrågan, återsända den och säga, att det får ni reda upp själva.

Jag vågar påstå, att frågan inom få år återkommer, och jag vill än en gång säga herr statsrådet, att det är orimligt med tre myndigheter, som handhava samma sak ute i bygderna, för att den sedan skall gå i fortlöpande riktning från egnahemsnämnden upp till egnahemsstyrelsen. Men jag hoppas, att vi i sinom tid skola vinna rättelse.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen först därå given proposition blev utskottets hemställan i mom. A) av kammaren bifallen.

Vidare framställde herr talmannen propositioner rörande utskottets hemställan i mom. B), nämligen dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till motionen II: 262; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Punkten 2:o.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 48, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för anskaffande av samfällda jordbruk; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Ang. ackordslån och stödlån åt jordbrukare.

Härefter förelåg till avgörande jordbruksutskottets utlåtande, nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ackordslån och stödlån åt jordbrukare jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. ackordslån och stödlån åt jordbrukare. (Forts.)

Därvid anförde:

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag skall endast be att få säga ett par ord. Jag hade förra året, då frågan var före i riksdagen, den uppfattningen, fastän jag gillade åtgärden med stödlån, att man dock icke tog steget fullt ut med att skapa en för utlämnande av dessa lån fullt tillräcklig organisation, och att när det gäller en verksamhet av detta slag och så pass betydande belopp, man också bör tillse, att det skapas en organisation, vilken är fullt vuxen och lämpad att handhava den rätt så vanskliga lånerörelsen. Jag är icke beredd att fälla något generellt klandrande omdöme om huru denna verksamhet handhafts. Jag vågar hoppas, att den i stort sett utfallit väl, men på grund av iakttagelser, som jag själv gjort och då jag fått bekräftat, att samma förhållande förekommit på flera håll inom landet, anser jag mig böra meddela denna iakttagelse.

Nu har det ju varit så, att handhavandet av denna låneverksamhet i betydande utsträckning blivit överlämnad åt personer, vilka äro förtroendemän i sitt län men som ofta äro så pass upptagna med annan verksamhet, att det varit svårt för dem att finna tillräcklig tid för en ingående prövning av låneansökningar. De ha då varit i mycket hög grad beroende av utlåtanden och omdömen om de lånesökande, som de kunnat erhålla från respektive ortsombud. Det är givet, att man i betydande utsträckning varit nödsakad att lita på dessa ortsombud. Det kan också medgivas, att t. ex. vederbörande orters auktionister, som i viss omfattning varit ortsombud, mycket väl känna vederbörande lånesökandes ekonomiska ställning. Men det är mänskligt, om detta ombud har en viss känsla av att vederbörande lånesökande har en förfallen skuld till auktionisten, vilken han har viss svårighet att betala, det är mänskligt, säger jag, att det kan influera på det utlåtande detta ortsombud avger, ty genom att han lämnar ett tillstyrkande omdöme har han möjlighet att få betalt för sin auktionsfordran.

Jag vet, att det är en ganska allvarlig anmärkning jag här riktar. Jag riktar den icke mot någon given person, men jag framför den på den grund, att till min kännedom kommit förhållanden, vilka otvivelaktigt peka i den riktningen, och jag har fått bekräftat, att liknande har ägt rum i olika delar av landet. Jag anser mig pliktig att framföra detta och betonar, att det är av allra största vikt, att utlämnandet av dessa lån sker på sådant sätt, att icke ens skymten av en berättigad misstanke kan uppstå, att det icke alltid förfares juste vid utlämnandet av stödlånen. Jag har, herr talman, blott velat uttala detta och har i övrigt intet yrkande.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Sköld:** Herr talman! Det har icke undgått vare sig de institutioner, som utlämna lån, eller jordbruksdepartementet, att det varit ett visst gnissel och vissa olägenheter förenade med den organisation, som skapades av förra årets riksdag, men det kan sägas såsom försvar, att den organisationen improviserades under en mycket brådskande arbetstakt i riksdagen. Det gällde dessutom att på en mycket kort tid sätta en omfattande apparat i verksamhet, och det är då naturligt, att den apparaten icke i allo fungerat så som man skulle önskat. Men jag vill försäkra herr Magnusson, att alla klagomål av berättigad natur, som framförts, komma att bli tillgodosedda, då riksdagen nu fattat beslut och man går att för ett kommande budgetår reglera denna sak.

Herr **Osberg:** Herr talman! Jag måste ge herr statsrådet rätt i att det gått till så som han sagt, och att det brister på många håll, vet jag också.

Ang. ackordslån och stödlån åt jordbrukare. (Forts.)

Men det är icke så gott för en kommitté på tre personer, som skola skipa rättvisa. De kunde ha tillförlitliga kommittéer i kommunerna, att vända sig till, som känna personerna. Men på detta område kan herr Magnusson och jag komma på samma linje. Det vore bra med en kommitté i varje socken. Hela saken är en välfärdsanordning. Vare sig vi kalla det egnahemslån eller stödlån, så går det ut såsom lån åt behövande jordbrukare, om det överlämnas åt en kommitté i varje kommun att ordna detta i första hand. Då ha vi en grund att bygga på, och då behöver icke herr Magnusson komma med sina klagomål.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag tror inte, att en sockenkommitté är den lämpligaste att ge ett omdöme, som skall vara grundläggande för låns beviljande, och det av det skälet, att sockenkommitterade ofta äro för nära bekanta med den lånesökande och följaktligen icke tillräckligt oberoende i sitt omdöme.

Men jag begärde icke egentligen ordet för att säga detta, utan för att giva mitt erkännande åt vad herr statsrådet anförde både beträffande de svårigheter, som förra året förefunnos, och beträffande det uttalande han gjorde, att man kommer att tillse, att organisationen kommer att göras så god som möjligt.

Herr **Osberg:** Herr talman! Jag vill bara säga gent emot vad herr Magnusson sade därom, att vederbörande i kommunerna stå för nära varandra, så att det är fara, att de favoriserade varandra, inom de svenska samhällena anses ju avundsjukan vara det värsta lytet. Det är ingen fara i synnerhet om det sitter några stycken i en kommitté. Där släppes nog ingen igenom utan att vara berättigad till hjälp från en sådan välfärdsanordning som den vi nu tala om.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Ang. de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna.

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 50, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna; och yttrade därvid:

Herr **Paulsen:** Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att göra något yrkande utan endast för att framhålla den olikhet, som finnes mellan dessa båda växtförädlingsanstalter, varom här är fråga, så att det icke skall se ut, som om båda växtförädlingsanstalterna vore likvärdiga ur statens synpunkt.

Det är ju så, att Sveriges utsädesförening i Svalöv har en fullt fristående ställning gent emot det bolag, som sköter affärsverksamheten. Ingen vetenskapsman vid Svalöv behöver i sina utlåtanden taga den ringaste hänsyn till hur det går vid försäljningen, utan han kan i sina uttalanden hålla sig till de resultat, som han kommer till vid sina forskningar. Vid Weibullsholm är det återigen så, att den vetenskapliga och affärsmässiga verksamheten äro helt förenade. Svalövsanstalten är en statsanstalt sedan gammalt. Staten tillsätter en stor del av styrelsen. Tjänstemännen ha avlöning och pension i enlighet med vad statstjänarna i allmänhet ha, under det att Weibullsholm är en alldeles fristående anstalt, som kan handla angående avlöningar åt tjänstemännen och dylikt som den behagar. Det är en fristående anstalt, som har anslag av staten till sin verksamhet.

Ang. de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna. (Forts.)

Herr **Carlström:** Herr talman! Jag skulle icke ha begärt ordet, om icke herr Paulsen väckt denna fråga på tal i kammaren. Jag skulle vilja säga det, att jag för min del har samma uppfattning som herr Paulsen i detta fall, och jag har låtit den framskymta vid åtskilliga tillfällen, då det varit fråga om dessa båda anstalter. Jag kan också be att få säga det, att detta lilla utskottsutlåtande har blivit så litet på grund därav att vi från skilda håll icke velat föra fram våra meningar och sätta så att säga frågan på sin spets. Det var ju så, att man hade liksom på känn, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet hade i sitt uttalande i propositionen velat gå in för att draga liksom ett likhetstecken i viss mening mellan dessa båda anstalter. Inom avdelningen hade man också i sitt förslag till utskottsutlåtande gått in för ett uttalande, som pekade i den riktningen. Jag anmälde då min reservation mot ett sådant understrykande men lovade att icke reservera mig i den händelse man strök denna passus. På det sättet fick utskottets utlåtande det lilla omfång det har. Då den föregående ärade talaren har fört frågan på tal, har jag endast velat använda tillfället att såsom min mening också uttala, att när utskottet »icke har sagt något», så vill det säga så mycket som det, att det icke heller kan gå in för att i fortsättningen tänka sig, att det skulle bli något likhetstecken mellan dessa båda anstalter, ty det föreligger en väsentlig skillnad mellan den sedan långt tillbaka statsunderstödda Svalövsanstalten och den under senare år tillkomna anstalten Weibullsholm. Jag har, herr talman, endast velat uttala min mening, då frågan i alla fall kommit upp i debatten.

Herr **Nilsson** i Hörby: Herr talman! Jag blev inte riktigt klok på vad de föregående ärade talarna egentligen syftade till med sina anföranden, men jag skall dock begagna tillfället att säga ett par ord för att få till protokollet och i tryck en annan mening än den herr Paulsen och herr Carlström uttryckt. Först vill jag gentemot herr Carlström säga, att det hade nog varit lyckligt, om utskottet bibehållit den formulering, som chefen för jordbruksdepartementet föreslagit, alltså den formulering, som den kungl. propositionen innehöll. Det ligger, mina herar, ett segt och mångårigt arbete bakom dessa båda linjer, och detta, att man gång på gång motarbetar Weibullsholm, syftar till ett bestämt mål, och det är, att Svalöv skall erhålla monopol på fröodlingsverksamheten i alla dess former. Jag vill passa på att deklarera, att jag är icke någon anhängare av monopol. Om Svalöv bleve ensam på området, finge vi jordbrukare betala det. Och den omständigheten, att herr Paulsen numera tillhör styrelsen för denna institution, inverkar icke på min uppfattning härvidlag. Jag tror icke, att om Svalöv bleve ensam herre på täppan, herr Paulsen vore mäktig att avvisa från jordbruket de risker, som en monopolställning skulle medföra.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 7.

Härpå föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden

nr 51, i anledning av väckt motion om nedskrivning i vissa fall å av staten utlämnade vattenavtappnings- och torrläggningslån; samt

nr 52, i anledning av väckt motion om anvisande av medel för vissa förberedande åtgärder för ett torrläggningsföretag inom Västmanlands och Uppsala län.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Om understöd till Virestadssjöarnas sänkningsföretag.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 53, i anledning av väckt motion om understöd till Virestadssjöarnas sänkningsföretag.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 106, av herr *Mattsson* hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Virestadssjöarnas sänkningsföretag tilldelades statsbidrag ur allmänna avdikningsanslaget och statslån ur odlingslånefonden med sammanlagt 100,000 kronor fördelat efter de grunder, som nu gällde för bidrag och lån.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Henriksson, Liedberg* och *Gustafson* i Vimmerby, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med anledning av förevarande motion måtte medgiva, att Kungl. Maj:t finge efter den närmare utredning, som kunde befinnas erforderlig, och på de villkor Kungl. Maj:t ägde föreskriva av statens avdikningsanslag och statens avdikningslånefond bevilja Virestadssjöarnas sänkningsföretag ytterligare bidrag med sammanlagt högst 100,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, erhölls ordet av

Herr **Gustafson** i Vimmerby, som yttrade: Herr talman! Jag har jämte två andra av jordbruksutskottets ledamöter vid detta utskottets utlåtande fogat en reservation, och jag anhåller att i anslutning till denna få säga ett par ord. De av kammarens ledamöter, som läst föreliggande utskottsutlåtande, ha icke kunnat undgå att finna, att det rör sig om ett av de många vattenavledningsföretag, som under de senaste åren i ekonomiskt hänseende slagit mindre väl ut. Att så blivit fallet beror, såsom i åtskilliga andra fall, på att de kostnadsberäkningar, som vid lagasynförrättningen gjorts, icke visat sig hållbara vid arbetets utförande.

Nu har herr Mattsson väckt en motion och hemställt, att riksdagen skulle bevilja detta företag, Virestadssjöarnas sänkningsföretag, ett utökat statsbidrag och lån med 100,000 kronor. Utskottet har emellertid icke velat vara med om att förorda motionen. Jag tror dock, att jag kan säga, att man har inom utskottet från alla håll haft den uppfattningen, att det här rör sig om ett företag, vilket i ekonomiskt hänseende ligger så till, att det ovillkorligen påkallar ytterligare understöd från statens sida, men man har i alla fall i utskottet avstyrkt motionen under hänvisning till att det icke skall ifrågakomma amortering eller förräntning av statslånet förr än under år 1935. Man har också hänvisat till att i utskottets utlåtande nr 51 begärts en allsidig utredning om alla likartade företag, som kunna befinnas vara i behov av ökat stöd från statens sida i ekonomiskt hänseende.

Naturligtvis har ett sådant uttalande ett visst fog för sig, men vi, som reserverat oss för bifall till motionen, hålla före, att i detta fall så exceptionella förhållanden föreligga, att motionen nu omedelbart borde bifallas. Det är nämligen på det sättet, att detta företag i olikhet med så många andra mindre vällyckade vattenavledningsföretag har en mycket stor svävande skuld utöver statslånet. Vi ha ansett, att det är ingalunda lätt för den arbetsstyrelse, som fungerar, eller för andra att stå i personlig borgen för dessa lån. Vi äro också

Om understöd till Virestadssjöarnas sänkningsföretag. (Forts.)

på det klara med att det icke är möjligt att i dessa för jordbruket i ekonomiskt hänseende så brydsamma tider företaga någon utdebitering på intressenterna för att minska denna svävande skuldsumma.

Nu förstår jag mycket väl, att det icke kan finnas någon tanke på att kammaren skall bifalla vår reservation, men jag har icke kunnat underlåta att uttala, att det synes mig, som om det varit riktigast, ifall man redan i år gått in för att bevilja ett ytterligare statsbidrag och ytterligare lån till det ifrågavarande företaget. Såsom frågan nu ligger till och då jag förutsätter, att kammarens ledamöter icke komma att bifalla motionen, vill jag uttala den förhoppningen, att det skall bli möjligt för intressenterna där nere att så att säga ekonomiskt leva sig fram ännu ett år, till dess vi få den utredning, som kammaren nyss beslutat, genomförd, och att Kungl. Maj:t, såsom en följd därav skall finna lämpligt att framlägga ett förslag om ytterligare bidrag till ifrågavarande företag, som enligt min mening är i behov av skyndsam och effektiv hjälp för att kunna klara detta i sitt slag ganska stora vattenavledningsföretag.

Herr talman, jag tillåter mig att yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Vidare anförde:

Herr **Carlström:** Herr talman! Den föregående ärade talaren uttalade själv, att han icke ansåg det möjligt att få kammaren med på reservationen, men han slutade ändå med att yrka bifall till densamma. Det är ju på det sättet, att detta företag, som nu har det så bekymmersamt, tyvärr icke är det enda här i landet, som har det svårt. Vi finna ju, att andra kammaren, när det gällde jordbruksutskottets utlåtande nr 51, som vi nyss behandlade, på utskottets förslag gått in för att en utredning från lantbruksstyrelsens sida skall sättas i gång rörande möjligheterna för sådana företag att få ytterligare hjälp i det ena eller andra fallet. Då den föregående talaren pekade på att dessa intressenter ha det svårt, vill jag ingalunda förneka, att så är förhållandet, men jag kan trösta honom med — om det är någon tröst — att det finns ofantligt många företag i samma belägenhet, som ha det ännu svårare. Den motion, som ligger till grund för nyssnämnda utredningskrav, pekar på ett fall nere ifrån Småland, där det ligger till på det sättet, att intressenterna ha på grund av oguldna vattenavdikningslån efter exekutiv auktion fått gå ifrån sina fastigheter. Skulle det vara angeläget att omedelbart ingripa i nu ifrågavarande fall, skulle det i det omtalade fallet vara betydligt mera angeläget än i detta, ty det ligger ändå till så, att intressenterna uti nu ifrågavarande företag ha fått anstånd i fråga om betalningen av sina amorteringar och räntor, och sålunda kan man säga, att de för närvarande icke hotas med att behöva gå ifrån gård och grund.

Lantbruksstyrelsen såväl som statskontoret uttala ifråga om detta företag, att man icke nu borde gå in för att tillgripa några åtgärder förrän man gjort den av kammaren nyss beslutade utredningen om sättet och vägarna för att kunna bispringa företag av denna karaktär. Jag tror således, att vi litet var, även den föregående ärade talaren, kunna vara övertygade om att det skulle vara ganska orimligt att begära att vi redan i år skulle besluta att bevilja dessa företag utan ytterligare utredning det ena eller andra bidraget. Det är tämligen tydligt att vi få försöka vänta till dess lantbruksstyrelsen hunnit verkställa denna utredning. Sedan får man se, på vilka vägar man kan komma fram.

Om understöd till Virestadssjöarnas sänkningsföretag. (Forts.)

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Mattsson:** Herr talman, mina damer och herrar! Om man icke direkt deltagit i utförandet av större sänkningsföretag, har man säkerligen svårt att föreställa sig, vilka stora svårigheter och vilken tidsutdräkt som möta intressenterna. Utförandet av Virestadssjöarnas sänkningsföretag är ett över hundraårigt önskemål från delägarnas sida. År 1828 hölls det först kända sammanträdet för utförandet av detta företag. Det kom då icke till utförande, utan det utfördes endast vissa mindre arbeten å vissa delsträckor. Sedan gick det till år 1874, då ett fullständigt förslag förelåg till utförande. Detta förslag strandade emellertid på formella hinder. Tiden gick sedan till år 1888, då åter ett fullständigt förslag förelåg för utförande av företaget, men det strandade också på samma skäl. Sedan gick tiden fram, tills det företag påbörjades, som nu kommit till utförande. Dessa intressenter i företaget ha kommit att få utföra detta arbete under den allra värsta dyrtiden och under de allra mest ogynnsamma förhållanden för jordbruket. Jag skall här icke upprepa gången av detta företags utförande, dess kostnader och svåra ställning, utan jag ber att få hänvisa till statsrevisorernas uttalanden samt till reservanternas i jordbruksutskottet intagna uppgifter och meddelanden ävensom till de skäl, som herr Gustafson i Vimmerby anfört.

Denna historik visar, att företagets utförande var en livsfråga för intressenterna och för de småbrukare, som det berör. Av handlingarna framgår, att företagets intressenter äro till antalet icke mindre än 211, att det berör 1,000 personer och att av dessa delägare icke mindre än 90 % äro småbrukare med s. k. ofullständiga jordbruk. Härtill kommer, att jordbruken i denna trakt äro av mycket stenig beskaffenhet. Följaktligen är det ett livsvillkor för dessa att få den litet bättre jord, som ligger i dalgången, tillförd sina småbruk. Trots att dessa småbrukare varit och äro så skuldsatta, ha de gjort vad på dem ankommit, och detta visas därav att de under åren 1930—1931, fast de erhållit hjälp i form av statsanslag och statslån, inbetalat icke mindre än 80,000 kronor eller 1,000 kronor per delaktighetsprocent. Företaget har, såsom jag nyss nämnde, återstående skulder, vilka uppgå till icke mindre än 106,300 kronor, och ligga i växlar och amorteringslån, varav flera äro förfallna.

Då herr Carlström här säger, att det är flera företag, som stå i en svår ställning, ber jag att beträffande det av honom berörda och i utskottets utlåtande nr 51 omnämnda företaget få erinra därom att där förelåg i varje fall ett tvåårigt anstånd med amorteringen av statslånet. Här föreligger det en skyldighet för oss att inbetala denna amortering och dessa växlar. Huru skola vi göra?

Vid bedömandet av frågan om ytterligare statshjälp till detta stora småbrukarföretag är det härutöver berättigat att taga hänsyn till att intressenterna icke erhållit mer än $^1/_3$ i statsanslag och $^2/_3$ i statslån till de beräknade kostnaderna, cirka 700,000 kronor, men att kostnaderna uppgått till cirka 900,000 kronor. Man måste förstå en del delägare och småbrukare, då de se detta och säga: Ja, men staten betalar 50 % och mera till mindre improduktiva arbeten. Varför kunna icke vi få hjälp i vår stora nöd? Detta företag, om något, har väl hittills berett och kommer att i framtiden bereda arbete. Huvudparten av kostnaderna har gått till direkta arbetslöner för många arbetare i många år. Vi ha för utförandet nödgats betala de sista åren 95 öre och 1 krona i timmen för att få företaget slutfört. Redan skola vi, genom att de torrlagda markerna inräknats såsom en förhöjning av våra fastigheters taxeringsvärden, börja att betala skatt härå till stat och kommun.

Statsrevisorerna vitsorda, att intressenterna i företaget äro i ett prekärt ekonomiskt läge, likaså lantbruksstyrelsen, som i sitt utlåtande tillstyrker dels

Om understöd till Virestadssjöarnas sänkningsföretag. (Forts.)

anstånd med räntebetalningen ytterligare två år och dels en framflyttning av tidpunkten för gäldande av första annuiteten å statslånet.

Nu får jag väl trots jordbruksutskottets majoritets avstyrkande av motionen säga, att majoriteten på annat sätt tillstyrker och anser hjälp nödvändig och skälig, då den föreslår, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt låta verkställa utredning av detta samt andra liknande företag, men jag kan icke fatta, att i detta fall någon närmare utredning är erforderlig. För detta företags delägare ligga svårigheterna såsom nyss nämnts närmast i betalningen av dessa växlar och dessa skulder, som redan delvis äro förfallna. Härtill kommer, att vid ett bifall till motionen skulle de flesta, som nu avsagt sig båtnaden, säkerligen återkalla densamma och detta i sin tur förbättra de övriga delägarnas ställning. Företaget utföres nämligen efter den gamla 1879 års dikningslag. I detta fall kan man säga, att snar hjälp är dubbel hjälp.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till det av reservanterna gjorda yrkandet.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag skulle kanske icke ha tagit till orda i denna fråga, men att jag så gör beror på det nyss omnämnda förhållandet, att föregående års statsrevisorer hade anledning att granska detta företag likaväl som en del andra avdikningsföretag. Personligen hade jag tillfälle att under revisionen besöka Virestad och därigenom bilda mig en uppfattning. Det är anledning att dröja något vid saken, icke minst av det skäl, som herr Carlström anförde, då han sade, att de, som intresserade sig för Virestadsföretaget, kunde trösta sig med att det finns ofantligt många andra företag här i landet, där delägarna hade det ännu sämre ställt än delägarna i Virestadssjöarnas sänkningsföretag, och Gudi klagat hade herr Carlström rätt i detta sitt uttalande. Om man varit i tillfälle att bo nära något av de misslyckade torrläggningsföretagen, kan man icke undgå att få ett livligt intryck av att dessa icke planerats med nödigt förutseende och att de sålunda långt ifrån att bli till den välsignelse och nytta, som därmed avses, bli till skada och ruin för många delägare. Det måste sägas ut, att det ligger ett ofantligt ansvar i att genomdriva ett torrläggningsföretag under vederbörande statstjänstemans ledning och ansvar, då ofta delägarna föras in i ekonomiska äventyrligheter, som de, på grund av bristfällig utredning, från början icke kunnat överblicka, och som för framtiden kan helt och hållet rubba deras ekonomiska ställning. Jag kan erinra om det bedrövliga företaget Hidinge—Spångakärren m. fl., där delägarna måste gå ifrån gård och grund, därför att de icke kunnat fullgöra den betalningsskyldighet, som sänkningsföretaget pålagt dem.

Beträffande Virestadssjöarnas sänkningsföretag kan jag såsom mitt personliga intryck betyga, att det förelegat starka skäl för dess genomförande, icke minst den omständigheten, att delägarna nästan uteslutande äro småbrukare och tidigare hade så små jordlotter, att de med hänsyn till tillgängliga arbetskrafter o. dyl. kunde utan svårighet odla och bruka det tillskott av jord, som genom sänkningsföretaget tillfördes dem. Å andra sidan kan man icke undgå att finna samma bristfällighet i planläggningen som på andra håll; en bristfällighet, som blir så mycket mera påfallande, som mot handläggningen av företaget — det har handlagts av två lantbruksingenjörer — ganska allvarliga anmärkningar kunna riktas. Herr talman, jag riktar ingen anmärkning mot den förste förrättningsmannen Ros' försiktiga båtnadsuppskattning. Jag tror, att det finns mindre skäl att rikta anmärkning mot denna än mot den generella båtnadsuppskattning, som efterträdaren genomförde, då han, utan att, såvitt jag känner förhållandet, på marken göra

Om understöd till Virestadssjöarnas sänkningsföretag. (Forts.)

en noggrann undersökning, endast med ledning av föregående undersökning höjde båtnadsvärdet med 120 %, en generalisering, som givetvis icke kan innebära tillräcklig noggrannhet. Ty även om jordvärdet generellt under mellantiden ändrat sig därhän, att jordens värde stigit med 120 %, så är detta ingalunda fallet tunnland för tunnland, utan det kan vara så, att viss jord stigit kanske tre gånger i värde på grund av sin beskaffenhet medan annan jord icke alls kan tilläggas något höjt båtnadsvärde. Det är också givetvis en stor felaktighet, när undersökningen utföres så bristfälligt, att i detta fall, där man lätt kunnat genom en enkel bottenpejling utröna djupet och se, om icke bankar eller grund i sjöarna avstängde vattenavloppet, sådan icke utförts av någondera av förrättningsmännen, utan att man senare mött den oangenäma överraskningen att nödgas uppmuddra en betydande sträcka i sjön Låkan, vilket kostade företaget, om jag minns rätt, 30,000 à 40,000 kronor.

Jag skall icke trötta kammaren med att yttra något vidare om detta. Jag hade närmast begärt ordet för att säga, att man icke komme ifrån den bestämda uppfattningen, att planläggningen av torrläggningsföretag på många ställen och i många fall icke letts med den omsorg och det förutseende, som är nödvändigt, då det gäller så stora och kostsamma företag. Delvis torde det bero därpå att lantbruksingenjörerna betjäna sig av biträden, som kanske sakna de nödvändiga förutsättningarna för att bedöma ett företag. Lantbruksingenjören tar sig icke eller har kanske icke tid att utöva kontroll över det utförda arbetet men tager det i alla fall i viss mån på sitt tjänsteansvar, men det slutliga kostsamma ansvaret få tyvärr delägarna och statsmakterna vidkännas i form av betydligt överskridna kostnader för företagets utförande. Jag erkänner gärna, att det i många fall är av utomordentligt stor betydelse att få våra sumpmarker utdikade, ehuruväl jag anser, att det finnes vissa fall, där det varit bättre, om det varit ogjort. Vi måste dock ha klart för oss, att det leder till svårigheter och besvärligheter av synnerligen allvarligt slag, när det visar sig att båtnadsberäkningarna äro gjorda i överkant och kostnadsberäkningarna i underkant. Sedan står företag efter företag i det skick som det här föreliggande eller i det ännu sämre skick, som många andra företag befinna sig uti. Man har rätt att kräva, att handläggningen sker med mera omsorg, så att om möjligt dylika överraskningar undvikas. Jag vet fullerväl, att man här rör sig med så många okända och genom undersökning knappast utredbara faktorer, att överraskningar kunna inträffa, men i många fall visar dock en granskning, att hade undersökningen skett med större noggrannhet, hade dylika överraskningar icke behövt inträffa.

Då jag nu har ordet och för att undvika att kanske behöva säga detsamma, när statsrevisorernas berättelse kommer på kamrarnas bord, så vill jag säga, att det gäller också att tänka efter, huruvida det finns möjlighet att genomföra några åtgärder, varigenom sådana missräkningar som de här skildrade kunna undvikas. Det är, mina herrar, kanske icke så lätt att säga vad som bör göras. Utöver att större noggrannhet och tillförlitlighet måste krävas av lantbruksingenjörerna och deras biträden torde det kunna ifrågasättas, då det nu gäller så stora värden, huruvida icke en grundligare granskning måste ske i lantbruksstyrelsen, där granskningen nu är rent siffermässigt teknisk, men knappast utgör en granskning, som går in på ett bedömande av företagets bärighet, och som icke alls innefattar granskning på platsen av huruvida undersökningen och kostnadsberäkningen är tillförlitlig. Det kan ifrågasättas, huruvida icke lantbruksstyrelsen i detta fall bör förstärkas med en ekonomiskt och tekniskt fullt kunnig kraft, som hade till uppgift att på ort och ställe undersöka företaget, innan vederbörande ämbetsverk tar ställning till huruvida företaget skall godkännas eller icke. Jag vet väl, att detta innebär en

Om understöd till Virestadssjöarnas sänkningsföretag. (Forts.)

kostnadsökning, men om man mot denna kostnadsökning sätter de mycket svåra överraskningar i kostnadshänseende, som man har fått vidkännas genom otillräckliga och otillförlitliga undersökningar, så synes det mig, att det finns skäl att taga en dylik kostnadsökning under omprövning. Jag skulle vilja ifrågasätta, huruvida icke den av mig antydda åtgärden bör vidtagas kanske i samband med lantbruksstyrelsens omorganisation eller på annat sätt. Jag är icke beredd och kan icke här komma med något bestämt förslag, utan jag har endast nu velat skissera detsamma.

Beträffande det här föreliggande ärendet kan jag för min del icke annat än biträda utskottets förslag. Jag tror, att delägarna måste i detta fall ge sig till tåls, till dess den undersökning, som nyss blivit beslutad, har ägt rum och man därigenom blivit i tillfälle att kanske på nya eller i varje fall fylligare utredningar taga ståndpunkt till det här föreliggande förslaget.

Häruti instämde herr *Persson* i Fritorp.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Under de senaste riksdagarna har ju jordbruksutskottet haft att behandla sådana spörsmål som det förevarande i mycket stort antal. Vi ha därvid på grund av motioner tillstyrkt bidrag och även tillstyrkt nya lån, men vi ha aldrig ansett oss kunna göra det i andra fall än där vederbörande myndigheter ha tillstyrkt det. Jag kan försäkra motionären, att man från avdelningens och från utskottets sida nog behjärtat det läge, i vilket detta sjösänkningsföretag befinner sig, men vi ha ansett, särskilt på grund av att vi nu skrivit och begärt en utredning, att mot myndigheternas avstyrkande är det ytterligt svårt för ett utskott att tillstyrka ett sådant anslag, som det här är fråga om. Frågan var ju uppe i fjol, och då beviljade riksdagen uppskov med ränta och amortering. Detta uppskov betydde för statsverket och för intressenterna 45,000 kronor. Lantbruksstyrelsen tycker nu, att då inga amorteringar och räntor behöva erläggas förrän 1935, borde man åtminstone kunna ställa sig avvaktande till dess att frågan hinner bli utredd.

Jag har liksom herr Magnusson i Skövde besökt detta företag och jag vill säga, att det är icke något misslyckat företag, därför att den odlingsbara jorden var enligt min uppfattning av rätt god beskaffenhet. Det skulle emellertid medföra konsekvenser, om vi i jordbruksutskottet skulle börja tillstyrka motioner emot ämbetsverken. Ha vi börjat med det, få vi också hålla på. Vi ha ju haft en hel massa sådana frågor som denna under de gångna åren, Spånga—Hidinge, Kilaån och Hornborgasjön, men vi ha aldrig vågat oss på att tillstyrka i de fall, då myndigheterna icke ha gjort det. Jag talade med motionären, när han väckte sin motion, och jag trodde då, att ämbetsverket skulle tillstyrka och sade därför, att blir det tillstyrkt av dem, så finns det utsikter, att det även kan tillstyrkas av jordbruksutskottet. Jag har ställt mig, kan jag säga, helt neutral på avdelningen och i utskottet. Vi hade två alternativ att välja mellan, och det ena av dem är det, som nu är reservation. Jag måste emellertid ge herr Carlström rätt i hans uppfattning. Vi ha beviljat bidrag till somliga företag och avslagit bidrag till andra, och sedan har man året därpå kunnat påvisa, att de, som fingo avslag, hade det mycket värre än de, som fingo bidrag. När vi remittera en fråga till lantbruksstyrelsen för att få höra dess yttrande, så svarar den i allmänhet, såsom framgår av utskottets utlåtande nr 51, att lantbruksstyrelsen har under den knappa tid, som under remisstiden stått till styrelsens förfogande, icke kunnat vidtaga en grundlig undersökning.

Nu antar jag, att denna undersökning skall komma till stånd fortast möjligt

Om understöd till Virestadssjöarnas sänkningsföretag. (Forts.)

och att man därvid skall taga upp alla de företag, som kunna anses vara av den natur, att de behöva hjälp. Jag kan då icke tänka mig annat än att detta fall kommer att bli det, som man först tar upp, därför att det har ju påtalats här i år i riksdagen och även påtalats av statsrevisorerna. Under sådana förhållanden tänker jag, att det skall ligga på ett annat sätt nästa år, och jag skulle vilja vädja till motionären, om man icke skulle kunna försöka att hålla det flytande ytterligare ett år, ty från jordbruksutskottets sida tror jag icke man ställer sig avvisande, men herrarna förstå, att vi ge oss ut på ett gungfly, om vi utan myndigheternas tillstyrkan börja bevilja det ena här och det andra där. Vi kunna i jordbruksutskottet icke sitta och bedöma de särskilda fallen, och när remisstiden är så knapp, att vi få det svaret, att till och med kungl. lantbruksstyrelsen icke hinner undersöka saken, är det nog skäl uti att man får en undersökning gjord i förväg, så att man har klart för sig, vilka fall som kunna komma i fråga. Det riktigaste är säkerligen, att Kungl. Maj:t till nästa riksdag, när undersökningen är klar, plockar ut dessa företag och ser till vad som skall göras. Jag är medveten om att vi icke komma ifrån denna historia, utan att riksdagen måste träda emellan, men det kan omöjligen få ske på så lösa boliner som under de sista åren har skett både i jordbruksutskottet och i riksdagen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Mattsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Ang. statsbidrag till Frihamra-Täby torrläggningsföretag.

Sedan herr förste vice talmannen nu övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, föredrogs vidare jordbruksutskottets utlåtande, nr 54, i anledning av väckt motion om bidrag från statens avdikningsanslag till Frihamra-Täby torrläggningsföretag; och anförde därvid

Herr **Thorell:** Ehuru jag tror, att kammarens ärade ledamöter redan finna det något torrt med alla dessa torrläggningsföretag, som nu ha kommit efter varandra, och fastän jag är fullt på det klara med att det icke kommer att inverka på frågans avgörande i kammaren, ber jag ändå att i korthet få redogöra för det här föreliggande dikningsföretagets förhistoria.

Frihamra-Täby torrläggningsföretag berör en areal av 120 hektar åker.

Ang. statsbidrag till Frihamra-Täby torrläggningsföretag. (Forts.)
Kostnaderna beräknades ifrån början till 47,405 kronor 89 öre. Sedan företaget blev färdigt, visade det sig, att det fanns en massa svämlera i botten, flytmo o. dyl., som gjorde, att nästan hela diket stjälpte igen. Det sjönk ihop, som vi bruka säga. För att kunna få upp det på nytt, måste detta dikningsföretag kosta på ytterligare 35,029 kronor 75 öre, således icke långt ifrån lika mycket som det ursprungliga priset. Torrläggningen av dessa 120 hektar, som även före dikningen naturligtvis hade något värde, gick till 685 kronor per hektar. Om man tänker sig ett pris av 685 kronor per hektar för jord utan hus, så veta åtminstone alla de av kammarens ledamöter, som känna jordbruksförhållanden, att vi äro upp vid en alldeles felaktig summa för den båtnad, som kunde vinnas i detta fall.

Nu anför lantbruksstyrelsen, att i motionen icke lämnats några särskilda uppgifter om vad den pålning har kostat, som i stor utsträckning måst vidtagas. Jag har dock anfört, vad pålvirket kostade. Den, som överhuvud taget känner till något om dikningsföretag och vet, hur de gå till i ett sådant fall som detta, förstår också, att det icke finns möjlighet att skilja på kostnaderna för slammets och jordens uppösning och uppkastning på sluntorna och på kostnaderna för pålningsarbetet, eftersom dessa arbeten måste gå sida vid sida. Den ena minuten får arbetaren sysselsätta sig med pålning, den andra får han fortsätta att kasta undan jordmassorna, som sjunkit ned. Det är ganska underligt, att icke utskottets jordbrukskunniga personer ha insett detta utan tagit för gott vad lantbruksstyrelsen i det fallet har skrivit.

De jordbrukare, som det här gäller, och andra, som kommit i liknande situation — vi ha ju hört, att det är på många håll i landet, som det finns misslyckade dikningsföretag — ha på grund av lagar, som ha stiftats här i svenska riksdagen, kanske emot sin vilja tvingats in i dessa företag, oaktat de kanske från början ha insett, att den nytta, de skulle få, icke alls skulle uppväga de kostnader, som det för dem skulle medföra. De ha också litat på, såsom påpekades av herr Magnusson i Skövde, att den utredning, som statens verkställande organ i form av lantbruksingenjörerna och deras biträden har företagit, skulle vara riktig, men i många fall har det visat sig, att dessa antingen icke varit kompetenta att bedöma situationen eller att de slarvat eller också att det varit sådana förhållanden, som icke kunnat förutses. Jag kan icke i detta fall säga vilket av dessa förhållanden som varit det verkliga.

De jordbrukare, som det här gäller — i detta fall är det huvudsakligen innehavare av små jordbruk, och det tycks ju vara förhållandet i de flesta av de här föreliggande fallen — komma nog icke riktigt att förstå, om riksdagen helt och hållet lämnar dem utan hjälp. De veta, att i dessa dagar har på riksdagens bord framlagts en kungl. proposition, vari föreslagits, att hundratals miljoner skola läggas ut för andra befolkningsgrupper i samhället, som ha kommit i misär och sakna inkomst, därför att de icke ha något arbete. Den grupp, som jag här talar om, saknar icke arbete — det ha de över nog — men vad de sakna är kontant lön för sitt arbete. De äro i stor utsträckning, som vi veta, i den situationen, att de knappast kunna göra rätt för sig, och vi veta, att man också fått vidtaga starka stödåtgärder för att en del av dem överhuvud taget skola kunna klara sig.

När vi taxeringsmän i år voro kallade inför landskamreraren i Stockholms län, gav han oss den något förbluffande upplysningen, att från statsmakternas sida — vilka han menade vet jag icke och det är möjligt, att han icke använde precis det uttrycket — men i alla fall från honom överstående myndigheters sida hade framhållits, att vid taxeringen fick icke tas hänsyn till om det fanns dikningslån på gårdarna, utan de skulle taxeras fullt. Således få dessa, som nu ha en oerhörd pålaga i amortering och ränta för sina dikningslån, även

Ang. statsbidrag till Frihamra-Täby torrläggningsföretag. (Forts.)
skatta till stat och kommun till fulla måttet av de taxeringsvärden, som skulle gälla, om icke detta dikningsföretag funnits. Jag vet icke, om det varit samma förhållande även i andra län i Sverige, men jag kan knappast tänka mig, att en så duktig landskamrerare, som vi ha i Stockholms län, skulle på eget bevåg kunna komma fram med en dylik sak, utan jag förmodar, att detta gäller även på andra håll.

Det har nu här utlovats en utredning, som skulle omfatta alla de företag, som ha gått sönder ekonomiskt. Jag får ju säga, att det är glädjande, att det nu äntligen kommit så långt, att man inser nödvändigheten av detta, och att det även har kommit så långt, att man börjar överväga, såsom också från herr Magnussons i Skövde sida framhölls, huruvida det överhuvud taget är en fördel att dika ut eller icke. Många gånger har det hittills gått så, att man icke förrän efteråt har kommit underfund med att det varit galet. Av dessa många motioner se vi ju, att det varit så, och många fall ha ännu icke kommit fram på riksdagens bord.

I fråga om Gullungens torrläggningsföretag gäller i stort sett samma förhållande som för Frihamra-Täby. Jag kommer icke, när den frågan nu närmast kommer upp, att särskilt uppträda i densamma, då det föreligger alldeles liknande förhållanden, fastän i mindre utpräglad grad.

Jag är emellertid utskottet tacksam för att det har visat på möjligheten att redan nu kunna få till det förstnämnda dikningsföretaget ett ytterligare statslån på 3.700 kronor. Jag hoppas, att när den utredning, som nu skall verkställas, blivit slutförd, skola icke de, som det här gäller, bli bortglömda, när man vidtager åtgärder för att hjälpa andra i nödläge varande människor i samhället.

Jag har icke några utsikter att gentemot ett enhälligt utskott få fram ett resultat av ett yrkande om bifall till motionen. Jag har därför, herr talman, intet yrkande att göra.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av väckt motion om visst betalningsanstånd m. m. beträffande ett till Gullungens torrläggningsföretag utlämnat lån;

nr 56, i anledning av väckt motion angående sådan författningsändring att ejdern på rikets västkust helt fridlyses;

nr 57, i anledning av väckt motion angående noggrannare föreskrifter för ordförande och nämnd vid de årliga hästpremieringarna;

nr 58, i anledning av väckt motion om befrielse för F. Grönlund i Norråker från viss betalningsskyldighet;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av statens spannmålslagerhus i Vara;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Höganäs-Billesholms aktiebolag av viss kronan tillhörig mark;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett markområde, tillhörande lägenheten Flyksnäs under landsfiskalsbostället Kråkered i Sätila socken av Älvsborgs län;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av arrendeavgiften för kronolägenheten Strömsholms värdshus;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av visst område å Djurgården för uppförande av ett tekniskt museum; samt

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergivande av viss del av kronans fordran för köpeskillingen för försåld kronoegendom.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Ang. ersättning för skada av björn m. m.

Härpå upptogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgad rätt till ersättning för skada av björn m. m. ävensom i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen den 23 december 1932 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 10, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att medgiva, dels att även i fall, där björn å annan mark än kronan tillhörig förorsakade skada å tamdjur, vilka för betning kunde dit inkomma, och skadan icke vore att tillskriva vårdslöshet vid djurens bevakning, sådan skada måtte ersättas av statsverket, dels ock att renvårdande lapp finge utan hinder av gällande bestämmelser å sådan annan kronomark än nationalpark, varest han enligt lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige ägde jaga, utan särskilt tillstånd döda björn, som anfallit människa eller tamdjur.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 56, av herr *Holmgren*, vari hemställts, att riksdagen ville avslå propositionen i vad rörde utvidgad rätt att utan särskilt tillstånd döda björn.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å den i ämnet väckta motionen, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Sederholm, Dalberg, Norman* och *Halvarsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen, i anledning av förevarande proposition, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla dels att det i propositionen framställda förslaget angående utvidgad rätt till ersättning för skada av björn icke föranlett någon erinran från riksdagens sida, dels ock att riksdagen funnit det i propositionen framlagda förslaget, i vad rörde utvidgad rätt att utan särskilt tillstånd döda björn, icke böra genomföras,

2) att motionen II: 56 måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under 1).

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Nilsson** i Landeryd: Herr talman! Då jag för min del inom avdelningen biträtt den mening, som reservanterna företräda, men icke haft tillfälle deltaga i ärendets behandling inom utskottet, skall jag be att vid detta tillfälle få yttra några ord.

Såsom framgår av betänkandet avser detta förslag ändring av gällande bestämmelser i två avseenden. Det ena av dessa gäller ersättning för skada genom björn. För närvarande utgår ersättning för skada å tamdjur, då sådan skada sker å kronomark, men däremot icke, om skadegörelse sker på enskild mark. Enligt föreliggande förslag skulle ersättning utgå, även då björnen förorsakar skada å tamdjur på enskild mark. I detta avseende finns det ingen skillnad mellan utskottets och reservanternas förslag.

Vad återigen beträffar frågan om rätten att döda björn, gäller för närva-

Ang. ersättning för skada av björn m. m. (Forts.)

rande den bestämmelsen, att jakträttsinnehavaren har rätt att döda björn å enskild mark. Dock skall djuret överlämnas till kronan. Däremot har man endast efter tillstånd av länsstyrelsen i varje särskilt fall rätt att, i händelse björn anfallit människor eller tamdjur, döda björnen å kronomark och icke rätt att under några förhållanden döda björn inom nationalparkerna. Det föreliggande förslaget innebär, att man skulle få rätt att döda björn även å kronomark utan särskilt tillstånd, i händelse björnen anfallit tamdjur eller människor. Nu hava reservanterna inom avdelningen haft den uppfattningen, att ifall detta förslag bifalles, kommer med all sannolikhet björnstammen i landet att helt utrotas. Såsom framgår av utskottsutlåtandet, har domänstyrelsen i ett år 1929 avgivet utlåtande i detta ärende anslutit sig till den mening, som propositionen innehåller. Detta föranleddes av att man på den tiden påstod, att björnstammen höll på att kraftigt ökas och att det skett stor skadegörelse på renar av björnen. Det har emellertid senare visat sig, att till och med i nationalparkerna, där björnen har särskilda förutsättningar att föröka sig, ingen påvisbar förökning skett och att under de tio åren 1923—1932 icke begärts ersättning för skada i fråga om mer än 13 renar, som dödats av björn. Den skadegörelse, som man påstår, att björnen förorsakar, är alltså av mycket ringa betydelse. I varje fall har det icke kunnat visas, att den är av större betydelse.

Nu framhåller också domänstyrelsen, att det förekommer många fall, då renar självdö, icke minst under år då väderleksförhållandena föranleda svårigheter för renarna att få föda. Då bli de undernärda och självdö, och det är givet, att deras kroppar förtäras av rovdjur och att björnen då ofta får skulden för att ha dödat renar, som självdött.

Domänstyrelsen framhåller också, att redan med nuvarande bestämmelser förekommer tjuvskytte på björn i stor utsträckning även å kronomark. Det är självklart, att om vem som helst får döda björn, på grund av att han anfallit människor och tamdjur, utan att bevisskyldighet föreligger, ligger det nära till hands att antaga och kommer enligt min uppfattning att ske, att björnstammen utrotas. Det finns ingen möjlighet att förekomma olaga jakt om bevis icke erfordras att skada skett genom björn eller att den anfallit människor eller tamdjur. Enligt reservanternas förslag skulle den, som blivit anfallen eller vars renar anfallits av björn, göra anmälan därom till jägmästaren, och jägmästaren kan då lämna tillstånd, i stället för såsom förut länsstyrelsen, att döda en sådan skadebjörn. Jag tror, att vad man rimligtvis kan begära i detta avseende, till fullo vinnes genom en sådan ändring i gällande bestämmelser, och jag tror, att man riskerar, att björnstammen fullständigt utrotas, om föreliggande utskottsbetänkande bifalles.

Med anledning härav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Ericsson** i Sörsjön: Herr talman! Beträffande den första delen i den kungl. propositionen nr 10 skulle jag för min del gärna önskat att man hade gått in för en större utvidgning av rätten till ersättning för skada, som förorsakats av björn, än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag anser ju, att det är ganska onödigt att göra förbehåll i den riktningen, att när det förekommit vårdslöshet, ingen ersättning för skada skall utgå. Det ligger väl nämligen så till, att det är ganska svårt att bevisa, om man har varit vårdslös eller icke. Icke minst för djurägaren skulle det bli mycket svårt att gendriva påståenden, att vårdslöshet förelegat. I alla händelser måste det ske en utredning rörande detta, och genom inställelser och därmed följande tidsuppoffringar uppstå enligt mitt förmenande onödiga kostnader.

Ang. ersättning för skada av björn m. m. (Forts.)

Därest man omfattar den tanken, att björnen här i landet skall betraktas mer eller mindre som ett naturskyddsföremål, är det ganska klart, att just rättigheten att utan förbehåll kunna utfå ersättning för skada, som förorsakats av björn, måste innebära ett ökat skydd för dessa djur och att sålunda härigenom medverkas till att björnar, som det förmenas på åtskilliga håll, icke kommer att dödas i onödan. Jag menar också, att det kanske skulle till och med bli ekonomiskt sett lönande för lapparna att bedriva renskötsel under sådana omständigheter, ty med björnen som privilegierad slaktare, om jag får så uttrycka mig, skulle man till och med icke behöva anordna särskild renvecka i Stockholm, som skett under de sista åren, i syfte att göra propaganda för renköttet. Nu har utskottet emellertid stannat vid att förorda Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Vad sedan gäller den andra delen i Kungl. Maj:ts förslag, som avser utvidgad rätt för renvårdande lappar att döda björn, som anfallit människor eller tamdjur, ha inom utskottet funnits delade åsikter, men majoriteten inom utskottet har likväl ansett, att starka skäl tala för att ge lapparna den utvidgade rätt, som Kungl. Maj:t här föreslagit. Detta ståndpunktstagande anser jag för mitt vidkommande vara ganska väl grundat, så mycket mera, som åtskilliga av de myndigheter, som hörts i ärendet, tillstyrkt den ändring, som det här är fråga om. Jag ber att få erinra om att länsstyrelserna i Jämtlands, Norrbottens och Västerbottens län tillstyrkt detta förslag. Vidare har också ett antal lappfogdar gjort detsamma och likaledes Norrbottens läns jaktvårdsförening samt slutligen en del revirförvaltare. Domänstyrelsen har också åtminstone vid ett tillfälle tillstyrkt, ehuru den senare kommit att uttala, att den ångrat, att den på sin tid förordat denna ändring. Men jag vill för min del säga, att när domänstyrelsen på detta sätt övergår från en ståndpunkt till en annan, så tror jag icke, att man under sådana förhållanden skall tillmäta domänstyrelsens ställningstagande någon stor betydelse. Flera av dessa myndigheter ha också icke bara velat gå så långt som Kungl. Maj:t föreslagit i denna fråga utan velat gå betydligt längre. De ha nämligen önskat, att även nationalparkerna skulle innefattas i den förordade ändringen avseende utvidgning av rätten för renvårdande lappar att döda björn. Men i det kungl. förslaget undantagas dessa nationalparker allt fortfarande, och där kommer alltså björnen åtminstone tillsvidare att ha en fristad, där han kan få vistas.

En av de mest anmärkningsvärda olägenheter, som varit förknippade med nu gällande lagstiftning på detta område, har varit, att man befunnits nödsakad att söka tillstånd av länsstyrelsen, därest man skulle få rätt att avliva någon björn. Jag måste säga, att det förefaller mig, som om det vore ett mindre lyckligt valt tillfälle att skriva till länsstyrelsen i det ögonblick, då man anfalles av en björn. Man har säkerligen i detta ögonblick åtskilligt annat att tänka på, och det är icke heller så alldeles säkert, att björnen kommer att vänta på det tillstånd, som länsstyrelsen eventuellt kommer att medgiva. Det är ju möjligt, att t. ex. herr Nilsson i Landeryd och reservanterna samt kanske i synnerhet motionären finna, att någon olägenhet icke skall uppstå, om man icke meddelar lapparna denna utökade rätt att döda björn. Åtminstone vad beträffar motionären, är det ganska lättförståeligt, ty han bor där nere i Karlskrona, där det finns olika försvarsanordningar och där säkerligen en björn skulle ha ganska svårt att klara sig. Men jag tror dock icke, att vare sig herr Nilsson i Landeryd eller motionären eller ens någon av reservanterna skulle tycka, att det vore så angenämt att ha björnarna lufsande i närheten av sina hem, åtminstone icke om man hade små barn, som vore vana att leka på utsidan.

Ang. ersättning för skada av björn m. m. (Forts.)

Den historiska utvecklingen i vårt land med avseende å björnstammen ger också vid handen, att inom de olika delar av landet, där björnen tidigare har funnits, har man varit synnerligen angelägen om att befria trakten från björnens närvaro. Det inger säkerligen alltid en känsla av fara och otrygghet, om man vet, att en björn finns i närheten. Jag vill också för min del säga, att lapparna egentligen icke utgöra något undantag i detta avseende, utan de ha säkerligen också känslor, som böra respekteras lika mycket som andra medborgares.

Enligt uppgifter, som framkommit, anställer björnen åtskillig skada å tamdjur. Jag kan ju omnämna, att ifrån lappfogden i Västerbottens län har meddelats, att årligen minst 150 renkalvar och mer än 50 större renar blivit dödade av björnen, och från lappfogden i Norrbottens län meddelas, att i detta län dödas årligen över 200 renkalvar och även en del äldre renar. Vidare förekommer enligt uppgift en ganska stor skadegörelse på renar och tamdjur i Jämtlands län.

Det har sagts, att lapparna tjuvskjuta icke så få björnar på de öde vidderna och ha möjlighet att undkomma vidräkning. Jag tycker för min del, att det under sådana förhållanden skulle vara egendomligt, att de ville begära ändrade bestämmelser i gällande lagstiftning, när ändå enligt vad som göres gällande möjligheterna att döda björn och undkomma påföljderna skulle vara rätt stora. En utvidgning av rätten för lapparna att döda björn under vissa förhållanden betyder icke enligt mitt förmenande, såsom man gör gällande på vissa håll, vilket herr Nilsson i Landeryd var inne på, att björnen ovillkorligen skall behöva utrotas. Jag menar, att det är oriktigt, om man framställer saken på det sättet.

Jag förutsätter för mitt vidkommande, att lapparna med ganska stor tacksamhet komma att mottaga denna utvidgade rätt att få döda björn, därest den, såsom jag nu förmodar, kommer att genomföras i riksdagen. Men därjämte vill jag också förutskicka och tro, att de också skola visa sig lojala i fråga om de rättigheter, som riksdagen sålunda meddelar dem.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna fråga.

Med herr Ericsson i Sörsjön förenade sig herr *Nilsson* i Antnäs.

Herr **Hage:** Herr talman! År 1928 väckte jag tillsammans med min vän Grapenson på Norrbottensbänken en motion i denna fråga. Riksdagen beslöt då en utredning, och resultatet av denna utredning föreligger nu. Jag har därför tänkt att få säga några ord, icke minst därför, att jag anser det lämpligt, att det säges något från ett län, där man verkligen har björnar. Det lärer knappast vara fallet i Blekinge, där motionären herr Holmgren bor. Åtminstone var det icke fallet i min barndom, när jag bodde i Blekinge, att det fanns några björnar av detta slag.

Nu ber jag att få säga, att jag för min del naturligtvis är tacksam för att herr statsrådet framlagt en proposition av den art, som här föreligger. Men liksom den föregående talaren vill jag säga, att denna proposition icke tillgodoser precis alldeles, vad vi från riksdagens sida begärt. Den går icke så långt, som man skulle önska, men det är väl ingenting att göra åt den saken, utan man får väl nöja sig med att yrka bifall till propositionen.

Nu förstår jag emellertid mycket väl, att statsrådet tagit någon hänsyn till den Skansenbetonade naturskyddspolitik, som finnes på en del ämbetsrum här i staden, grundad på en del teoretiska spekulationer. Jag måste emellertid säga, att jag vill icke tillmäta de synpunkterna något vitsord. För mig står

Ang. ersättning för skada av björn m. m. (Forts.)

den frågan såsom den viktigaste: Är björnen ett rovdjur? Är den farlig för människor och för djur? Inträffar det alltjämt, att detta djur tillfogar människor skador? Inträffar det dessutom, att djuret river renar, d. v. s. lapparnas levande egendom? Ja, det gör det. Kanske överdrives det något, i vilken omfattning detta sker. Men i alla fall, det *sker* alltjämt, att människoliv och djurliv spillas. Och det är till skada för människorna, som bo där uppe i de bygder, där björnen vistas. Slår man fast detta förhållande, menar jag, att den synpunkten att skydda dessa människor och deras egendom är den viktiga, betydelsefulla och primära. Bredvid denna synpunkt att skydda människoliv och djurliv sjunker till botten såsom en obetydlighet dessa teoretiska spekulationer, som finnas på en del håll här nere i huvudstaden och på en del andra håll och som gå ut på, att man ovillkorligen i alla fall skall se till, att faunan icke blir fattigare, som man brukar uttrycka sig, d. v. s. att om det finnes ett visst djur i den svenska faunan, skall det ses till, att det djuret — till och med om det är ett rovdjur — skall få existera, även om det är farligt för både människor och djur.

Jag måste säga för min del, att i det avseendet har jag den kätterska uppfattningen, att om man utrotade varenda björn i landet, skulle det vara en Gudi behaglig gärning. Och detsamma kan man väl säga, om man kunde göra likadant med vargen och ormen och även med en del krypdjur i våra hus, även om faunan skulle bli fattigare på det sättet.

Alltså, herr talman, jag måste säga, att den enda allt överskyggande synpunkten i denna sak är, att rovdjur, som äro farliga och göra skada, de böra utrotas, om det är möjligt. Skulle man då möjligen vilja hava kvar ett eller annat av dessa djur för att se, huru de sågo ut förr i världen, så kunde man göra, som Noak gjorde, när han gick in i arken. Han tog med sig en hane och en hona av varje slag. På det sättet skulle man kunna bevara på Skansen för framtiden några exemplar av björnsläktet, och eventuellt även av andra vilda djur, så att folk verkligen skulle få se, hur det eller det djuret ser ut. I övrigt går jag in öppet och ärligt för, att djur, som äro farliga, dem skall man försöka utrota.

Sedan vill jag säga i detta sammanhang, att jag tror det är ganska orimligt att gå på reservationen, även med det uttalande som i ett visst avseende gjorts i densamma. I reservationen har man nämligen sagt något om, att det kan vara litet otrevligt, om det finnes björn på en viss plats och den angripit djur eller människor — exempelvis i Norrbotten — att man då skall vända sig till *länsstyrelsen* för att få utöva jakt på djuret och döda det. Man har i stället sagt, att det skulle vara mera gesvint att vända sig till *jägmästaren*, som bor litet närmare. Jag vill emellertid säga, att denna lilla förmån åstadkommer icke vidare fördelar med avseende å säkerheten för människor och djur. Även jägmästaren bor ofta ganska långt bort. Säkerligen kommer det ofta att taga ganska lång tid, innan man kommer fram till jägmästaren med bud och innan han kommer dit med sitt folk för att eventuellt bedriva jakt på djuret. *Under tiden kan hända en hel del saker, som vi icke vilja skola inträffa.*

Ja, herr talman, jag tror för min del, att det är en mycket bestämd uppfattning i stora bygder, hos den stora massan av folket där uppe, att de synpunkter, jag fört fram här, böra främst ligga till grund för lagstiftningen. Nu har det visserligen inträffat, att på något håll, där man yttrat sig om saken, har man sagt, att detta är en *primitiv* uppfattning. Ja, herr talman, även med risk att bliva betraktad som en man med primitiv uppfattning i denna sak, vågar jag likväl stå för den uppfattning, jag här framfört. Jag tror, att bland de människor, som bo där uppe i de bygderna, skall man påträffa mycket få, vilka ha en annan uppfattning än den jag framfört.

Ang. ersättning för skada av björn m. m. (Forts.)

Herr talman! Från denna utgångspunkt skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Brännström:** Herr talman! Jag kunde hava nöjt mig med att instämma i det anförande, som nyss hållits här. Men jag begärde ordet, när talesmannen för reservanterna som bevis på, hur liten skada björnen gör, anförde i huru få fall det framställts anspråk på ersättning för skadegörelse av björn. Jag vet, att denna statistik är icke avgörande i detta fall.

Jag gick för några år sedan över Ammarfjället i Sorsele och träffade en lägenhetsinnehavare, som fått sin enda ko riven av björn. Han visste, att jag var riksdagsman. Jag har aldrig träffat någon så oförstående inför de argument, som jag försökte anföra, nämligen de argument, som anförts för skydd av björnstammen. Jag vågar försäkra herr Nilsson i Landeryd, att den mannen skulle det icke gå att övertyga om det landsgagneliga i att skydda björnen. Jag sade då till mannen: »Ni kan ju få ersättning.» Han svarade: »Jag har elva mil till landsfiskalen, och det kostar avsevärda belopp att få en undersökning. Dessutom är det icke säkert, att jag får ersättning.» Han hänvisade på exempel, att man bekostat undersökning och ändå icke fått någon ersättning.

Det brukar ju oftast vara så, att man vill bevara och skydda det, som ligger inom det egna området, det egna länet. Men i detta fall kan man konstatera, att intresset för bevarande av björnstammen växer med avståendet från den ort, där björnen finnes. Jag tror, att man får taga litet hänsyn till befolkningen i dessa bygder. Även om det anses vara något liksom förnämligt, att man skall bevara faunan och där behålla detta djur som ett högvilt, som man kan vara stolt över att hava i vårt land, så tror jag dock icke, att man bör låta den känslan vara avgörande här.

Det är ju att märka, att man får icke döda björn hur som helst, utan det fordras, att den bevisligen skall hava gjort skada. Jag kan också instämma i vad den föregående ärade talaren sade beträffande den lilla reform, som reservanterna vilja gå in för. Den är ingen reform. Om man skulle gå till jägmästaren, revirförvaltaren och anmäla detta och begära tillstånd att skjuta björnen, får man kanske fara åtta, tio eller tolv mil, innan man träffar honom. Han är ofta ute i skogarna på tjänsteförrättning, och det är mycket svårt att få tag i honom. Jag förvånar mig över, att domänstyrelsen velat anbefalla den vägen, när den säkerligen borde veta, att en revirförvaltare sitter icke på tjänsterummet och väntar på sådant, utan hans verksamhet är i skogarna.

Jag har bara med dess ord velat tillkännagiva, att de argument, som reservanterna uttala om den ringa omfattning, vari ersättningar utbetalats för att reglera de skador, som björnen har gjort, de argumenten och den statistiken äro otillförlitliga, därför att man icke kunnat göra anmälan i alla förekommande fall.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten, men jag har begärt ordet för att säga, att när från ortsbefolkningen och länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län påkallats vidtagande av åtgärder och när man icke gått längre än att föreslå att i händelse lapparna hotas av björn, vare sig det gäller människor eller renar, de skola få döda densamme, så tycker jag, att detta är en rimlig begäran. Man har sagt, att björnen blir utrotad där uppe. Men vi hava där uppe flera nationalparker, särskilt två stora sådana. Visserligen säges det, att björnen icke förökat sig så mycket där. Men det säges ej heller, att den minskat. Nog kommer det att finnas några exemplar. För övrigt hava de så fina och ange-

Ang. ersättning för skada av björn m. m. (Forts.)

näma björngårdar på Skansen, att man kan knappast säga, att det är djurplågeri för dessa björnar, som gå där, mot vad det var, när de gingo i järnburar.

Men när man säger, att det icke inträffat så mycket och att det under denna tid är bara tretton rendjur, som dödats av björn och som man fått ersättning för, skola vi icke alls fästa något avseende vid den statistiken. Här gäller ju, att man måste bevisa saken. När man vet, att det finnes kvadratmil där uppe, där det icke finnes någon enda människa, är det icke vigt att skaffa bevis. Och finnes det icke folk i närheten, som kan intyga, att björnen rivit djuret, får man ingen ersättning. Det är mycket svårt att bevisa saken. Följaktligen är den statistiken icke så mycket värd.

Det dråpligaste här tycker jag är, att man vill överflytta de här ärendena från länsstyrelsen till domänstyrelsen och dess jägmästare. Det må vara hänt. Men i detta fall, när björnen anfaller en lapp eller rättare hans renar, säger domänstyrelsen, skall lappen underrätta jägmästaren. Sedan skall jägmästaren gå och bli björnjägare. Det skall förbehållas som ett nöje för domänstyrelsens jägmästare där uppe att jaga björn. Jag tror icke, att de få så många. Jag tar bara ett fall. Om det är uppe i Borgarfjällen på gränsen mellan Västerbotten och Jämtland eller i Marsfjällen, hinner björnen ett gott stycke, innan jägmästaren kommer dit. Nu säges det, att det är goda kommunikationer, att det finnes telefon och goda vägar. Det beror på tiden, när det inträffar. Men lapparna äro mest utsatta höst och vår, innan björnen går och lägger sig och när han kommer ut från ide.

Denna sak har tillstyrkts av befolkningen och ortsmyndigheterna samt två gånger av domänstyrelsen. Men sedan har det varit en herre, som sprungit hos domänstyrelsen och fått den att ändra uppfattning tredje gången. Jag säger icke alls, att jag hyser så stor respekt för domänstyrelsen, när den två gånger tillstyrkt men tredje gången icke vill vara med om det. Men hyser jag icke respekt för domänstyrelsen, måste jag hysa respekt för de tre länsstyrelser, vilka böra känna förhållandena i sina län. Jag förstår icke, varför vi här nere, som äro befriade från dessa, som jag vill kalla vilddjur, skola motsätta oss vad befolkningen där uppe vill. Visserligen vore det kanske lättare att skjuta de björnar, som gå efter oss i hälarna ibland, dessa tvåfotingar, ty de komma igen. Men jag har fått den upplysningen, att om en björn har rivit ett djur, kan det inträffa, att han går igen första natten, men sedan går han aldrig igen. Det skulle vara roligt att få veta, om jägmästaren hinner fram. Om vi taga Borgarfjällen, är den närmaste jägmästaren i Östersund, taga vi Risbäck, är den närmaste i Dorotea. Det går icke så lätt att hinna dit, och det är ingen järnväg.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Ang. stödjande av slaktdjurs-marknaden m. m.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 66, i anledning av väckta motioner om åtgärder för stödjande och ordnande av slaktdjurs- samt kött- och fläskmarknaden i prisförbättrande syfte.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 46 av herr *David Hj. Pettersson m. fl.* och II: 86 av

Ang. stödjande av slaktdjursmarknaden m. m. (Forts.)
herr *Strindlund m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte anhålla att Kungl. Maj:t för den nu samlade riksdagen ville framlägga utredning och förslag beträffande åtgärder för stödjande och ordnande av slaktdjurs- samt kött- och fläskmarknaden främst i prisförbättrande syfte.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville om möjligt för den nu samlade riksdagen framlägga utredning och förslag beträffande åtgärder för stödjande och ordnande av slaktdjurs- samt kött- och fläskmarknaden, främst i prisförbättrande syfte.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Johansson* i Uppmälby, *Carl E. Eriksson, Dalberg, Uddenberg, Olsson* i Rödningsberg och *Ericsson* i Sörsjön, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr förste vice talman, ärade kammarledamöter! Jag blev litet förvånad, när denna motion väcktes och blev remitterad till jordbruksutskottet. Denna motion är väckt av ett par ledamöter i den så kallade jordbruksutredningen, och de väckte denna motion, innan ens deras kommittébetänkande fanns tillgängligt i tryck. Det var ju först under början av detta år, som detta kommittébetänkande kom till allmänhetens kännedom. Jag förstår mycket väl dessa sakkunniga. De hava väl resonerat som så, att alla de förslag, som de lägga fram, äro så utomordentligt väl avfattade, att det är ingen möjlighet, att det kan komma någon kritik från något håll däremot. I annat fall tycker jag, att de skulle åtminstone hava dröjt till dess att remisstiden hade utgått eller åtminstone till dess att deras betänkande funnits tillgängligt i tryck.

Nu har utskottet på grund av denna motion tillstyrkt, att riksdagen skulle avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t om, att Kungl. Maj:t skulle, i den mån det är möjligt, för den nu samlade riksdagen framlägga utredning och förslag beträffande åtgärder för stödjande och ordnande av slaktdjurs- samt kött- och fläskmarknaden främst i prisförbättrande syfte. Man har sagt i utskottet från majoritetens sida, att det här är så mjukt skrivet. Man begär ju icke mera än att, om Kungl. Maj:t finner det möjligt, Kungl. Maj:t skall lägga fram det. Tacka för det! Man kan väl icke skriva, att Kungl. Maj:t skulle lägga fram det, om det vore omöjligt, utan man får väl hava denna smidigare form.

Men jag vill säga, att detta är ett projekt, som icke är avfärdat i en handvändning. Det är ute på remiss hos myndigheterna, och remisstiden utgår icke förrän den 15 april. Riksdagen fattar beslut långt innan remisstiden är ute, sedan skola dessa inkomna yttranden naturligtvis som vanligt granskas och sammanställas, och därpå skall regeringen taga ståndpunkt och komma fram med en proposition. Jag vill då säga vad jag sagt till en ledamot i kammaren i dag, att det är icke meningen att Kungl. Maj:t skulle lägga fram allt detta. Det är icke så små saker, det är elva olika förslag, som skulle komma fram. Det gäller för det första utlämnande av lån för anläggande, ombyggnad eller modernisering av andelsslakteri och uppläggande av en lånefond med ett begynnelsekapital av 1 miljon kronor; för det andra ett anslag av 10,000 kronor att av Sveriges allmänna lantbrukssällskap användas vid ordnande av noteringsväsendet på slaktdjurshandelns område; för det tredje skall det vara ändrade fraktsatser för levande djur vid transport å statens järnvägar; för det fjärde årlig statistisk berättelse rörande slakterinäringen; för det femte skall det vara åtgärder på sätt i betänkandet angivits för att inom

Ang. stödjande av slaktdjursmarknaden m. m. (Forts.)

riket enhetliga klassificeringsnormer för slaktdjur och slakteriprodukter utarbetas och av statlig myndighet auktoriseras; för det sjätte föreskrifter i avseende å den statliga upphandlingen av kött och fläsk, så att endast klassificerade och i anslutning därtill märkta varor må godtagas vid leverans till statens inrättningar; för det sjunde skall man omarbeta lagstiftningen rörande köttbesiktning och slakthus; för det åttonde skola bestämmelser meddelas därom, att förslag till kommunal ordnings- eller hälosvårdsföreskrift berörande kötthanteringen, vilket underställes länsstyrelse för fastställelse, skall delgivas medicinalstyrelsen; för det nionde skall det vara monopol på export av fläsk; för det tionde en allmän omsättningsavgift å slaktdjur och bestämmelser om användningen av inflytande avgiftsmedel meddelas enligt i betänkandet angivna grunder; samt för det elfte att ett centralt organ för handhavande av statliga regleringsåtgärder i avseende å marknaden för slaktdjur och slakteriprodukter inrättas på sätt i betänkandet angivits.

Det är rätt mycket det där, och det anser man att det skulle vara möjligt för Kungl. Maj:t att lägga fram. Jag tror icke på det. Men om man vill gå den väg, som man gick t. ex. vid mjölkregleringen, vilken man kom med i sista stund och som blev ett hafsverk, som visade sig sedan då den skulle komma i tillämpning, ty då började det skära sig och ställde till förfärligt oväsen och oreda bland jordbrukarna själva — då kan man kasta fram snart sagt vad som helst. Jag tror dock, att detta är saker som man får lov att tänka på en liten smula och icke godtaga precis därför att denna kommitté har kommit till den uppfattningen. Och jag måste säga, att det är märkvärdigt, att man är färdig att skriva till Kungl. Maj:t innan remisstiden är ute. Den är icke ute förrän, som jag sade, den 15 april.

Jag nämnde, att jordbruksutredningen ansåg, att de förslag, som den kommit med, voro så genomtänkta, att någon kritik icke skulle kunna befaras. Jag vill erinra om, att åtskilligt som kommit från denna utredning har visat sig icke kunna genomföras, och även om det blivit genomfört, har det icke kunnat omsättas i det praktiska livet. Jag erinrar om hurusom vi 1930 beviljade 4 miljoner kronor till smörkontrollanstalter i Malmö och Göteborg. Tre år äro gångna, men det har icke kunnat expedieras, och det blir väl aldrig något bygge av. Det kan ju dock sägas, att där hava förhållandena under tiden inverkat. Jag vill nämna t. ex. när det var fråga om märkning av fisk, i vilken fråga vi hade en motion till behandling. När vi behandlade den frågan i år fanns det ingen motionär och ingen annan heller, som yrkade bifall till jordbruksutredningens förslag. Det var ute på remiss, och det blev då alldeles sönderhugget helt och hållet t. o. m. av fackmän, och jag läste ett uttalande av Södra Sveriges havsfiskares förening, som undrade huru det var möjligt att t. ex. med ett huggjärn hugga hål i stjärten på levande ål. Ålfiskare ansågo att det var omöjligt. Men man har väl experimenterat därmed i denna kungl. kommitté, eftersom man kunnat förorda det. Jag vill emellertid också nämna ett annat förslag, som var uppe häromdagen, nämligen då det gällde ursprungsbeteckning å importerade lantmannaprodukter. Där beslutade riksdagen en skrivelse. Jag hade en reservation, men jag yrkade inte bifall till den. Jag tyckte att det var en sådan tydlig uppmjukning i det riksdagen skrev emot vad jordbruksutredningen hade föreslagit. Det var en motion, som avsåg att bestämmelser skulle genomföras efter jordbruksutredningens förslag, och majoriteten i jordbruksutskottet och riksdagen godkände det men sade: »jordbruksutredningens förslag, i de delar det lämpligen kan ske». Det var en betydlig uppmjukning, och vidare sades det i klämmen, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utfärdande av föreskrifter om ursprungsbeteckning för importerade lantmanna- och trädgårdsprodukter »i den omfattning, som Kungl. Maj:t kan finna lämpligt». Således alldeles

Ang. stödjande av slaktdjursmarknaden m. m. (Forts.)

obeskuret har det icke gått förut, och jag tror att det icke heller kommer att bli fallet med denna utredning. Jag anser, att något måste göras fortast möjligt, men om de vägar, som man här har förordat från jordbruksutredningen, kan jag icke yttra mig. Jag måste hava betänketid på den saken, och jag tror heller icke, att riksdagen, i fall man kastar fram ett förslag i sista minuten, som icke är byggt på fullständiga fakta och utredningar, är betjänt av det, och därför anser jag, att det är onödigt att nu skriva till Kungl. Maj:t, allra helst i dessa ordalag, att Kungl. Maj:t skulle lägga fram det, om det nämligen menas att hela förslaget skall läggas fram. Den saken är omöjlig, därom kunna vi vara ense. Men i motionen och utskottets hemställan har icke givits ett enda ord till direktiv, vilken del det är meningen att Kungl. Maj:t skall utbryta.

Ja, herr talman, jag ber att få yrka bifall till den av mig avgivna reservationen, som är detsamma som avslag på utskottets hemställan.

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr förste vice talman! Jordbruksutskottets ärade ordförande har här tillåtit sig att ironisera över den motion, som en del ledamöter av kammaren väckt i denna fråga. Jag skall gärna medge, att det kanske finns anledning till åtskilliga av de betänkligheter, som utskottets ärade ordförande har anlagt på den föreliggande frågan. Ehuru jag naturligtvis icke har någon rätt att tala å motionärernas vägnar, vill jag dock säga, att jag mycket väl kan förstå motionärernas ståndpunkt.

Såvitt jag förstår, resonera motionärerna på ungefär följande sätt. Här kommer inom de närmaste månaderna att framläggas ett förslag från jordbruksutredningen inom sådan tid, att propositionstiden då kanske redan är tilländalupen. När detta förslag kommer Kungl. Maj:t tillhanda vid så sen tidpunkt, kan man icke rimligen fordra av Kungl. Maj:t, att ett förslag skall föreläggas riksdagen. Man har därför ansett det vara lämpligt, att riksdagen på något sätt ger till känna, huruvida den anser, att detta förslag i år skall framläggas för riksdagen eller icke.

Det är nu så, som vi alla väl känna till, att det för närvarande råder synnerligen brydsamma ekonomiska förhållanden för jordbruket. Det är under dessa omständigheter mindre att förvåna sig över, att man på detta sätt önskar, att riksdagen skall bliva satt i tillfälle att, såsom det säges, »om möjligt» få taga ståndpunkt till ett förslag sådant som det här ifrågavarande. Jag skulle dock icke tro, att vare sig motionärerna eller jordbruksutskottets majoritet eller någon annan av kammarens ledamöter, som till äventyrs kommer att biträda utskottets förslag, därmed vill hava sagt, att allt vad jordbruksutredningen i detta betänkande föreslagit är av den beskaffenhet, att det kan befinnas lämpligt att bliva av riksdagen godtaget. Men å andra sidan måste, såvitt jag förstår, någonting göras på detta område, enär det för närvarande är på det sättet, att priserna på slaktdjur och på fläsk äro ruinerande låga.

Nu vill jag för min del säga det, eftersom utskottets ordförande även ironiserade över den saken, att när vi i utskottet hemställt, att Kungl. Maj:t »om möjligt» skulle framlägga förslag, så hava vi skrivit så, för det första för att därmed stryka under, att även vi, som representera utskottsmajoriteten i denna fråga, hava den uppfattningen, att det kan bereda Kungl. Maj:t vissa svårigheter att även med den bästa vilja hinna lägga fram ett sådant förslag. Jag vill också i detta sammanhang gärna hava sagt, att jag för min del har den uppfattningen — jag vet icke, om den är riktig eller oriktig — att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, när han begärt in remissyttrandena till senast den 15 april, verkligen varit besjälad av en önskan att om möjligt söka komma till något resultat i denna fråga redan vid årets riksdag.

Ang. stödjande av slaktdjursmarknaden m. m. (Forts.)

Slutligen vill jag också säga, att när vi föreslå, att man skall skriva till Kungl. Maj:t och hemställa om att om möjligt få ett förslag i frågan förelagt innevarande års riksdag, så hava varken motionärerna eller jordbruksutskottets ledamöter därmed velat lyfta någon pekpinne för regeringen i fråga om vad den skall göra eller icke göra. Och jag vill särskilt framhålla, att när vi inom jordbruksutskottet hade att taga ställning till denna motion, så måste vi säga oss, att om vi i likhet med reservanterna hade ställt oss på den ståndpunkten, att motionen bort avstyrkas, så skulle man lätt kunnat få den uppfattningen, att vi icke ansåge det vara så särskilt nödvändigt eller önskvärt, att ett förslag sådant som det nu ifrågavarande förelades riksdagen. Jag tror dock att, oberoende av huruvida vi nu här i kammaren, på olika håll, hava den uppfattningen, att detta förslag bör föreläggas årets riksdag, eller icke, så äro vi nog i det stora hela, tänker jag, rätt eniga därom, att vad som kan göras på det nu ifrågavarande området verkligen också bör göras.

Det är från denna utgångspunkt, som jag för min del tillåter mig uttala den förhoppningen, att det skall visa sig möjligt för Kungl. Maj:t att framlägga ett förslag inför den nu samlade riksdagen. Under uttalande av den förhoppningen ber jag, herr förste vice talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Carlström:** Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga vad jag sade i utskottet, då frågan behandlades där. Jag sade då, att jag skall icke motsätta mig, att utskottet går in för en skrivelse såsom den här skisserade, men jag ville hava utsagt, att jag därmed icke alls velat taga ställning till frågan, då ett förslag sedermera kommer fram. Det är nämligen uppenbart, att om man skulle lägga fram ett förslag vid innevarande års riksdag, som bleve i viss mån ett hastverk, som icke vore så grundligt genomtänkt, och om förslaget med anledning därav skulle visa sig icke vara så lyckligt vid tillämpningen, så ville jag för min del hava sagt, att jag icke vill vara med om ett sådant förslag.

Jag är överens med motionärerna och utskottet om att det behöver göras någonting. Men erfarenheten av vad vi gjort i visst avseende — jag tänker då närmast på mjölkpropositionen i fjol — ger ändå vid handen, att det kunnat komma fram förslag, som varit så otillräckligt utformade, att man vid deras behandling här i kammaren icke haft klart för sig, huru de på olika punkter skulle komma att verka. Det är ur den synpunkten jag menar, att man får gå fram med en viss försiktighet, då det gäller att tillgripa nya åtgärder för att på detta område söka få bättre pris på livsmedel.

Jag har endast, herr talman, velat säga dessa ord och har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Johansson i Uppmälby, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 66, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Ang. stödjande av slaktdjursmarknaden m. m. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Slutligen föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 67, i anledning av väckt motion om skyldighet att å större enskilda skogar liksom för allmänna skogar införa rationellt s. k. uthålligt skogsbruk; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 14.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från konstitutionsutskottet, nr 130, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 2 § lagen om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg;

från statsutskottet, nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till folk- och småskoleseminarierna m. m.; samt

från bevillningsutskottet:

nr 144, i anledning av väckt motion om tilläggstull å lösa glas till isoleringsflaskor och kompletta isoleringsflaskor; och

nr 145, i anledning av väckt motion om höjning av tullen å fyrverkeriarbeten m. m.

§ 15.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragraf, nr 20, i riksdagsbeslutet rörande vissa ändringar i rikets grundlagar.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående elektrifiering av banorna Göteborg—Malmö och Ängelholm—Hälsingborg; samt

nr 49, i anledning av väckta motioner om utredning rörande anläggning av en vägförbindelse mellan fastlandet och Öland.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr andre vice talmannen ***Magnusson*** under 2 dagar fr. o. m. den 6 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.27 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Stockholm 1933. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.

331124